ȘTIȚI CE ESTE O CANISĂ?

S-ar părea că acest cuvînt a scăpat autorilor de dicționare. Poate de aceea curiozitatea ne-a fost și mai mare cînd am bătut la poarta cabanei ascunse printre arborii pădurii Băneasa. O placă ne anunța că am ajuns la Canisa — AGVPS — București. Dorind parcă să ne dumirească o clipă mai devreme, o furtună de lătraturi se iscă de îndată ce pășim pragul, iar din spatele rețelelor de sîrmă ale cuștilor ne urmăresc, pline de curiozitate, zecile de priviri ale unor frumoase exemplare de cîini de vînătoare.

— Canisa (creșcătorie de cîini de rasă), este unica de acest fel din țara noastră și a luat ființă în toamna anului 1965, ne informează tov. Alex. Alaci.

— Pe unde ați găsit aceste exemplare admirabile?

— Toți cîinii provin din import, din țări cu tradiție, care dispun de canise cu renume, cum este Anglia, bunăoară. În acest fel avem garanția purității rasei și a rigurozității în dezvoltarea calităților specifice cîinilor de vînătoare.

Sesizînd că discuția alunecase pe un teren mai puțin cunoscut pentru noi, amabila gazdă ne explică:

— Cei peste douăzeci de cîini de vînătoare pe care îi avem în canisă pot fi împărțiți în cîteva categorii. Așa, bunăoară, pointerii și seterii albi sînt socotiți «mari pontatori», adică fac parte din categoria cîinilor care atunci cînd simt vînatul îl «pontează», încremenesc în poziția în care i-au prins mirosul și pornesc în urmărirea lui numai la comanda vînătorului. Fără a da prea multe explicații asupra particularităților fiecărei categorii, ca să nu facem o discuție «de cauda canis», vă voi prezenta, în continuare, cîinii crescuți de noi. Avem, așadar, pontatori universali — bracul german și varietățile respective, apoi cocărul spaniel, care este un scococitor, basetul și foxterierul sîrmos, care sînt cîini de hărțuială și de urmărire în vizuină și, în fine, limierul bavarez, care este un cîine specializat în urmărirea vînatului mare, rănit. Menționez că din bogata varietate a raselor de cîini de vînătoare ne-am rezumat la cîini potriviți

Continuare în pag. 192

S-A NĂSCUT O STEA

Corespondență specială de la Giuliano ORLANDO

Al Bano și ochelarii săi îndelung căutați.

Se spune — unii dau chiar asigurări în această privință — că în Italia se nasc 10 000 de cîntăreți în fiecare an, dar toată lumea știe că din toți aceștia doar o mie reușesc să supraviețuiască, o sută să-și mențină un succes discret — pentru cîtva timp — și nu mai mulți de zece izbutesc să intre în circuitul numelor despre care se vorbește.

Milano este capitala recunoscută a discului. În metropola lombardă se află cele mai importante case discografice. Poate nu sînt multe la număr, dar puțini își pot imagina cît de largă este sfera lor de interes. «Coparticiparea» unora este de-a dreptul surprinzătoare. Distinșii domni de la *RCA* (unde imprimă Morandi) au legături cu Vaticanul, *Phonogram* (de origine olandeză) se bucură de sprijinul unor puternice grupuri editoriale; în spatele casei *Fonit Cerra* (Endrigo, Vilani, Villa) se află IRI, cea mai mare întreprindere parastatală, *CGD* îi revine lui Sugar, cel mai dezinvolt editor. *Ricordi*, în afară de capitalul familiei (căreia îi aparține și Teddy Reno, soțul Ritei Pavone) lucrează cu fonduri engleze și vest-germane. Existența tuturor acestor sfinți protectori face parte din ceea ce s-ar putea numi culisele marilor case de discuri. Dar tot acestor culise îi aparține, de foarte multe ori, și impunerea unui cîntăreț. Am încercat să pătrundem în secretul a două din uzinele producătoare de muzică: EMI — VOCE del PADRONE (His master's voice) și ARISTON, foarte deosebite una de alta: prima s-a specializat într-o producție, să-i spunem «clasică», în

«Uzina» care produce discurile lui Al Bano, Adamo și ale altor celebrități: **EMI — VOCE del PADRONE.** *Bineînțeles, de pe firmament nu lipsește cățelul care ascultă «his master's voice».* **Foto EMI**

timp ce cealaltă este deschisă cu precădere tinerilor. Doar Ornella Vanoni face parte din vechea gardă.

Din partea casei EMI am obținut colaborarea prețioasă a domnului *Eraldo de Vita* (ziarist de meserie, de mai mulți ani directorul biroului de presă și publicitate) și a cîntărețului *Al Bano*.

— *Dragă Eraldo, ne-ai putea spune cum se naște de fapt o voce nouă? Dar una care să aibă un succes adevărat.*

— Dacă aș ști să creez o voce de succes, n-aș spune secretul în gura mare, aș breveta imediat patentul.

— *De acord. Atunci, povestește-ne cum încerci.*

— Trei sînt criteriile după care alegem un cîntăreț pe care ne propunem să-l lansăm: calitatea «subiectului», cu alte cuvinte personalitatea (mai bine-zis făgăduința unei personalități), originalitatea vocii, interesul pe care îl dovedește prezența sa fizică. Astăzi nu ajunge să ai doar glas. Acceptarea se face în urma unor discuții de zile și nopți, a multor probe și teste pentru depistarea personalității, desfășurate în prezența unui psiholog.

— *Cum alegeți cîntecul?*

— În general ținem seama de gustul, de cerințele, tendințele și disponibilitățile publicului, așa cum ni le indică sondajele. Uneori se întîmplă ca cineva să aibă o sclipire de geniu, dar și aceasta vine la capătul unor încercări chinuitoare. Iată un exemplu: cînd am hotărît să-l luăm pe Al Bano la noi, am probat zeci de melodii, toate noi, dar în nici una nu vedeam marele șlagăr. În disperare, cîntărețul s-a oprit asupra uneia căreia pînă atunci nimeni nu-i dăduse atenție: «*În soare*». Rezultatul: s-au vîndut un milion de discuri.

— *Ce măsuri de asigurare luați pentru vînzarea discurilor?*

— Studiem de multă vreme un sistem pe care l-am dori cel mai profitabil. Deocamdată însă ne mulțumim cu o cale devenită tradițională. Aici trebuie să deosebim *capitolul vînzare propriu-zisă* și *capitolul publicității făcute artistului*. În primul (Promozione vendite) este inclusă alegerea copertei discului. Analizăm săptămîni întregi un anumit desen; graficienii fac cam 20—30 de propuneri. De curînd ni s-a întîmplat ca, după multe discuții, să ne cadă în mînă o fotografie uluitoare, a unui soldat vietnamez, pe care am ales-o imediat drept copertă a unui disc ce conținea un cîntec antirăzboinic. Trecînd la cel de-al doilea capitol, publicitatea (Promozione artisti), munca devine foarte grea. Invităm ziariștii pentru interviuri speciale, prezentăm discul specialiștilor de la RAI-TV, stabilind o permanență a cîntecelor respective pe diferite programe. Scopul nostru este ca, la un moment dat, telespectatorul să întîlnească același chip și aceeași voce pe toate canalele, și la prînz, și seara. Omul stă la masă, ridică ochii la televizor, vede un cîntăreț, schimbă canalul, dă tot de el. Închide televizorul, deschide radioul — același cîntăreț. Să zicem că nu-i place și că, enervat, închide și radioul. Oricum însă, l-am constrîns să rețină un nume nou. Desigur, o campanie publicitară presupune și o mare cheltuială de imaginație. Rominei Power i-am organizat un concurs cu premii pentru «cea mai frumoasă poezie scrisă de copii și care ar putea fi inclusă în discul ei». Ne-au sosit cele mai stranii versuri cu putință. Treaba cea mai anevoioasă a fost să descifrăm caligrafia autorilor-copii. Nu vă mai spun ce oboseală...

*

În restaurantul milanez Santa Lucia, locul preferat de întîlnire al artiștilor, discutăm cu Al Bano, care este însoțit de soția sa, Romina Power (pare tot o fetiță, deși acum este mamă).

Marisa Sanio, interpreta unei frumoase versiuni italiene a «Cîntecului lui Orfeu».
Foto CGD

— *Judecînd lucrurile dintr-un punct de vedere strict uman, cum intră un cîntăreț în conștiința publicului?*

— Presa are un cuvînt greu de spus aici. După cum se știe, cititorii sînt curioși, vor să afle totul, și atunci li se servesc tot felul de istorii legate de personalitatea cîntărețului, de tipul ce i s-a creat fiecăruia. Astfel se nasc «donjuanii», «intelectualii» etc. În ceea ce mă privește, bunăoară, specialiștii în lansări mi-au căutat luni de zile o ramă pentru ochelarii mei de vedere, cea mai potrivită cu forma feței mele. Pînă la urmă mi-a plăcut și mie.

— *Cum se suportă binecuvîntata popularitate, pe urmele căreia se aleargă atîta? Cum îți dai seama, tu însuți, că faci parte dintre «cei mari»?*

— A fi cîntăreț este o meserie grea, pentru că trebuie să te înnoiești mereu. Cînd vezi că un cîntec merge bine, trebuie să te și gîndești imediat la următorul. Momentul cel mai trist mi se pare acela cînd publicul începe să danseze pe melodiile tale. Asta echivalează cu niște funeralii. Pentru noi, cîntăreții, termometrul succesului, ca autor de disc, este Hit Parade, clasamentul vînzărilor. Cînd cineva reușește să se plaseze pe unul dintre primele zece locuri, înseamnă că și-a cîștigat deja un loc sub soarele notorietății. Numai că nu este suficient să fii acolo o singură dată. Într-un an trebuie să-ți reușească această lovitură de cel puțin trei sau patru ori.

— *Bine, dar cîte discuri scoate un cîntăreț-vedetă într-un an?*

— Nu trebuie să aibă multe, e limpede. Și aici există anumite condiții obligatorii: în februarie se fac pregătirile pentru San Remo, încep anumite lupte. Anul trecut, Fausto Leali s-a supărat și s-a retras din festival, deoarece Caterina Caselli «i-a furat» cîntecul «Ninna nanna», pe care voia să-l prezinte Leali. În semn de solidaritate, casa Phonogram și-a retras toți cîntăreții. Unde nu dă Dumnezeu ca acest «Ninna nanna» să nu însemne nimic pentru public. Așa... După februarie vine... aprilie (ca lună de pregătiri intense), cînd se pun la punct cîntecele celor care participă la «Un disco per l'estate» (Un disc pentru vară). Apoi vine septembrie cu Canzonissima, și între toate aceste servituți (imposibil de găsit în altă parte) ai dreptul la un cîntec liber, în afară de orice festival sau concurs. Dar de fiecare dată el înseamnă un mare risc.

— Există și cîntăreți care stau în afara acestui sistem atît de riguros — intervine Eraldo de Vita. Puțini însă. Aș aminti-o pe Mina. Toți italienii știu că ea este cea mai bună cîntăreață a noastră, una dintre cele mai bune din lume. Și totuși, discurile ei nu se vînd formidabil, în orice caz vînzarea nu-i reflectă valoarea. Toate cîntecele ei sînt însă acceptate și de RAI, și de TV. Mina,

S-A NĂSCUT O STEA

Prima tentativă publicitară a casei EMI datează din 1945.
Camionul din fotografie urmărea Turul ciclist al Italiei, prilej de a recruta cumpărători de discuri din rîndurile suporterilor de pe margine.

Foto EMI

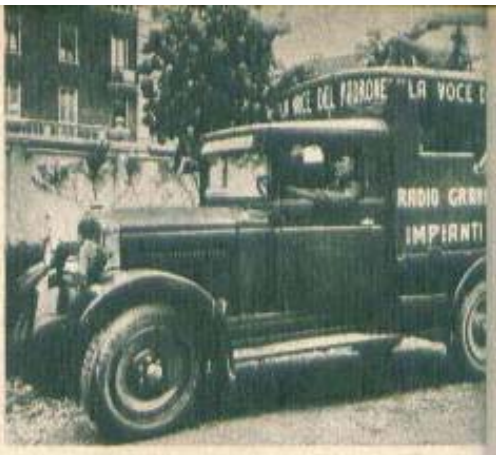

Magazinele casei EMI se află în celebrele galerii milaneze Victor Emanuel.

Cel dintîi titlu al Rosannei Fratello a fost acela de «Mica regină a cîntecului», obținut în 1969 la concursul de la Piacenza.

Foto ARISTON

care nu participă niciodată la festivaluri, primește sume fabuloase pentru recitalurile sale. Este unică însă în felul său.

ARISTON — RAIUL TINERILOR

În spatele Domului din Milano, la ultimul etaj al unui zgîrie-nori se află Ariston, o casă discografică relativ nouă — condusă de Alfredo Rossi — care își asumă riscul de a lansa discurile unor cîntăreți mai puțin cunoscuți, foarte tineri. Închiși în birouri, experții alcătuiesc planuri de bătaie pentru asigurarea viitoarei cariere, ca și cum ar alcătui un proiect de dezvoltare a agriculturii sau a cercetării științifice. Alda Faidutti, «creierul» biroului de presă, ne prezintă pe cîțiva dintre tinerii în care s-a investit încrederea casei Ariston în ultima vreme: «Pentru fiecare se aleg mijloacele adecvate, în funcție nu numai de calitățile artistice dar și de temperament, de regiunea geografică de unde provine, de interesele virtualilor admiratori». Un caz aparte i-a constituit *Claudio Rocchi*, al cărui nume se află înscris pe afișul lui Wanted Saloon, un local foarte snob. Descinde dintr-o familie

Ornella Vanoni — prima cîntăreață italiană care o susținut un recital de două ore.

bogată, «prea bogată — după cum mărturisește el. De aceea am hotărît să trăiesc singur, să plec în lume. Am terminat conservatorul, iar acum cu banii pe care-i cîștig îmi plătesc taxele la Universitate. Studiez filozofia și religiile orientale. Am uitat să vă spun că am publicat o carte de poezii. N-am dat-o cadou nimănui, se găsește de vînzare. Am o emisiune la radio, «Pentru voi, tinerii», care contribuie la consolidarea numelui meu».

Giovanna, o fată căreia la Ariston i se spune «cameleonul», pentru că își schimbă veșnic și înfățișarea (îi place să se deghizeze în băiat), și stilul de a cînta, a venit în lumea muzicii ușoare direct dintre rîndurile «capelonilor» (cei cu părul lung) din Piața Spaniei. Ascensiunea ei este frînată de această imposibilitate de a se fixa, deocamdată. Iată-l în schimb pe *Tony Astarita*, căruia niciodată nu i-ar trece prin cap să fie altceva decît ceea ce a fost de la bun început: un

Claudio Rocchi: absolvent de conservator, student la filozofie, poet, desenator de modele pentru țesături, pictor, pianist, chitarist.

Foto ARISTON

S-A NĂSCUT O STEA

cîntăreț din Napoli. Publicul său este cel de acolo, suporterii săi sînt fanatici care vorbesc dialectul napolitan și-l consideră unul de-al lor.

Un alt nume de la care se așteaptă mult este *Brunna Lelli*. «Cariera ei este deja trasată, — ne spune domnișoara Faidutti — va fi o nouă Raffaella Carra. Este frumoasă, are picioare perfecte, știe să se miște și să danseze pe scenă. În curînd va fi o artistă completă, un om de spectacol. Așteptăm doar prilejul pentru a o înfățișa publicului».

Rosanna Fratello a fost «boom»-ul anului trecut. Are un chip meridional, vine din sud. Am văzut-o prima dată la o reuniune de box. Cînta între un meci și altul. În preajma festivalului de la San Remo, îmbolnăvindu-se o cîntăreață, Rosanna a înlocuit-o în mare grabă, dar cu mult succes. Astăzi are o cotă ridicată, a apărut în filmul *Sacco și Vanzetti*, dar pentru public ea trebuie să rămînă aceeași fată cu vechi obiceiuri aduse din sud, cu părinți severi și cu un logodnic gelos. Succesul se bazează și pe această publicitate. Nu este lipsit de importanță și amănuntul că Rosanna Fratello are un impresar special pentru sud.

Uneori un cîntăreț se poate descurca și singur... Cu o condiție: să aibă o personalitate copleșitoare. Cum este cazul *Ornellei Vanoni*, singurul nume răsunător al casei Ariston. «Este atît de talentată, încît toți compozitorii ar dori să-i ofere măcar un cîntec. Instinctul ei artistic este ieșit din comun. Discul cu «Întîlnirea» s-a înregistrat în timpul probelor, ea nici nu știa că operatorul lucra — ne spune aceeași Alda Faidutti.

Ornella Vanoni, cîntăreața roșcată, cu o voce senzuală, învăluitoare, a fost actriță de teatru, a jucat în compania lui Giorgio Strehler. Primele cîntece le-a interpretat în dialectul milanez. A fost lansată de televiziune. Pentru menținerea succesului ei, biroul de presă nu are nici un fel de probleme: se spune despre ea că niciodată nu ar izbuti să cadă în mediocritate chiar dacă s-ar strădui.

Dar artiști ca Vanoni, Mina, Endrigo, sînt rari. Succesul este meritul lor și numai al lor. Pentru cei mai mulți însă, «gloria spontană» se pregătește îndelung, iar una dintre căi trebuie să treacă neapărat prin laboratoarele marilor case de discuri.

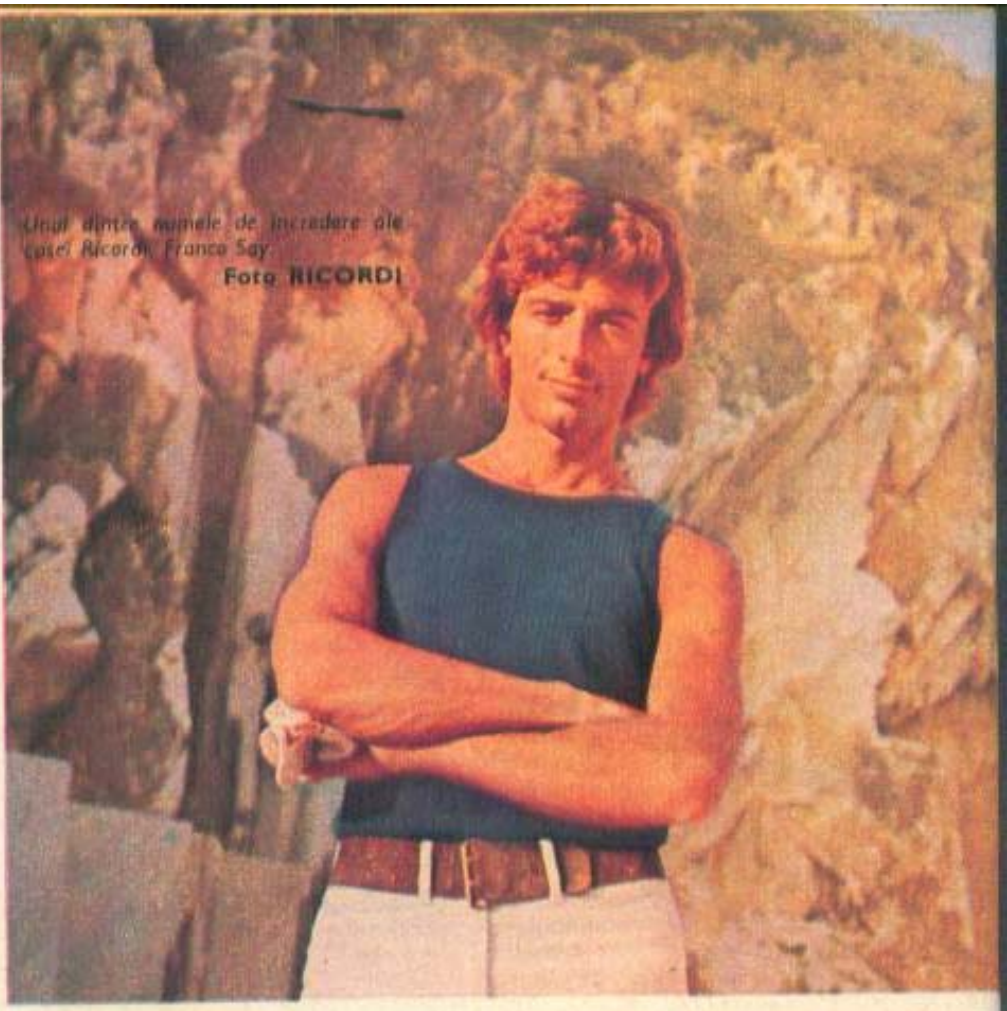

Unul dintre numele de încredere ale casei Ricordi, Franco Say.
Foto RICORDI

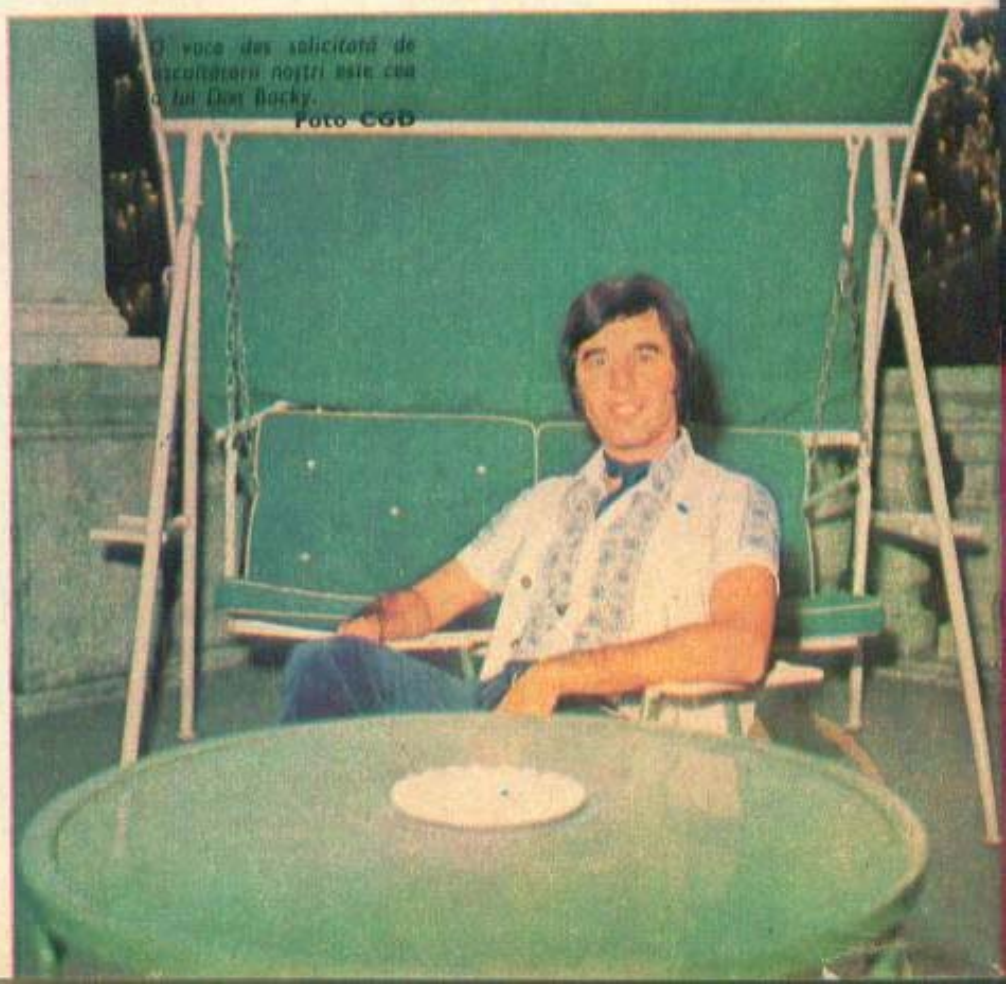

O voce des solicitată de ascultătorii noștri este cea a lui Don Backy.
Foto CGD

Cea care a lansat «Balansoarul»: Orieta Berti.

Foto PHONOGRAM

Giovanna — 1,75 m și un hobby: motocicleta.

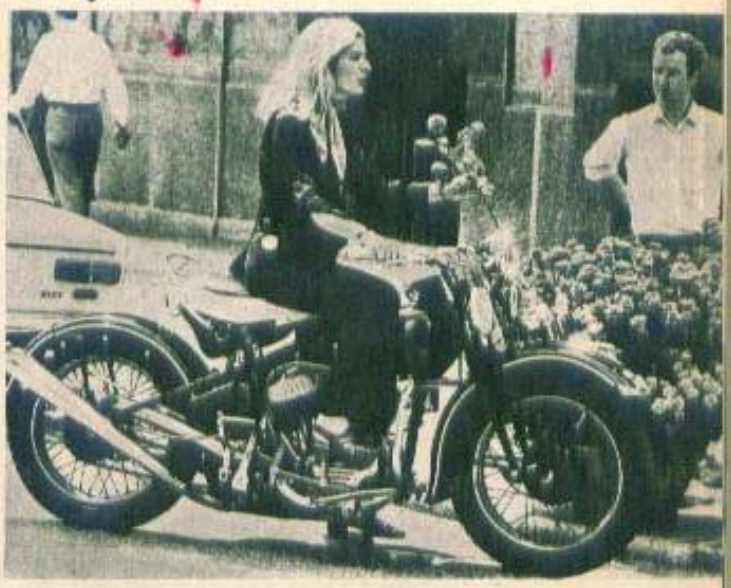

Primul succes al lui Tony Astarita datează din 1965, cînd a prezentat cîntecul «A vita mia» la festivalul din Napoli.

Foto ARISTON

reflector ştiinţific

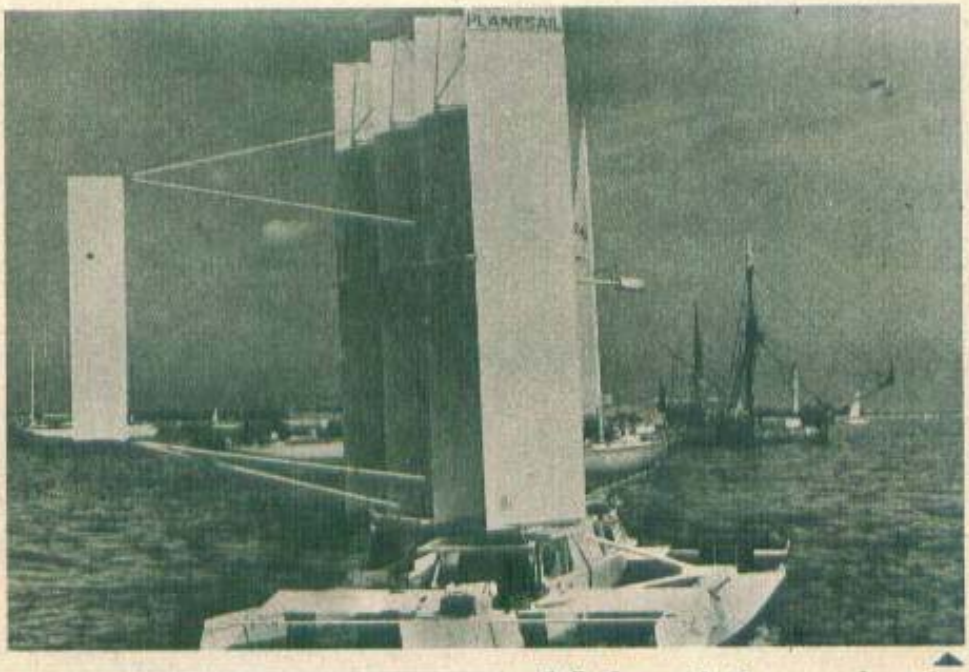

Mai puţină poezie, dar...

Iată, într-adevăr, o noutate în materie de navigaţie cu pînze: barca cu pînze rigide. Nu este un capriciu, ci rezultatul unor studii aerodinamice îndelungate, efectuate de englezul John Walker. Această ambarcaţie rapidă, putînd atinge cu relativă uşurinţă 22 km/oră, uşor de manevrat (permite chiar şi «marche-arrière»), are o bună stabilitate. Nava, denumită «Planesail», a fost experimentată şi în condiţii de hulă, marja de securitate dovedindu-se considerabilă. Aşadar, poate mai puţină poezie, dar mai multă siguranţă... Schimbul nu este tocmai rău.

Şi pe pămînt se poate zbura

«Hovercraft»-ul din fotografie poate transporta cu uşurinţă peste un teren accidentat sau mocirlos avioane avariate şi care nu pot ajunge la aeroport prin propriile lor mijloace.
Desigur, invenţia este valoroasă. Din păcate ea nu indică şi modul în care un avion în pană poate ateriza întreg (ca cel din fotografie) şi nu «în rate». Mai pe românește, făcut zob.

Cîrtiţa automată

Acest dispozitiv polonez introduce automat ţevi cu diametrul pînă la 508 mm sub terasamente şi şosele. După cum se vede din fotografie, oamenii se uită, maşina lucrează, şi toată lumea e mulţumită.

Domnişoara Honeywell şi-a făcut debutul

Această tînără care păşeşte ferm nu este bandajată la cap, cum s-ar părea. De altfel, nici n-ar fi fost nevoie deoarece este în perfectă stare de funcţionare — şi aceasta cu atît mai mult cu cît abia a fost verificată de un tehnician. Domnişoara Honeywell şi-a făcut recent intrarea în lumea bună. În lumea tehnicii, firește, ea nefiind altceva decît un robot.

O cheamă Belinda

Drăguța de ea...
O cheamă Belinda
și este un păianjen
brazilian rar
din ordinul
tarentulelor,
actualmente pensionar
al grădinii zoologice
din Londra.
Firește,
ar fi exagerat
să spunem
că Robert Humphreys,
șeful departamentului insecte
de la grădina
zoologică,
și Belinda
sînt prieteni.
Dar oricum,
își dau mîna.

Stăpîna a un milion de volți

Domnișoara Janis Scammell este stăpîna unui milion de volți. O simplă apăsare pe buton, și uriașul microscop pe care-l mînuiește — unul dintre cele mai puternice din lume, recent dat în folosință la Harlow, în Anglia — își îndreaptă fasciculul electronic spre descifrarea a noi taine ale materiei.

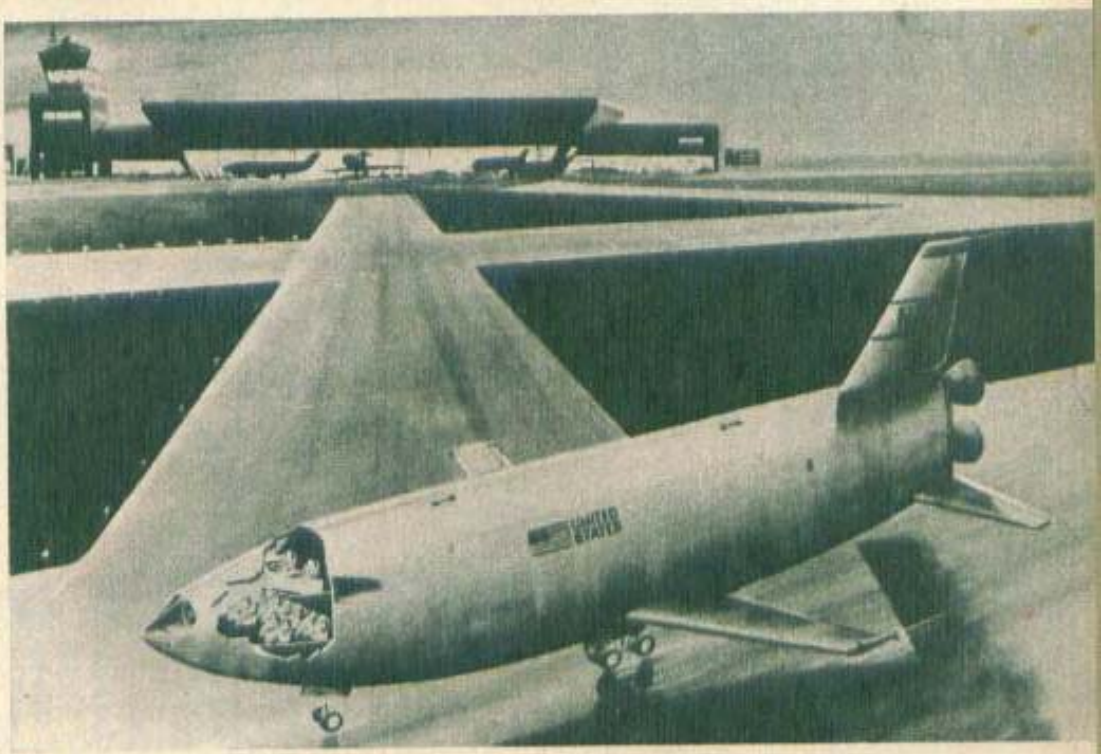

Alo ! Taxi !

Într-un interviu acordat «Flacării» de cosmonauții americani Bean, Conrad și Gordon, cu prilejul vizitei lor în țara noastră, ei vorbeau despre cercetările pentru punerea la punct a unui sistem de transport denumit «taxi cosmic». Acest «taxi», care poate fi refolosit de o sută de ori sau chiar mai mult, va facilita considerabil plasarea pe orbita circumterestră; se crede că pe această cale costul va scădea de zece ori.
Cu ajutorul acestui original mijloc de transport cercetătorii angajați în activitatea spațială ar fi plasați pe o orbită circumterestră și de acolo transbordați pe un alt vehicul, acționat poate de energie nucleară, cu direcția Luna.
Iată un model recent al unui asemenea «taxi», care-și va lua zborul ca o rachetă dar va ateriza ca un avion..

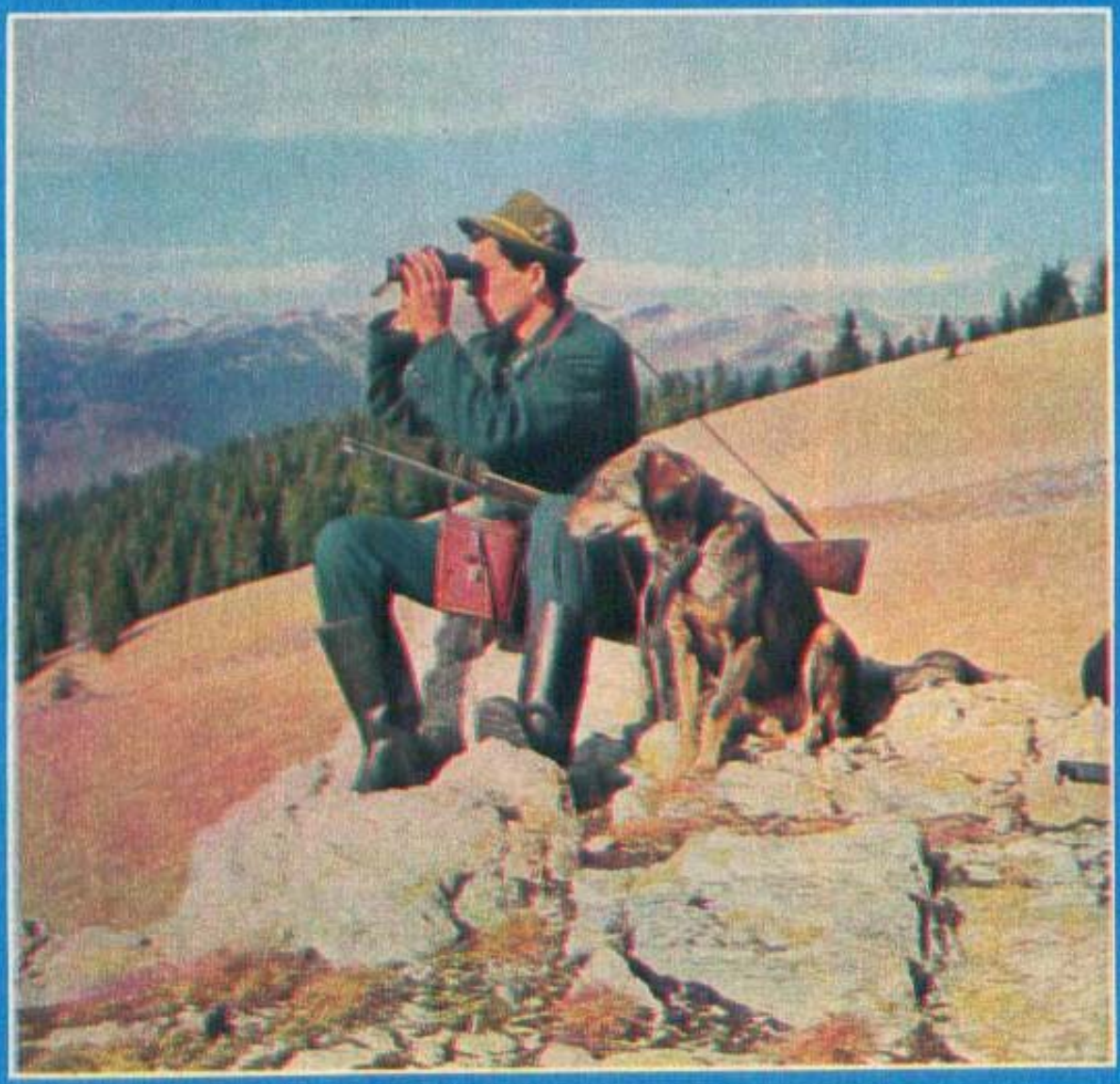

PE CRESTELE MUNȚILOR, ÎN DESIȘUL CODRILOR...

de F. URSEANU

Fotografii de N. GOLGOȚIU

În primăvara lui '71 s-a organizat la Timișoara o interesantă expoziție de fotografii animaliere reprezentînd fauna cinegetică a României. Era prima de acest fel din țară, și cine a vizitat-o și-a putut da imediat seama de bogăția faunistică a țării. Ursul brun, dispărut aproape complet din pădurile Europei, este prezent la noi și, după cum se pare, nu are tendința să dispară; faimosul cerb carpatin (renumit pentru frumusețe) continuă să atragă vînători pasionați din toată lumea; capra neagră (antilopa Carpaților) zburdă pe vîrfurile stîncoase ale munților, în timp ce în celălalt capăt al țării, în Deltă, pelicanii, cormoranii, stîrcii, rațele, gîștele sălbatice, egretele se răsfață într-un adevărat paradis al păsărilor. Nu pot fi uitați nici sturionii, care ne furnizează faimoasele icre negre, și nici mistreții și căprioriii al căror număr s-a mărit simțitor în ultimii ani.

Așadar, o faună variată care reprezintă o adevărată bogăție. Ce se face însă pentru păstrarea și dezvoltarea ei?

Răspunsul la întrebarea de mai sus l-am aflat de la un specialist în materie. Interlocutorul nostru este ing. Ion Cazacu, vicepreședinte al Asociației generale a vînătorilor și pescarilor sportivi, care, cu ani înainte, s-a ocupat, ca director al Direcției economiei vînatului din cadrul Departamentului silviculturii, de problema conservării fondului cinegetic. Datorită mediului natural, la noi — ne spune d-sa — se găsesc aproape toate speciile de vînat. Fauna noastră este deci aproape unică în Europa, ca bogăție. Trebuie însă protejată. Cine se ocupă de acest lucru? Sînt o serie întreagă de organisme. Iată-le: Academia R.S.R., prin comisia monumentelor naturii și subcomisiile județene,

Gata de atac. Nu vă speriați, fotograful nu-i în primejdie: un dialog între el și zimbru se susține doar de la mare distanță — cu teleobiectivul.

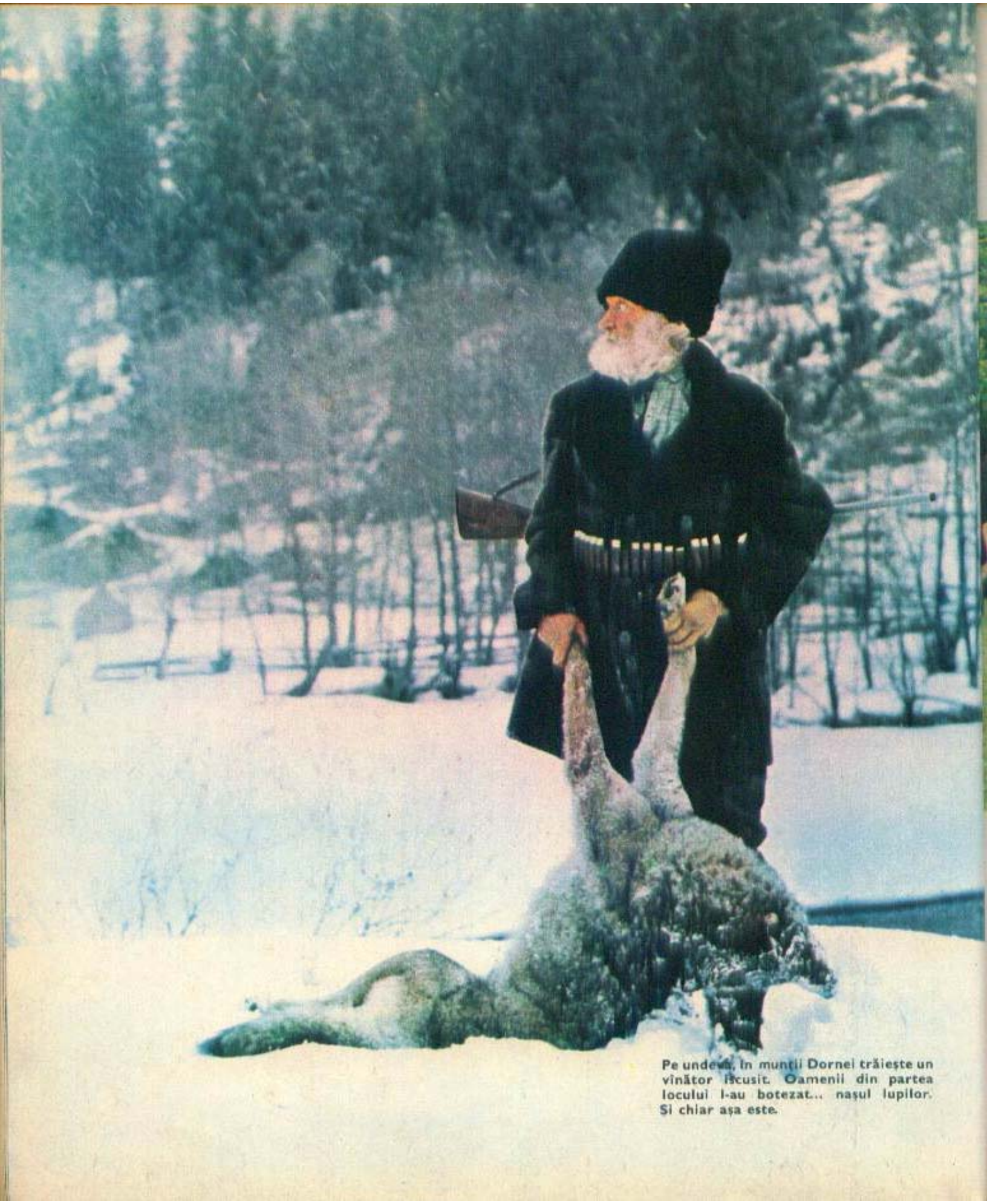

Pe undeva, în munții Dornei trăiește un vînător iscusit. Oamenii din partea locului l-au botezat... naşul lupilor. Şi chiar aşa este.

PE CRESTELE MUNȚILOR, ÎN DESIȘUL CODRILOR...

Cîte medalii nu ne-a adus cerbul carpatin la expozițiile și concursurile internaționale de vînătoare?

O fotografie rarisimă: obiectivul aparatului a surprins momentul cînd vînătorului îi vine în bătaia armei, ceea ce nu se întîmplă prea des, una dintre antilopele Carpaților: capra neagră.

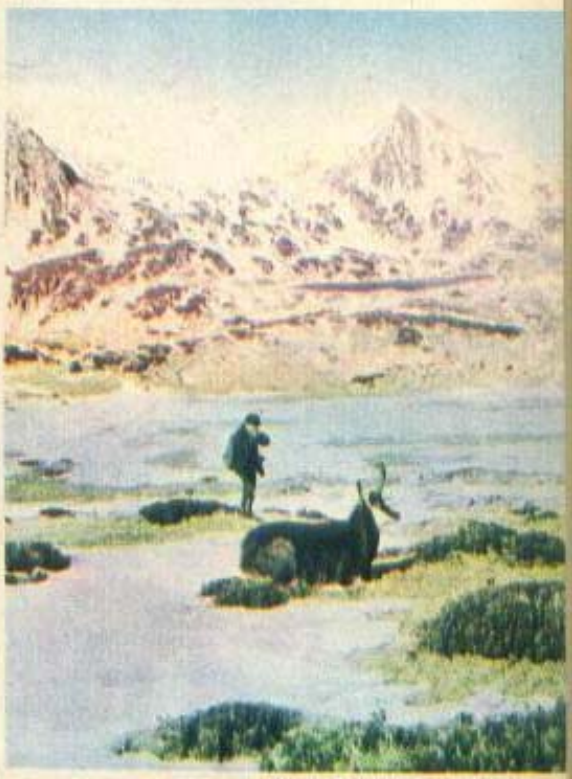

Cinci minute după...

Ministerul Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Apelor, Asociația generală a vînătorilor și pescarilor sportivi, Academia de Științe Agricole și Silvice, Institutul de cercetări, studii și proiectări silvice și altele. Și trebuie să spunem — adaugă ing. Ion Cazacu — că datorită măsurilor de ocrotire care se iau, din bogata faună a României n-au dispărut specii de animale sau păsări. Chiar faimoșii zimbri, dispăruți de secole, au fost recolonizați în mai multe regiuni din țară. Azi, zimbri găsim nu numai lîngă Hațeg, unde au fost aduși în urmă cu 10-12 ani, ci și în rezervații speciale aflate lîngă Pitești, Brașov sau Tg. Neamț, preconizîndu-se ca într-un viitor apropiat asemenea exemplare să fie recolonizate și într-o pădure din Suceava.

Tot pentru îmbunătățirea faunei s-au efectuat în ultimii ani colonizări de căpriori și cerbi în diverse zone de munte și deal și, deosebit de important, s-a trecut la acțiunea de repopulare a Munților Rod-

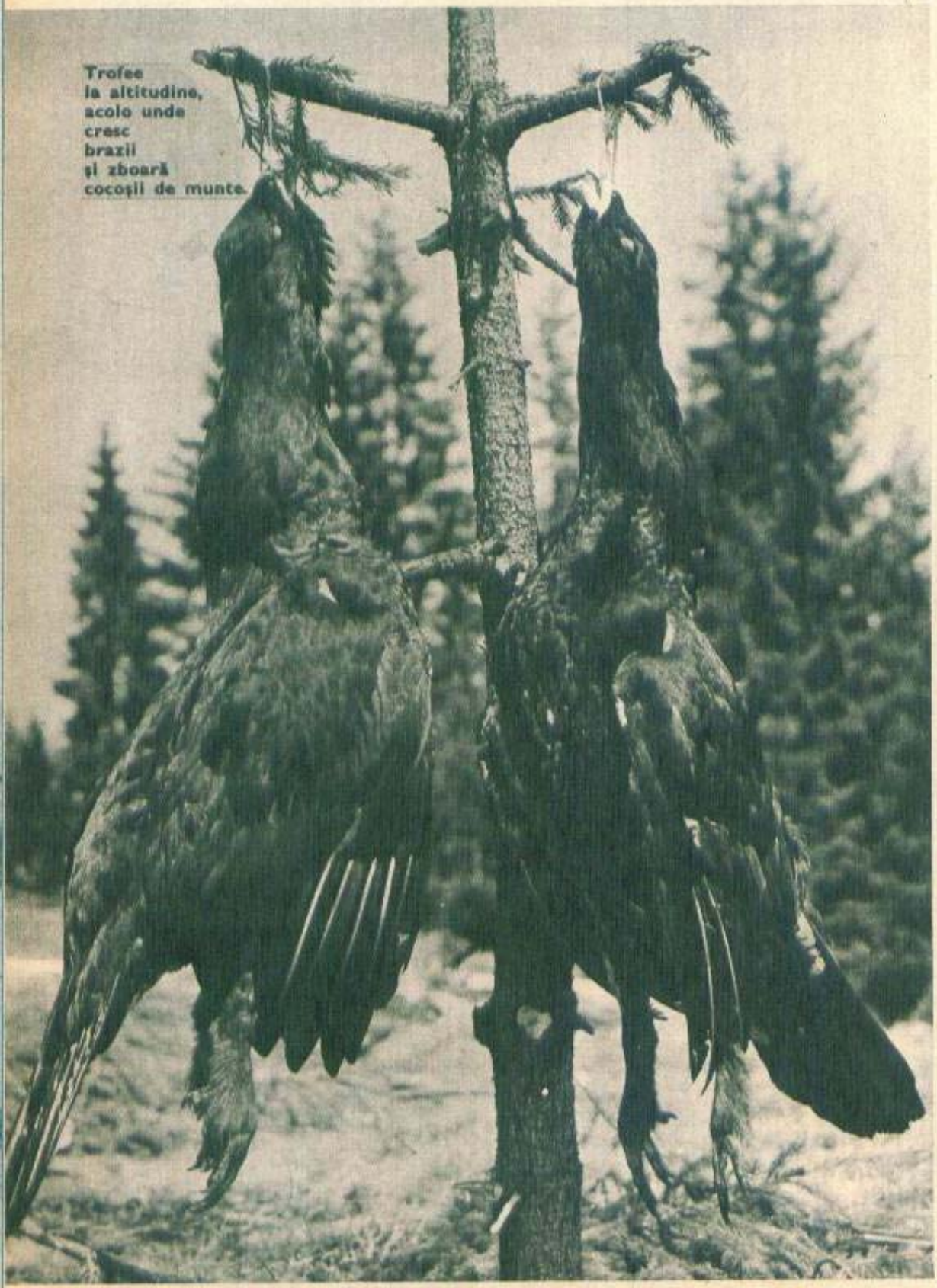

Trofee la altitudine, acolo unde cresc brazii și zboară cocoșii de munte.

PE CREȘTELE MUNȚILOR, ÎN DESIȘUL CODRILOR...

nei cu faimoasele capre negre. (Ele ne-au adus, după cum se știe, cele mai înalte distincții la concursurile și expozițiile internaționale de vînătoare, țara noastră deținînd recordul mondial la acest trofeu) Nu demult s-a aclimatizat la noi o specie nouă, muflonul, care are condiții prielnice de dezvoltare în multe din pădurile țării.

Dar fazanii, după care sînt atît de ahtiați vînătorii? Anual se colonizează circa 150 000 de exemplare din această specie, din care jumătate de către Asociația generală a vînătorilor și pescarilor sportivi. Numărul de fazani care urmează a fi colonizați în anii următori va fi în continuă creștere. Pînă nu demult — și aceasta este interesant de știut — colonii de fazani existau doar în cîteva județe. Azi avem fazani în 37 de județe. Majoritatea fazanăriilor sînt dotate cu incubatoare și eclozoare electrice moderne. Se nasc astfel anual zeci de mii de pui din această admirabilă pasăre. O mare fazanărie a Departamentului silviculturii se află la Păușa, lîngă Oradea, altele la Ghimpați, nu departe de București, la Timișoara, la Chișineu-Criș, Stolnici (Pitești), la Malul Roșu, aproape de Snagov, și în multe alte locuri. În curînd se va da în folosință — cu întreaga capacitate — o mare fazanărie la Gherghița, lîngă Ploiești.

Paralel cu noile amenajări s-a dus și se duce în continuare o largă acțiune pentru crearea condițiilor de dezvoltare a faunei prin: combaterea dăunătorilor, asigurarea hranei pe timp de iarnă, stîrpirea braconajului, păstrarea me-

Blîndă și suavă ca o garofiță...

Este de unde: avem peste un milion de iepuri.

Și păstrăvii fac parte din bogăția faunistică a țării.

diului natural în care trăiesc animalele și păsările. În felul acesta fondul cinegetic crește. Se știe, de pildă, că numărul urșilor care se «plimbă» azi prin pădurile noastre de munte se ridică la cîteva mii, iar al cerbilor, la cîteva zeci de mii, că în cîmpie aleargă dintr-un loc în altul peste 1 000 000 de iepuri, că avem aproape 8 000 capre negre și numeroși căpriori și mistreți. O zestre destul de prețioasă pe care avem datoria s-o păstrăm și s-o dezvoltăm.

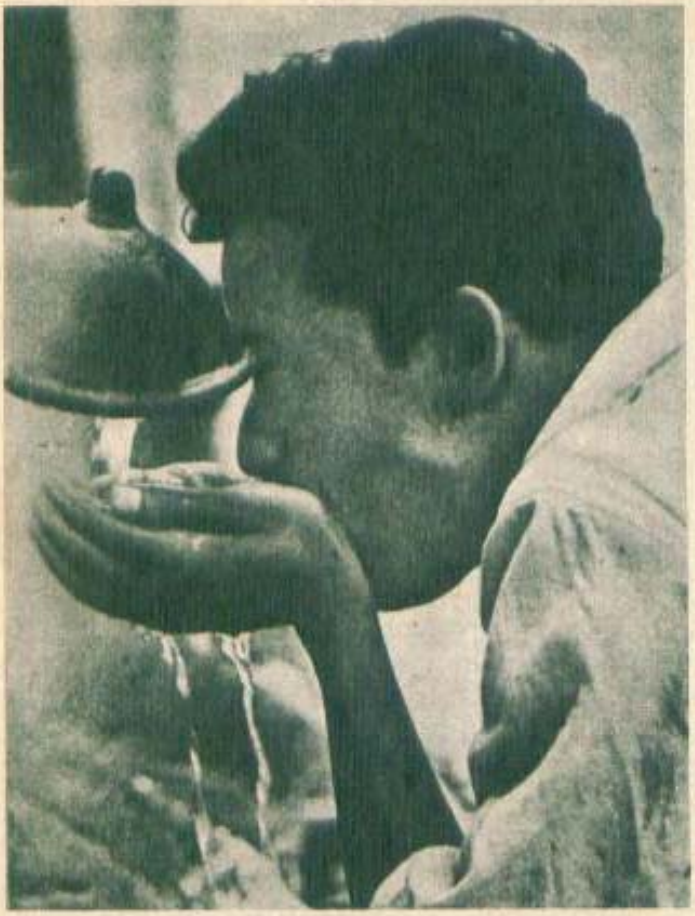

ȘTIȚI CE ÎNSEAMNĂ APA PENTRU OMENIRE?

Strămoșul omului se mulțumea cu un căuș de apă pe zi, dar civilizația modernă, care i-a modificat condițiile de viață, i-a impus, treptat, un consum sporit atît pentru nevoile sale directe, cît și pentru necesitățile industriei care, în numele fiecărui locuitor al globului, consumă cam patru sute de metri cubi de apă pe an. Se apreciază că în următorii cincizeci de ani această cantitate se va dubla. Iată de ce apa a ajuns, pe plan mondial, o problemă tot atît de importantă ca și hrana.

Plecînd de la constatarea că 97% din apa de pe glob este formată din mări și din oceane și că din restul de 3% mai mult de două treimi sînt imobilizate de ghețuri, reiese, după calculele făcute de specialiști, că, practic, numai 0,63% din volumul total de apă existentă este folosit de om pentru potolirea setei și celelalte nevoi ale sale.

Iată volumul de apă — în kmc — aflată pe glob:

Lacurile de apă dulce	123 000
Lacurile sărate și mările interioare	100 000
Cursurile de apă	1 230
Apele subterane pînă la 800 m adîncime	4 000 000
Apele subterane profunde	4 000 000
Ghețurile și calotele polare	28 500 000
Apa din atmosferă	12 700
Apa oceanelor și a mărilor	1 300 000 000
Total kmc de apă	1 336 736 930

Cum repartiția apei pe glob nu este uniformă și cum progresele tehnicii moderne nu au reușit să rezolve încă toate cerințele mondiale, mai există unele regiuni în care populația suferă de sete. Este destul să amintim numai de imensul pustiu al Saharei, unde apa este mai prețuită decît hrana și unde setea nemiloasă continuă să facă mai multe victime decît foamea. Și totuși teritoriul Saharei are rezerve uriașe de apă, dar la o adîncime prea mare — peste 1 500 m — ca să poată fi captată cu mijloace economice.

Industria dezvoltată de omul de astăzi este cel mai nesățios balaur în privința consumului de apă. Tributul pe care-i dă apa industriei este covîrșitor, dacă ținem seama, bunăoară, că pentru fabricarea unui kilogram de oțel se consumă 15 litri de apă. Bucureștiul folosește în medie cam 500 000 000 litri de apă pe zi, iar New Yorkul, cu cei circa 15 milioane de locuitori pe care-i are și cu uriașa sa industrie, consumă peste 5 miliarde litri de apă pe zi.

PROBLEMELE SECETEI

Sporul continuu de consum de apă, secetele care se abat periodic asupra unor regiuni ale lumii, lipsa apei potabile în locurile suprapopulate din cauza dezvoltării industriei au pus omului probleme noi, care reclamă soluții neîntîrziate. Un exemplu recent l-a constituit seceta care a secătuit în vara anului 1964 rezervele de apă ale orașului Tokyo și care i-a determinat pe japonezi să înceapă o lucrare uriașă, de aducere a apei, printr-un rîu artificial, de la o distanță de peste o sută de km. Dar cazul cel mai specific îl constituie Kuweitul. În această mică țărișoară, situată în golful Persic, nu s-a găsit niciodată apă de băut, săpăturile făcute pretutindeni dînd numai de petrol. Or, cum petrolul înseamnă exploatare, care necesită oameni, sporul de populație ivit pe neașteptate a reclamat dreptul său la apă. Și atunci comerțul mondial a inclus pe lista sa un nou articol, apa de băut, pe care Kuweitul o importă zilnic, cu vapoarele, din alte țări. Acest import a durat pînă în anul 1953, cînd uriașa industrie locală a petrolului și-a creat anexa fără de care nu mai putea trăi: o centrală de desalinizare a apei de mare, care de la început a distilat cîte 4 500 000 litri de apă pe zi. Noua industrie s-a dezvoltat continuu și astăzi Kuweitul dispune de instalații care «fabrică» 30 000 000 litri de apă pe zi, cantitate ce-i asigură consumul permanent.

Și alte țări și-au instalat uzine pentru desalinizarea apei de mare: Japonia, U.R.S.S., Africa de Sud, Israelul, S.U.A., Olanda. Instalațiile tuturor acestor țări transformă zilnic în apă de băut cam 260 000 000 litri de apă de mare.

INDUSTRIA APEI

Există în prezent trei procedee industriale pentru desalinizarea apei de mare: prin distilare, prin electroliză și prin înghețare. Primul procedeu, prin distilare, este cel mai răspîndit, el fiind, deocamdată, cel mai ieftin. Și totuși un metru cub de apă distilată costă de douăzeci de ori mai mult decît apa distribuită în orașe, din rîuri. Al doilea procedeu, care deocamdată este mai scump, dar dă o apă mai bună de băut (apa distilată fiind lipsită complet de săruri are gust neplăcut), este cel denumit prin electroliză, procedeu care, folosind curentul electric, antrenează sărurile din

O uzină de desalinizare a apei, în Kuweit.

Unde nu este apă
nu poate fi nici vegetație,
nici viață.

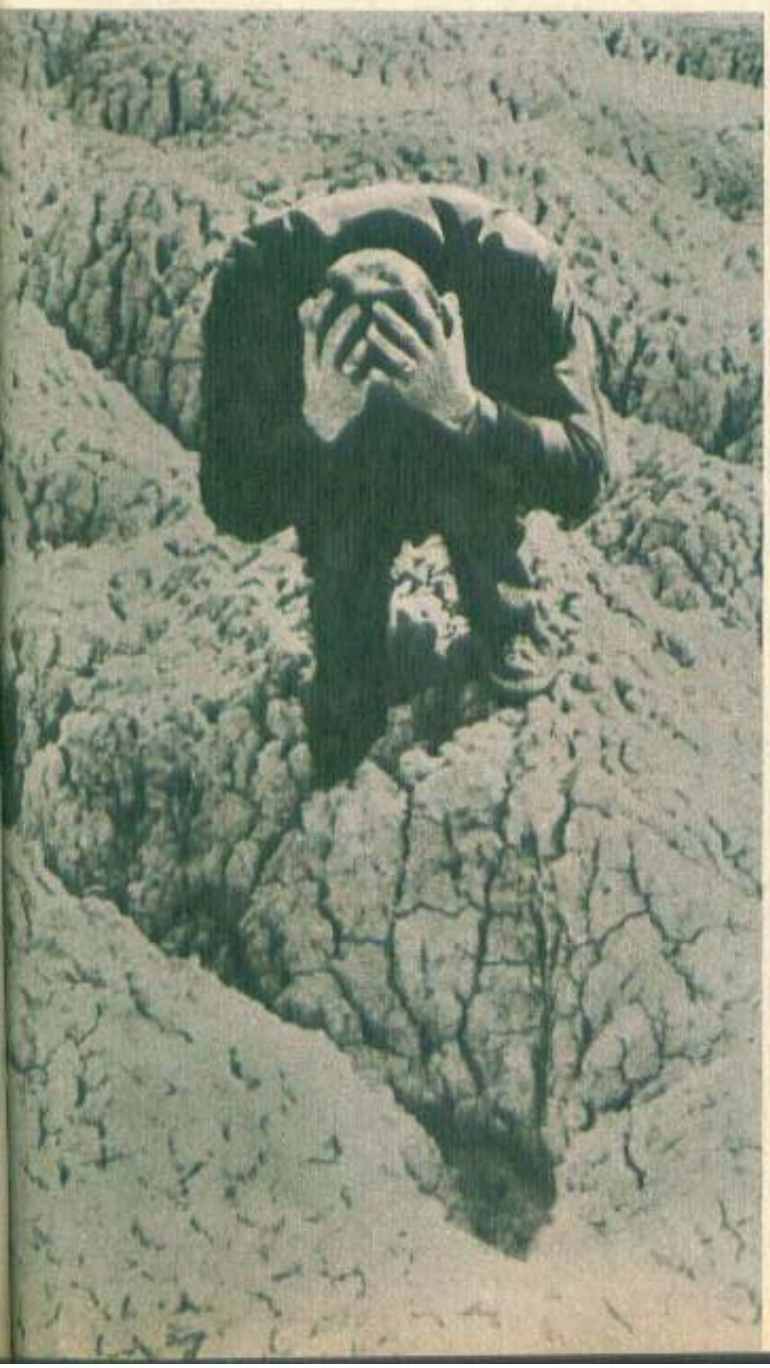

apă în niște filtre, în proporția dorită, deci gustul apei poate fi determinat. În fine, al treilea procedeu, prin înghețare, care dă o apă bună de băut, este deocamdată în stadiul de experiment, el avînd dezavantajul că reclamă instalații extrem de complicate.

Un alt aspect important al problemei este infectarea apelor de către industrie. Secolul nostru trăiește într-un ritm industrial care a depășit de sute de ori ritmul din secolul trecut. Or, este știut că industrie fără apă nu se face. Cea mai mare parte din apa folosită de fabrici este evacuată după întrebuințare cu reziduuri, care o transformă într-o adevărată apă moartă sau apă care aduce moartea. Statisticile sanitare ne arată că în fiecare an mor în lume cam cinci milioane de copii din cauza bolilor intestinale transmise de apă. Alte statistici ne arată că din totalul cantității apelor curgătoare de pe continente, numai un sfert este folosit în stare pură de către om, restul fiind infectată de reziduurile industriale. Iată de ce și «spălarea» apelor face parte din programul «Deceniului hidrologic internațional». S-a enunțat, ca exemplu, că în S.U.A. se cheltuiesc anual cam un miliard de dolari numai pentru curățirea apelor folosite de orașe, sumă ce ar putea fi redusă la jumătate prin aplicarea unor metode și restricții care ar înlătura cauzele infectării apelor. Sînt necesare deci restricții drastice și soluții noi, mai ample, pentru depoluarea apelor, în toate țările.

reflector științific

Un muzeu sui-generis

În Statele Unite
s-a creat,
lîngă faimosul
Key Largo,
Florida, prima rezervație
submarină
din America de Nord.
După cum se vede din fotografie,
vizitatorii
acestui îmbietor
muzeu natural trebuie să facă
proba unor
reale virtuți
sportive.

Mini... maxi...

Iată unul din
cele mai mici calculatoare
electronice din lume.
Acest produs
al firmei japoneze Sanyo
este considerat de experți
drept un miracol
de miniaturizare.
Alături — superpetrolierul japonez
de 200 000 tone,
în curs de construcție
pe un șantier din Yokohama.
După cum se vede,
dimensiunile uriașe
nu exclud eleganța formei.
Două sute de mii tone!
Fără voie, te întrebi:
pînă unde va fi ridicată «ștacheta»
peste zece-douăzeci de ani?

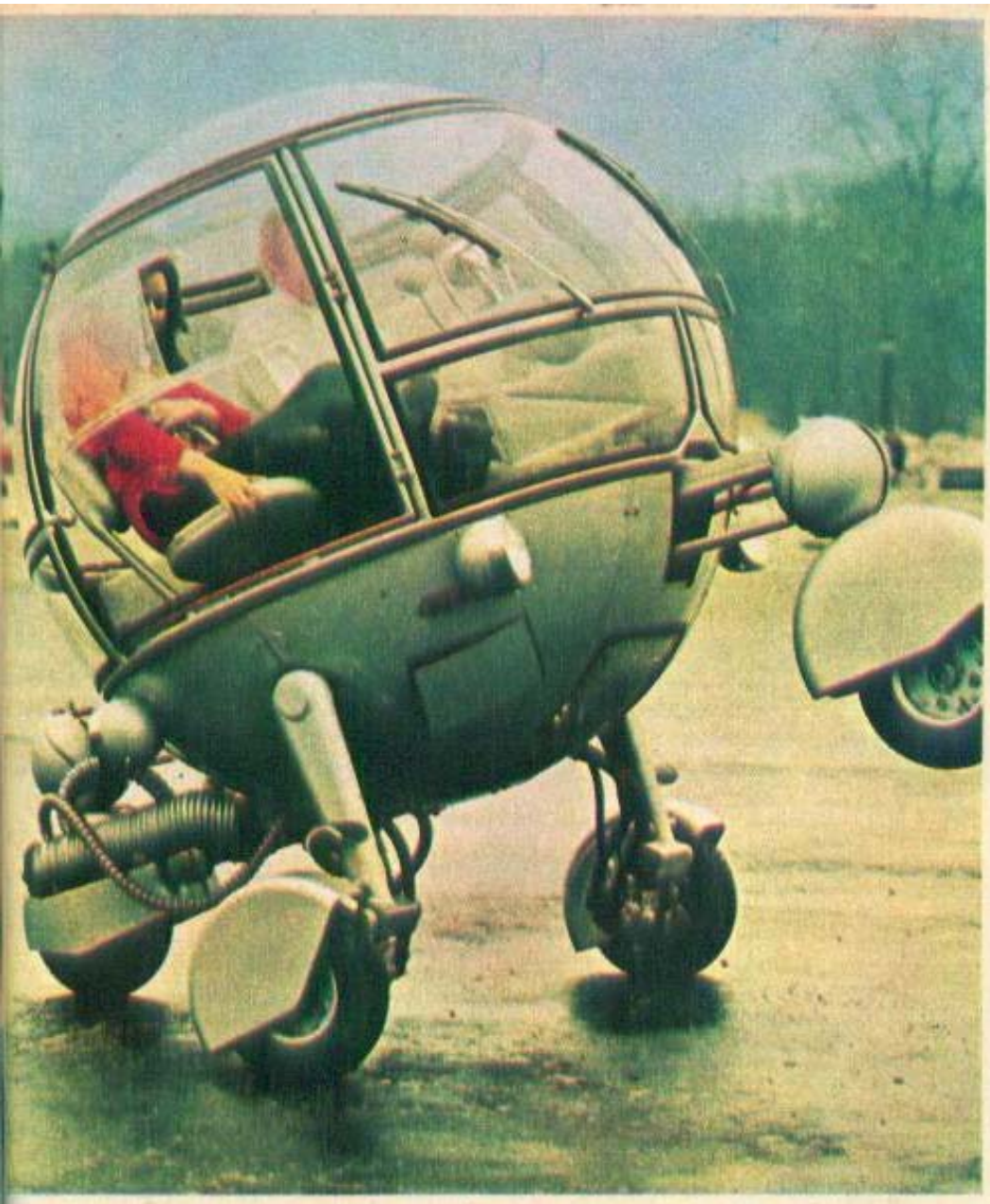

«Balonul de săpun» al lui Jean Pierre Ponthieu un simplu... balon de săpun, ci o ingenioasă abordare a unor probleme tehnice complexe. Şi nu e nici un păcat dacă aceste probleme serioase sînt studiate cu zîmbetul pe buze pe un vehicul multicolor şi plin de fantezie, menit să mai descreţească frunţile parizienilor, cărora circulaţia rutieră (vorba aceea: «tot ce-i prea mult strică») le oferă destule prilejuri de încruntare. Aşa că, pînă una alta, zîmbiţi, vă rog!

L. N.

„Pas de deux“ cu comandă electronică

Pe străzile Parisului şi-a făcut apariţia această stranie vietate mecanică, botezată de inventatorul ei, Jean Pierre Ponthieu, «Balon de săpun». Un balon de săpun de un fel deosebit care, deşi obligat să se tîrască pe pămînt, posedă în schimb virtuţi surprinzătoare. Acţionîndu-se separat asupra unei roţi sau alteia, el poate fi ridicat de pe sol, automodulul transformîndu-se astfel într-o clipită într-un soi de triciclu. El poate executa piruete, paşi de dans şi alte mişcări pe care le considerăm îndeobşte ca apanajul balerinelor şi nu al unui autovehicul înregistrat, cum se cuvine, la poliţie...

Originalitatea «Balonului de săpun» nu constă numai în aspectul exterior. Comenzile sînt total diferite de ale unui automobil obişnuit. Nu ne referim numai la formă (după cum se poate vedea din fotografie ele au fost instalate de inventator în vîrful unei «tulpini» metalice, menite să sugereze o lalea uriaşă). Adevărata sa originalitate rezidă în comenzile electronice, care-i conferă o remarcabilă sensibilitate şi adaptabilitate. Ele prefigurează regulatoarele electronice care, la automobilul viitorului, vor comanda o frînare adecvată fiecărei roţi în parte, în funcţie de solicitarea roţii respective în momentul frînării; de asemenea, comenzile electronice vor distribui în mod optim puterea la roţi în funcţie de încărcătura vehiculului, de rezistenţa vîntului, de viteza dorită etc.

Iată de ce specialiştii nu consideră

ORAȘUL ASCUNS

Cele 30 000 de „case“ din subteranele Capitalei și păienjenișul care le leagă: conductele de apă, canalele de scurgere, conductele de gaze și termoficare, cablurile electrice și cele telefonice

Un miliard de litri de apă pe zi pentru setea estivală a Capitalei

De undeva, din adîncurile pămîntului, șuvoiul cristalin de apă țîșnește afară la lumină și se transformă într-un izvoraș care aleargă zglobiu la vale. În drumul său, printre frumusețile munților Muscelului, se unește cu alte izvoare și toate împreună formează rîul Dîmbovița, căruia bucureștenii îi vor face o primire spectaculoasă, cu instalații uriașe care-i vor «spăla» apele și le vor sili apoi să intre din nou în subteran, pe sutele de kilometri de conducte, spre robinetele consumatorilor.

MAI ÎNTÎI A FOST APA

Dacă Dîmbovița ar fi avut alt traseu, Capitala n-ar fi ocupat astăzi locul pe care se află. Fără apă nu poate fi viață și prin urmare formarea unui oraș este condiționată, în primul rînd, de existența acestui prețios element. Acum o jumătate de mileniu, primii oameni care s-au stabilit aici, pe malurile Dîmboviței, au folosit pentru transportul apei căușul și cofa. Cînd numărul locuitorilor s-a mărit și nevoile au crescut, a apărut sacaua. Un cal, o căruță cu două roate, un butoi pîntecos și un om, iată utilajul folosit, multe decenii, pentru aprovizionarea cu apă a capitalei Țării Românești și chiar mai tîrziu, cînd Bucureștiul va fi primul centru administrativ al României. Apa se vîndea, de către sacagii, cu căldarea, dar sărăcimea o primea, simbăta, și fără bani, dacă apuca rîndul la sacalele care staționau în piețe, cu lumînări aprinse, fiind oferită «de pomană, pentru sufletul lui Cutare, tatăl conului Cutare...» (care plătea pomana).

PRIMA FÎNTÎNĂ PUBLICĂ

Începuturile lucrărilor de aducere a apei, prin canalizări, de la surse și pînă în inima Capitalei s-au făcut sub Alexandru Vodă Ipsilanti. După cum ne spune V.A. Urechiă, prima fîntînă publică s-a înființat în mahalaua Sărindarului (cam în locul unde se află acum restaurantul BERLIN, de pe strada C. Mille). Aceasta era în anul 1779. La 1786, următorul domn — Nicolaie Mavrogheni — cheamă 11 olari de la Cîmpulung și încă pe atîția de prin satele Dîmboviței, pentru fabricarea tuburilor de pămînt necesare aducerii apelor de la izvoarele din Giulești și din Crevedia. Sub aceeași domnie a fost înființată și «Casa cișmelelor» și s-au făcut — numai la Curtea domnească — primele instalații interioare de apă. Iată deci începuturile transportului apei, pe cale subterană, în București. Totuși sacagiii au rămas încă mulți ani la loc de cinste, deoarece fîntînile înființate, fiind puține la număr, nu puteau îndestula cerințele de apă ale bucureștenilor.

De pe urma sacagiilor nu ne-au rămas decît stampele și picturile vremii (una făcută și de Grigorescu, la 1872); în schimb, ecoul renumelui unora dintre fîntîni mai dăinuie și astăzi, prin străzile care le poartă numele: Puțul cu tei, Puțul cu roată, Puțul lui Crăciun, Puțul cu apă rece, Puțul înalt, Puțul lui Zamfir.

UZINA DE LA VADUL SACAGIILOR

Prima uzină de apă din București a fost înființată de către domnitorul Gheorghe Bibescu, în anul 1846. Se afla instalată lîngă Vadul Sacagiilor, la podul Mihai Vodă — podul de fier, cum i se spunea atunci. S-a numit la început Stabilimentul fîntînilor. Pompele acestei uzine erau acționate de mașini cu abur, care au funcționat pînă în anul 1889, cînd au intrat în exploatare noile instalații hidraulice de la uzina Grozăvești. Despre activitatea uzinei de la Vadul Sa-

Dîmbovița la «gîlgoaie», în munții Muscelului, unde își are izvorul.

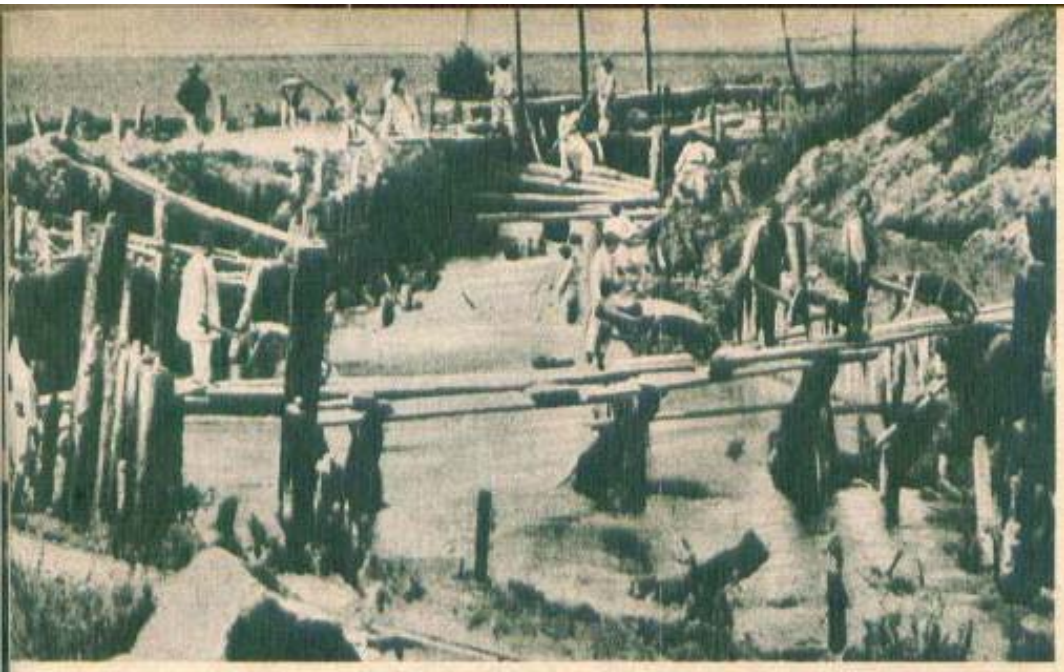

Primele lucrări de regularizare a cursului Dîmboviței, în anul 1872, cînd principalele scule și utilaje erau sapa și roaba.

Stabilimentul fîntînilor, la 1846. Se afla instalat pe partea dreaptă a Dîmboviței, între podul Mihai Vodă și actualul Teatru de operetă.

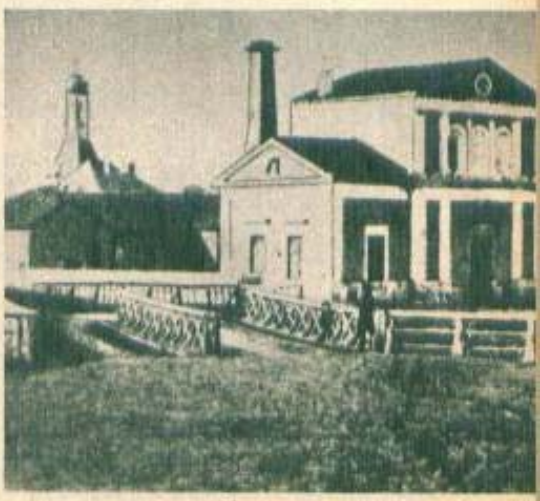

cagiilor aflăm unele amănunte din contractul încheiat, în anul 1867, între primăria Capitalei și antreprenorul Nicolae Atanasiu, care se obliga în schimbul sumei de 44 000 de lei «... să facă să funcționeze în fiecare zi cîte o mașină de abur, astfel încît să se îndestuleze trebuința de apă a orașului, de la răsăritul și pînă la apusul soarelui... lemnele, uleiul, cîrpele și bumbacul trebuitor fiind cuprinse în sumă... și să repare stricările la conductele publice și la bazinurile de la șoseaua Kiseleff, de la Școala de arte, spitalul Colțea, Academia Sf. Sava și Teatrul Național...».

ACUM 90 DE ANI

Lucrări mai mari pentru aducerea apei în București au fost proiectate în anul 1880, de către un profesor Kulman și un inginer elvețian, Burkli Ziegler, și au fost începute în anul 1882, fiind date în antrepriza Societății române de construcții. Este vorba de amenajarea primelor rezervoare naturale (din pămînt) de cîte 220 000 mc, la Arcuda; de construirea, tot la Arcuda, a unor filtre de lemn (primele filtre au fost făcute din lînă, în 1845, dar n-au dat rezultate, înfundîndu-se repede) și de începerea instalării rețelei de distribuire a apei în oraș, rețea care măsura 130 de km lungime. Doi ingineri români — N. Cucu și Elie Radu — au întocmit, în 1895, un foarte reușit proiect de captare a apei subterane de la Bragadiru. Acest proiect a fost executat între anii 1897 și 1900, astfel încît necesarul de apă — 40 000 mc pe zi — a fost asigurat.

În anul 1700 știința «curgerii și scurgerii apelor» — adică a aducerii și a evacuării lor, era cunoscută și la București, dar nu se folosea decît pentru îndestularea curților domnești. Unele lucrări de aducerea apei la Curtea Veche (fostul palat domnesc de la poalele Dealului Mitropoliei), descoperite prin săpăturile din 1953, ne arată traseul unui canal prin care era adusă apa din Dîmbovița și a altui canal de evacuare. Tuburile acestor canale erau de olane protejate de cărămizi mari. Între canale era un bazin numit «vistieria apelor». Și lacul Cișmigiu își trage numele de la «cișmigiii» care lucrau, pe vremea lui Mavrogheni, la instalarea fîntînilor publice. Suiulgi-baș — un fel de inginer hidrotehnic — locuia, și probabil avea și sediul administrativ al șantierului, în valea mahalalei Sărindarului. De aici numele lacului și apoi al grădinii.

Sonde la București? Da, pentru extragerea apei, la 1899.

ORAȘUL ASCUNS

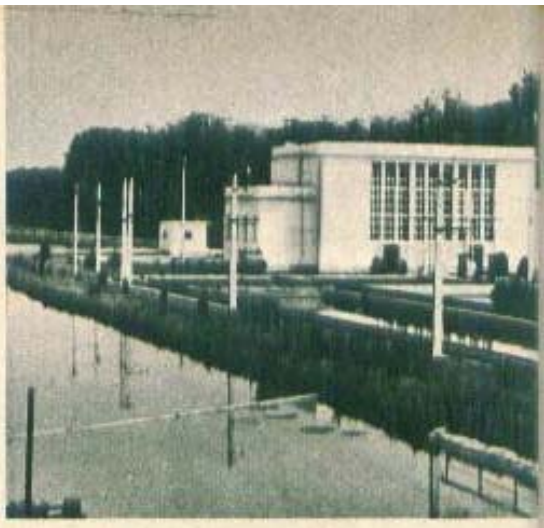

Dîmbovița la Arcuda, astăzi.

UN MILIARD DE LITRI DE APĂ PE ZI

Acum 70 de ani, consumul de apă din Capitală se cifra la 200 de litri pe zi de fiecare locuitor. Inginerul Cucu, directorul de atunci al lucrărilor tehnice ale orașului, publicînd această cifră, arată că 50% din apa distribuită se pierdea din cauza instalațiilor necorespunzătoare. Deci, real, consumul era de 100 de litri pe zi de locuitor. Astăzi, această cifră este de peste patru ori mai mare, ajungînd la 447 de litri pe locuitor; vara, în zilele călduroase, setea Bucureștiului reclamă un miliard de litri de apă în 24 de ore, deci dublu ca în celelalte anotimpuri. Cine consumă această apă? Mai întîi sutele de fabrici și întreprinderi, apoi cei 120 000 de abonați ai I.C.A.B., apoi trecătorii, care folosesc cele 1 400 de cișmele și de jeturi de pe străzi și, în fine, stropitoarele ce udă miile de hectare de grădini de zarzavat și de flori aflate în marele perimetru al orașului.

CANALIZAREA

În București, nevoia de canalizare s-a simțit mai acut la începutul secolului trecut, după înmulțirea «podurilor» de lemn care formau, pe vremea aceea, pavajul cel mai de seamă al urbei. În locul asfaltului de azi, străzile principale erau acoperite cu bîrne groase de stejar, — adevărate poduri — peste care huruiau roțile căruțelor, și...pe dedesubtul cărora dospeau murdăriile. Pentru înlăturarea acestui neajuns s-au realizat atunci primele lucrări de canalizare — niște șanțuri colectoare prin care călătoreau spre Dîmbovița murdăriile aduse cu găleșile din toate curțile sau scoase cu lopețile de sub poduri. Trei șanțuri principale erau cunoscute în București, în anul 1805: unul care pornea de la biserica Sf. Apostoli și ajungea în Dîmbovița la capul podului Calicilor (Tribunalul de azi), altul care pleca de la capul podului Mogoșoaia (Victoriei de azi), cobora pe strada Luterană, traversa grădina Cișmigiu și ajungea în Dîmbovița, cam prin dreptul podului Mihai Vodă, iar al treilea începea din balta Icoanei, trecea peste strada Batiște, apoi pe la Colțea, pînă la podul Șerban Vodă.

UN JGHEAB DE LEMN LUNG DE 342 DE METRI

Edilii bucureșteni dinaintea Unirii nu s-au gîndit la o canalizare subterană decît tîrziu, după ce s-au convins că șanțurile nu mai dau rezultatele cerute. O singură încercare s-a făcut, în 1828, construindu-se, pe strada Nemțească (Smîrdan de azi), un jgheab de lemn, acoperit, pentru scurgerea în Dîmbovița a apelor rîului Dîmbovicioara, al cărui curs trecea atunci pe acolo, venind din pădurea Icoanei (grădina de azi). Acesta a fost strămoșul canalelor subterane din Capitală. El măsura 342 de metri lungime. Mai tîrziu — prin 1850 — a fost construit, tot în acea parte a orașului, primul canal subteran zidit, folosit de asemenea pentru scurgerea apelor Dîmbovicioarei. Cum nici această lucrare n-a dat rezultate mulțumitoare, s-a procedat la secarea bălții din pădurea Icoanei, de unde izvora apa.

«DISCIPLINAREA» DÎMBOVIȚEI

Mai greu a fost cu Dîmbovița. Din cauza albiei sale necuprinzătoare — nu avea mai mult de un metru adîncime — apele umflate de ploi se revărsau în fiecare an și inundau jumătate din oraș, încît — după cum ne spune Ionescu Gion în «Istoria Bucureștilor» — locuitorii umblau de colo-colo cu bărcile și cu copăile, ca venețienii cu gondolele; iar după secarea revărsării, sărăcimea tăbăra în pivnițele caselor, în căutarea peștelui rămas în urma apelor». Împotriva acestor inundații s-a realizat, în timpul domniei lui Alexandru Vodă Ipsilanti, între anii 1775 și 1777, construirea unui canal, prin comuna Lunguleț, pentru abaterea apelor Dîmboviței în rîul Argeș. Aceasta a fost cea mai mare lucrare făcută în țara noastră la vremea aceea, săpăturile canalului — care măsura 7 kilometri — însumînd peste 100 000 de metri cubi. Cu toate acestea, Dîmbovița a continuat, încă o sută de ani, să-și iasă din...apele sale băgînd groaza în locuitori, cărora le distrugea casele, curțile și ulițele. A fost nevoie deci să se înceapă lucrări sistematice de «regularizare», cum li s-a spus, adică de adîncire a albiei năbădăiosului rîu și de săpare, în formă mai frumoasă, a malurilor sale de-a lungul întregului curs, pe tot traseul din oraș. Proiectul acestei mari lucrări a fost întocmit de inginerul-șef de atunci al Capitalei, Gr. Cercnez. Prima parte a lucrărilor a durat cinci ani, — din 1872 și pînă în 1877 — iar definitivarea și recurățirea albiei alți cinci ani, în perioada 1895 1900.

Rețeaua de canalizare din Capitală are în prezent o lungime de 1082 de km, iar rețeaua de conducte de apă, 1 210 km. Întreținerea acestor rețele a necesitat construirea în subteran a 30 000 de «case» — cifră care cuprinde și pe cele ale rețelelor de gaze, de electricitate și de telefoane. Sînt acele așa-numite camine de vizitare în care intră lucrătorii — unele fiind «garsoniere» de o singură persoană, iar altele «saloane», putînd cuprinde o întreagă echipă de lucrători. Acesta este «orașul ascuns», ale cărui clădiri sînt legate între ele printr-un păienjeniș format din aproape zece mii de km de canale.

MARELE «BACHUS»

De la strămoșul de lemn din 1828 s-a ajuns la marile canale colectoare din zilele noastre, care sînt patronate de un «șef suprem» — vestitul canal colector, «Bachus». Acesta are un diametru de 3,50 metri, prin el putînd circula deci, în voie, orice fel de camion sau de autobuz. «Bachus» adună toate scurgerile din canalele secundare aflate în dreapta Dîmboviței. Acest bulevard al orașului ascuns are două trotuare de circulație, folosite de echipele de întreținere, și are și «tramvaiul» său propriu — un vehicul pe două roți, prevăzut cu un imens scut în față, care este împins din urmă de scurgeri, împingînd, la rîndul său, tot ce întîlnește în față, spre a degaja canalul de depunerile care îl înfundă.

Orașul ascuns, deși se află în subteran, are și «ferestre». Ele sînt în număr de aproape 35 000. Se numesc guri de scurgere și le vedem pe toate străzile, din loc în loc, la marginea trotuarelor.

PERSPECTIVE

Setea Capitalei este din ce în ce mai mare. Gradul de confort reclamat de locuitorii săi sporește, de asemenea, de la un an la altul. Orașul subteran, pus să deservească aceste exigențe, se va mări deci, ajungînd, probabil în anul 2 000, să se dubleze. Se vor dubla în mod sigur în următorii zece ani rețelele de termoficare, iar în următorii treizeci de ani vor crește cu 50–80% cele de telefoane, de electricitate și de apă. Astăzi sînt în București 600 puțuri de apă și 100 de km de conducte care aduc apa în București. Mai sînt și 9 stații de pompare a apei către consumatori. Suficiente pentru nevoile de acum, în anul 2 000, cînd Bucureștiul va avea, probabil, trei milioane de locuitori, va fi nevoie de o cantitate dublă de apă, deci bătrîna Dîmbovița va fi consumată pînă la ultima picătură. Gospodarii orașului se gîndesc de pe acum la această perspectivă și proiectează noi lucrări, noi investiții. La fel și cei de la telefoane, de la gaze și de la electricitate.

Ion MUNTEANU

„MAȘINA ELECTRONICĂ DE CALCUL"
A STATISTICIENILOR INCAȘI DIN SECOLUL AL XVI-LEA:

KIPU-

sfoara cu noduri

În secolul al XVI-lea spaniolii pătrunseră în Peru. Printre minunile de civilizație pe care cu o stranie pasiune le-au distrus, a fost și *kipu*.

Un *kipu* este un sistem de sfori înnodate, permițînd ca, cu ajutorul lor, să se înregistreze numere. Spaniolii au rămas uimiți în egală măsură atît de modul de utilizare a nodurilor, cît și de sistemul zecimal folosit, ceea ce nu i-a împiedicat însă să distrugă orice *kipu* care le-a încăput pe mînă.

Sfoara (sau cureluța) înnodată, folosită spre a ajuta ținerii de minte, este curentă în civilizațiile cele mai diferite. Potrivit relatărilor lui Herodot, Darius, pornind la război, lăsă o sfoară cu multe noduri, care reprezentau durata expediției sale. Khond-ii din sudul Indiei dăruiesc familiilor logodnicilor două sfori înnodate la fel, iar acestea desfac în fiecare zi un nod, pînă la căsătorie. Fiecarii din Guineea lasă de asemenea o sfoară înnodată soției, pentru ca aceasta să poată socoti întoarcerea.

Sistemul zecimal este și el folosit în mod curent în diverse civilizații. Sistemul de numărătoare variază în funcție de instrumentele folosite pentru a număra. Cum aceste «instrumente» sînt de obicei mîinile și picioarele, socotelile se fac cu o mare ușurință în... degete, mîini, picioare și oameni!

Sistemul de calcul peruvian atinsese în secolul al XVI-lea un înalt grad de dezvoltare. Datorită *kipu*-ului, guvernul încaș poseda informații numerice precise pentru întreg ansamblul regatului.

Fiecare sat avea mai mulți calculatori specializați, denumiți «*kipu-camayus*» (păstrător de *kipu*). Ei erau în număr de patru, cel puțin, pentru a se putea verifica reciproc și înregistrau toate datele statistice ale satului (populație, recolte, sentințele judecătorilor etc.), iar apoi le transmiteau în capitală.

Un *kipu* nu cuprinde decît date numerice. Incașii nu posedau nici un fel de limbaj scris care să le permită să facă vreun comentariu al statisticilor lor. În consecință, dacă un *kipu* era expediat guvernului, el trebuia însoțit neapărat de unul dintre acei «*kipu-camayus*» care-l realizase și care îl putea deci comenta în fața destinatarului.

Cu toate că *kipu*-urile au fost eliminate aproape în totalitate de scrierea europeană, pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea cîțiva călători și-au putut procura *kipu*-uri de la păzitorii de turme de vite care-și țineau încă cu ajutorul acestora «contabilitatea».

Absența unor comentarii scrise constituie, evident, un serios handicap pentru interpretarea *kipu*-urilor care s-au conservat pînă în zilele noastre. Rarele manuscrise din secolul al XVI-lea, scrise sau dictate de indieni în limba spaniolă, dau totuși cîteva chei, destul de șubrede. Restul este ipoteză, în așteptarea unor noi descoperiri arheologice.

«Comentariile regale» au fost scrise de Garcilasso de la Vega, fiul unui cavaler spaniol și al unei prințese inca. Ele conțin esențialul cunoștințelor asupra civilizației inca, și — în particular — despre *kipu*.

Un *kipu* se compune dintr-o sfoară principală, de care sînt prinse mai multe alte sforicele. Fiecare sforicică reprezintă un număr. Numărul este notat în sistemul zecimal: nodul cel mai de jos reprezintă unitățile, următorul zecile, apoi sutele, și tot așa mai departe, în sus, pînă la zecile de mii, aflate în apropierea sforii principale. Numărul de spirale care constituie fiecare nod reprezintă numărul de unități consemnate de nodul respectiv.

Etnograful L.L. Locke a studiat un tip particular de *kipu*. Sforicelele care depind de sfoara principală sînt adunate în grupuri. Fiecare din aceste grupuri este reunit printr-o sfoară suplimentară, care poartă la rîndul ei noduri. Or, numărul notat pe sfoara suplimentară reprezintă suma numerelor notate pe sforicelele grupului respectiv.

Kipu-urile au fost utilizate și drept calendar-

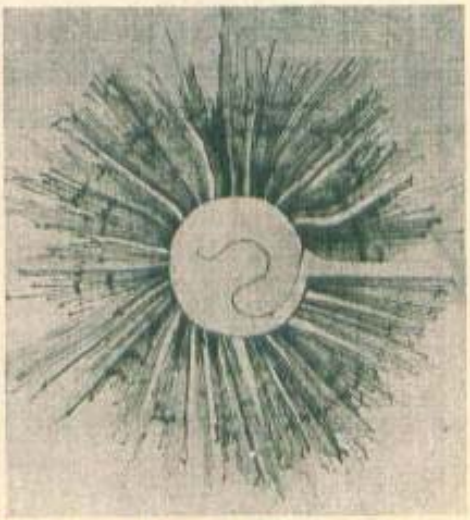

Kipu **expus la Muzeul omului din Paris.**

Cum se «citește» un kipu: **fiecare sforicică reprezintă un subansamblu al unei populații împărțite pe criterii de vîrstă, sfoara superioară exprimînd totalul. În funcție de poziția lor, nodurile indică unitățile, zecile, sutele etc.**

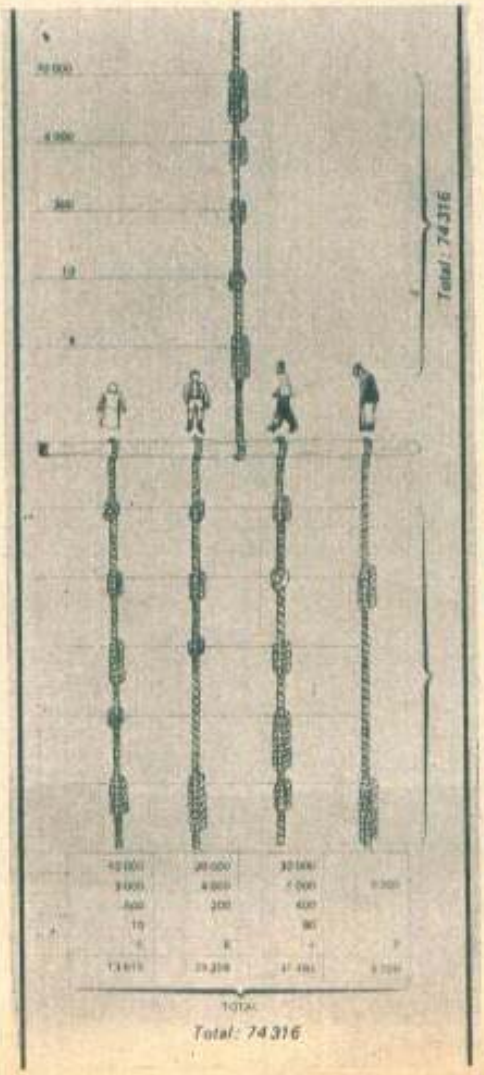

Total: 74 316

Un manuscris de la finele sec. XVI-lea, dictat de un indian necunoscut scribilor lui Filip al II-lea al Spaniei, afirmă că peruvienii socoteau «sărbătorile, duminicile, lunile și anii». Dar acești termeni sînt fără îndoială foarte aproximativi și nici un text nu face alte precizări. Se poate oare crede că peruvienii utilizau în mod precis luna de treizeci de zile și săptămîna de șapte zile?

Dar manuscrisul lui Filip al II-lea ridică și o altă problemă deosebit de interesantă. Suedezii Wassen și Teugstrand au remarcat în colțul din stînga jos un detaliu neobișnuit. Deoarece personajul din desen ține în mînă un *kipu*, rețeaua de pătrățele și puncte de la picioarele sale este fără îndoială o... «tabelă de calcul».

Se știe din diferite surse că indienii care nu scriau își realizau calculele pe aceste tabele înainte de a le înregistra pe *kipu*-uri. Aceste tabele nu erau nimic altceva decît echivalentul din acele vremuri al abacului. Ele aveau practicate o serie de găurele, în care se depuneau pietricele sau grăunte. Nici o asemenea tabelă n-a parvenit pînă în zilele noastre și nici vreo altă descriere mai precisă decît această ilustrație nu există.

Wassen și Teugstrand au avansat această interpretare: rîndurile orizontale reprezintă «gradul» cifrelor respective: cele mai de jos, unitățile, cele mai de sus, zecile de mii. Cum vedem, regăsim de fapt etajele nodurilor unui *kipu*.

Un număr este «marcat» în momentul cînd o pietricică este depusă în gaura respectivă. Unitățile dintr-un careu valorează fiecare suma găurilor din careul situat în stînga sa. Astfel, în primul rînd fiecare gaură din primul careu din stînga valorează o unitate; fiecare gaură din al doilea careu are valoarea 5, fiecare gaură din al treilea careu valorează 15, iar o gaură din al patrulea careu, 30. Acest sistem reconstituie aproape aidoma o manipulare analogă unui abac.

Nu este un sistem uluitor de ingenios pentru analfabeții incași din secolul al XVI-lea?

ȘTIȚI CE ESTE O CANISA?

(Urmare din pag. 169)

condițiilor de vînătoare de la noi.

— Bănuiesc existența unor căi de stabilire a calităților fiecărui animal. Un fel de selecție...

— Exact. Toți cîinii aduși aici sînt deținătorii unor premii obținute la diferite concursuri. Și mai este ceva — pedigriul.

— Încă un termen care mă pune în încurcătură...

— Pentru că este de specialitate. De fapt este vorba de genealogia animalului respectiv, pînă la străbunici, cu indicarea numelui, vîrstei și a performanței ascendenților.

Conștient parcă de originea sa mai mult decît strălucită, seterul englez Jaffa of Hepton (rețineți particula nobiliară!) ne privea cu tradiționalul calm englezesc.

— Seterul este cîinele pe care îl prefer — ne împărtășește interlocutorul. Este însă o preferință pur personală. În cărțile de specialitate — din păcate foarte puține traduse în limba română — veți găsi indicat ca fiind foarte potrivit pentru condițiile naturale din țara noastră bracul cu păr scurt. Prefer seterul întrucît consider că între vînător și cîine trebuie să existe, în primul rînd, o potrivire.

— Dar, în definitiv, are cîinele o importanță atît de mare în practicarea vînătorii?

— Evident. Înainte de toate pentru că el asigură — oricît de paradoxal ar părea — ocrotirea vînatului, prin depistarea exactă a cuiburilor, în vederea marcării și protejării lor. Apoi, cu ajutorul cîinelui recoltarea vînatului se face cu pierderi minime. Ați auzit, desigur, despre calitatea de «aportor» a unor cîini de vînătoare și poate mai puțin de cea de «bocitor» prin care indică locul unde se află vînatul împușcat. Și o ultimă particularitate a vînătorii cu cîini — frumusețea. După părerea mea vînătoarea cu pontatorul este un spectacol de mare clasă. Vînătoarea se situează la limita dintre sport și artă. De altfel, ea a inspirat nenumărați artiști din toate timpurile, temele cinegetice găsindu-și ilustrarea atît în capodoperele marilor maeștri, cît și în creațiile populare, în legendele cele mai frumoase, ca, bunăoară, cea a descălecării lui Dragoș în Moldova. În scena vînării zimbrului este reprezentată, cum știți, și cățeluța Molda...

— Da, curajoasa cățeluță se pare că era de o rasă autohtonă?! Există o rasă de cîini specific românească?

— Da. Mai precis, a existat. Din păcate a fost un copoi, adică un cîine care vînează singur. Acest fel de cîine este interzis prin lege, fiind periculos pentru fondul de vînătoare, pe care îl poate distruge în scurtă vreme. Or, noi sîntem interesați să gospodărim cît mai judicios fondul de vînat.

Evident, am renunțat la întrebarea pe care mi-o pregătisem, referitor la utilitatea existenței unei canise cu cîini de vînătoare... Din colțul cuștii sale, seterul Jaffa îmi făcea parcă cu ochiul. Știa el ceva...

Igor BUTNARU

un orator care convinge totdeauna: PASIUNEA

de Liviu TIMBUS

Istoria civilizației nu ne-a lăsat un singur exemplu din care am putea deduce că marile izbînzi ale omului s-ar fi împlinit fără muncă metodică și spirit de abnegație, fără o viață dăruită unor scopuri clare, dar mai cu seamă fără mobilul unei pasiuni dominante. Nimic nu s-a făcut în istorie — scria un mare învățat — fără ajutorul pasiunii. Din acest izvor miraculos se întrupează, deopotrivă, activitatea sîrguitoare și gîndirea înaripată, ea este principala forță care ascute facultățile intelectuale, înzecește calitățile morale, înfrînge deznădejdea, hrănește talentul virtual și trezește predispoziții și aptitudini latente.

Puterea omului de a se exalta stă la originea tuturor faptelor de seamă. Istoria mondială a științei și artelor o dovedește fără drept de apel. Nimic nu s-a făcut bătînd din palme, nimic fără trudă și sacrificii. Întîmplarea sau norocul, aceste momente care fac deliciul biografiilor romanțate sau explică descoperiri și invenții celebre, nu sînt în ultimă instanță decît finalitatea necesară a unei activități laborioase și pasionante, arcuită peste ani de muncă cu zile trudnice și nopți albe. Arhimede — zice-se — a formulat unul dintre principiile fundamentale ale hidrostaticii în timp ce se scălda în baie. Cristofor Columb descoperă America pornind să găsească un

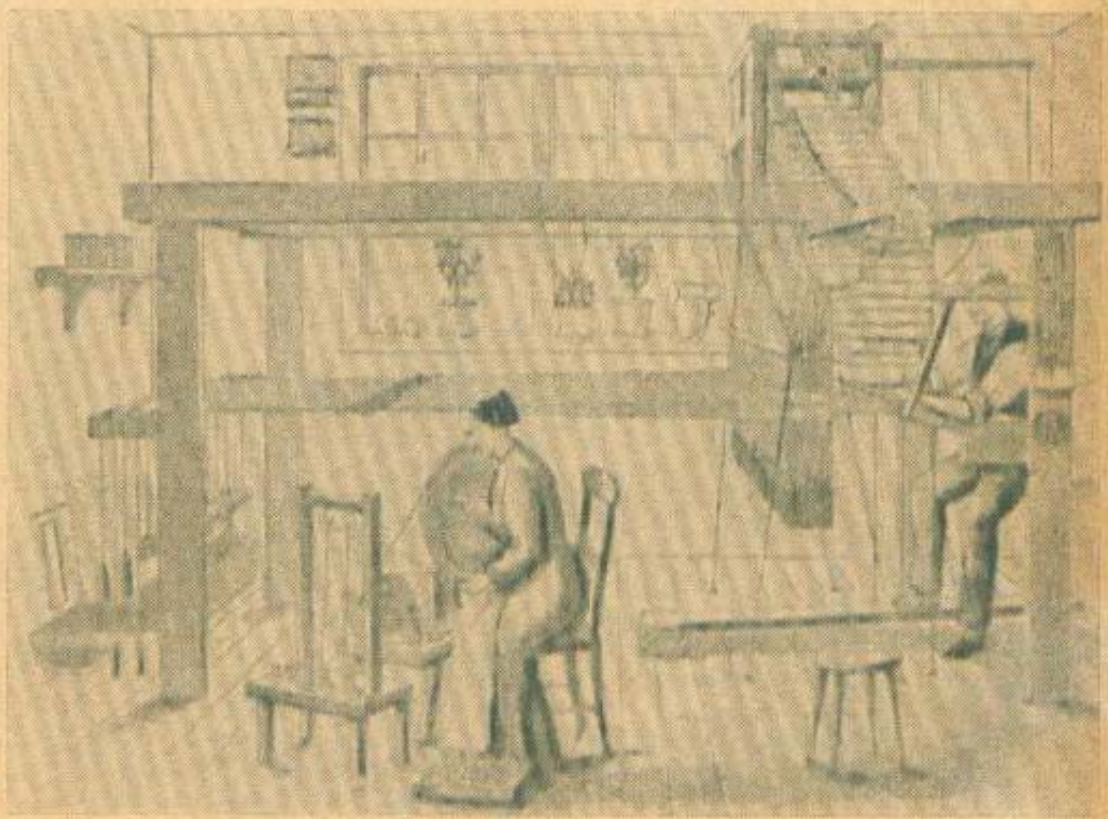

Războiul de țesut al lui Jacquard, șărmanul țesător din Lyon, a cărui activitate neobosită, dăruită progresului tehnic, a rămas legendară. Jacquard a luptat cu adversitățile pînă în ultima clipă a vieții pentru a dărui omenirii minunata sa mașină de țesut, al cărei principiu general de construcție și funcționare a rămas valabil pînă în zilele noastre. ▶

un orator care convinge totdeauna: PASIUNEA

nou drum spre Indii. Alchimistul Böttger fabrică porţelanul dur, muncindu-se să afle formula aurului. Căpitanul Brown găseşte soluţia podurilor suspendate, observînd într-o zi osîrdia unui păianjen. Galvani anticipează inventarea telegrafului fără fir, studiind contracţările unui picior de broască atins de o lamă metalică. Şi tot printr-o întîmplare, rămasă celebră, Fleming, creatorul penicilinei, găseşte valoarea terapeutică a mucegaiului.

Simple „jocuri" ale hazardului, dar toate, fără excepţie, născute pe terenul fertil al activităţii neobosite, anticipate de puterea sir-

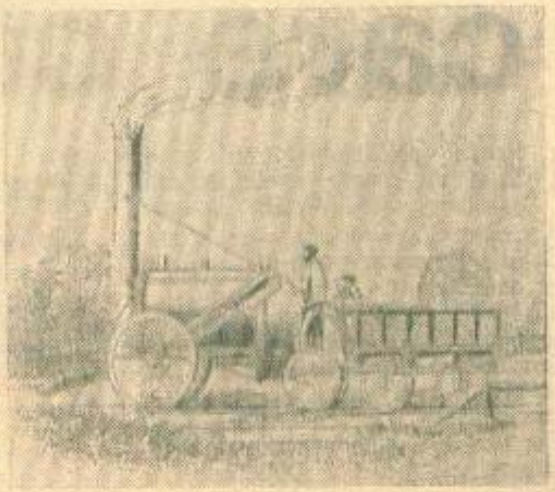

Viaţa lui George Stephenson (1781 — 1848) reprezintă şi ea o pildă strălucitoare a voinţei şi stăruinţei în muncă. Locomotiva sa, această strălucită invenţie de la începutul veacului trecut — boicotată şi desconsiderată de nu puţini dintre contemporanii săi, a deschis drumurile progresului şi civilizaţiei pe toate meridianele globului. Fotografia de jos vă înfăţişează unul din momentele solemne ale istoriei căilor ferate: inaugurarea unei linii ferate din S.U.A. în 1859.

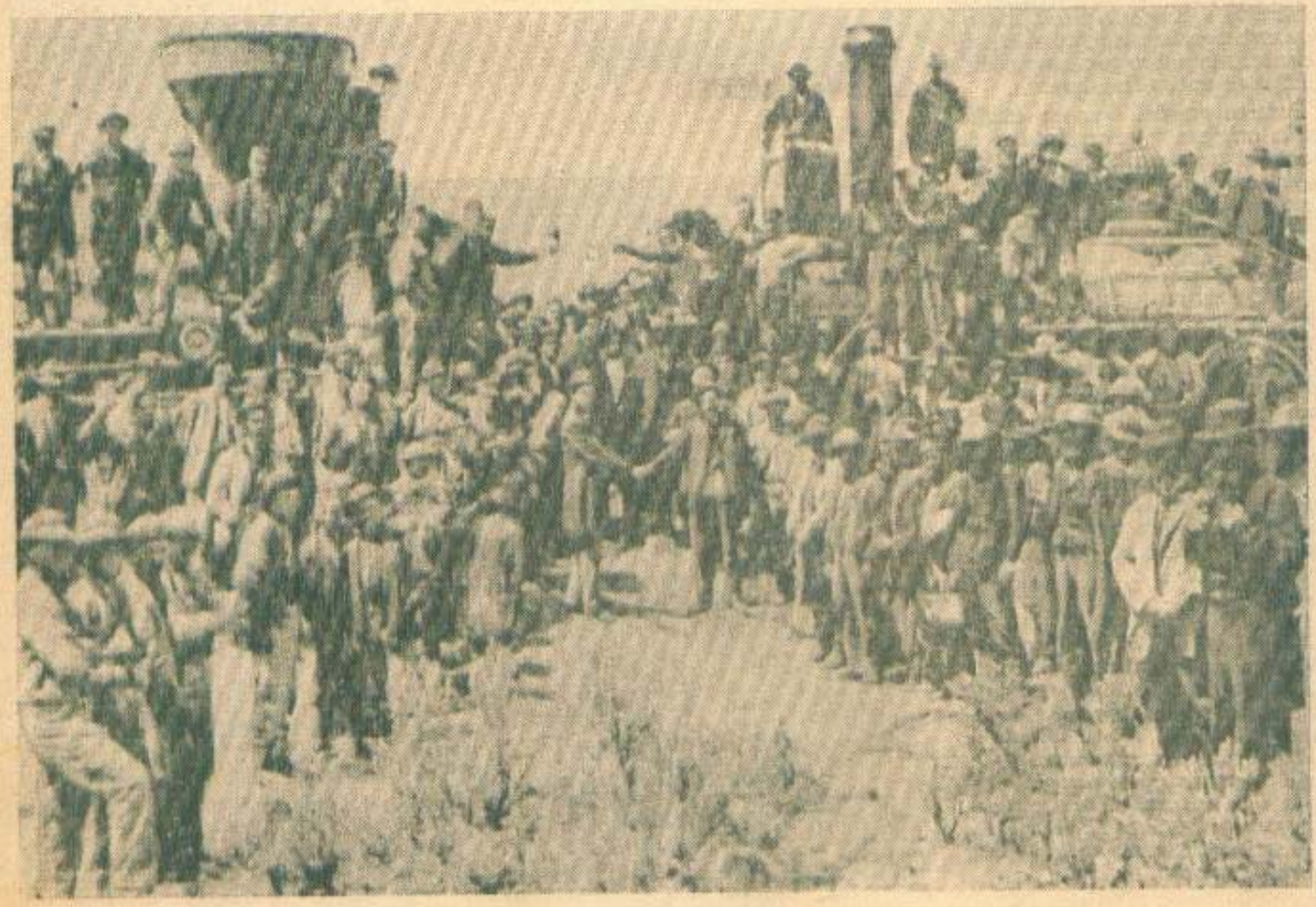

guinței neîntrerupte, de o viață dăruită științei, de pasiunea pentru cunoaștere, de dragostea nețărmurită pentru bine și adevăr.

Numai omul netrebnic — spune un proverb — nu-și află unelte potrivite pentru mîinile sale. O oală cu apă și două termometre i-au fost de ajuns lui Blak pentru a descoperi căldura latentă. O prismă, o lentilă și o foaie de carton, singure, l-au ajutat pe Newton să demonstreze compoziția luminii și originea culorilor. Watt realizează modelul primei sale mașini cu aburi slujindu-se de o seringă veche, iar Scheele și-a făcut primele experiențe de chimie pneumatică avînd drept unealtă principală cîteva sticle de farmacie și o bășică de porc. Galileo Galilei descoperă legile care guvernează jocul pendulului studiind mișcarea unei cădelnițe, iar Ferguson construiește primul ceas perfect cu ajutorul unui simplu briceag. Bewik se exersează în arta desenului întrebuințînd drept penel o coadă de pisică, iar Aurel Vlaicu își confecționează, la Binținți, primul aparat de zbor cu unelte extrem de rudimentare.

Lupta acerbă împotriva necunoscutului, credința nestăvilită în puterea adevărului, energia, curajul și tăria de caracter au însoțit de altfel pas cu pas activitatea tuturor creatorilor de seamă, viețile de foc ale unui Arhimede, Giordano Bruno, Faraday, Lavoisier, ale acestora și ale altor titani rămași celebri prin imensele lor sacrificii duse în numele civilizației.

Mai puțin știute, dar nu mai puțin semnificative prin puterea exemplului ni se recomandă și activitatea fecundă a unor creatori de valori materiale și spirituale mai puțin celebri, mai puțin înzestrați, dar a căror viață închinată progresului material și spiritual al omenirii a grăbit cursul istoriei cu decenii și secole.

Este de ajuns, de pildă, să desprindem din șirul acestor biografii „obscure" pe cea a lui Bernard Palissy, sărmanul olar din Saintes, creatorul smalțului, pentru a ridica la rang de simbol activitatea sa pasională, pentru a înțelege cu

Pictorul Samuel Morse a devenit celebru nu prin operele sale de artă plastică, ci printr-o invenție epocală realizată după lungi strădanii — telegraful electric. Prima experiență publică a făcut-o la 24 ianuarie 1838, la Universitatea din New York. Fraza transmisă atunci cu aparatul său începea cu apelul: „Atenție, univers!", prin aceste cuvinte Morse prezicînd răspîndirea mondială a uimitoarei sale invenții. Experiența a reușit, dar americanii i-au refuzat brevetul solicitat. I l-au dat însă englezii. Samuel Morse a murit în anul 1872, după ce avusese satisfacția să participe timp de treizeci de ani la instalarea telegrafului pe toate continentele. El a asistat și la dezvelirea monumentului său, ridicat la New York, în anul 1871 — satisfacție rară pentru un inventator.

ce imense sacrificii au fost urcate de cele mai multe ori treptele civilizației. Vreme de aproape 20 de ani, hulit de concetățeni, neînțeles de familie, acuzat de vrăjitorie, olarul din Saintes și-a închinat întreaga sa viață pentru a inventa mult visata glazură monolită. Mărturiile contemporanilor ne-au transmis, între altele, și momentele dramatice în care Bernard Palissy și-a văzut visul cu ochii, dar cu prețul unor sacrificii rămase legendare. Astfel, după patru zile de experiențe nereușite, bietul olar, observînd cu spaimă că lemnele îi sînt pe sfîrșite iar cuptorul în care își așezase oalele nu dezvolta căldura necesară, a început, spre disperarea nevestei sale, să pună pe foc ulucile gardului, iar apoi, pe rînd, dușumelele, ușile și mobila din casă. O experiență dureroasă încununată cu succes și care l-a făcut în sfîrșit cunoscut pînă în saloanele pariziene. Chemat în capitală, unde fu numit „inventator pentru casa regelui", inventatorul din Saintes publică mai multe lucrări consacrate olăritului, agriculturii și studiului istoriei naturale, iar vasele create în această epocă se vînd astăzi cu prețuri fabuloase. Dar zilele însorite îi fură și de data această numărate. Ajuns din urmă de pizma și ura unor contemporani, Palissy fu acuzat de vrăjitorie și întemnițat în Bastilia, unde muri în 1589.

O viață nu mai puțin dramatică, dăruită pînă în ultima clipă progresului tehnic, este și cea a lui Johann Friedrich Böttger (1682—1719), inventatorul porțelanului dur. Pornind să descopere fabricarea aurului, modestul ucenic de farmacie atrase atenția electorului saxon care, sub paza strașnică a unui regiment de cavalerie, îi ordonă să-i procure o cantitate de aur capabilă să salveze casa regală de la un dezastru financiar iminent. Lucrînd zi și noapte, Böttger constată în cele din urmă că experimentele sale nu duc la nici un rezultat. Înspăimîntat de nesațurile perpetue, izbutește să fugă în Austria, dar emisarii electorului îl arestează și-l întemnițează în fortăreața din Königstein. Aici „protectorul" său îl obligă din nou, sub amenințarea ștreangului, să-i procure mult așteptatul metal prețios. Dar, lucrînd cu argila, nefericitul alchimist descoperă după numeroase experiențe un produs neașteptat: porțelanul dur. Noul produs începe să fie fabricat pe cale industrială într-o întreprindere finanțată de ace-

un orator care convinge totdeauna: PASIUNEA

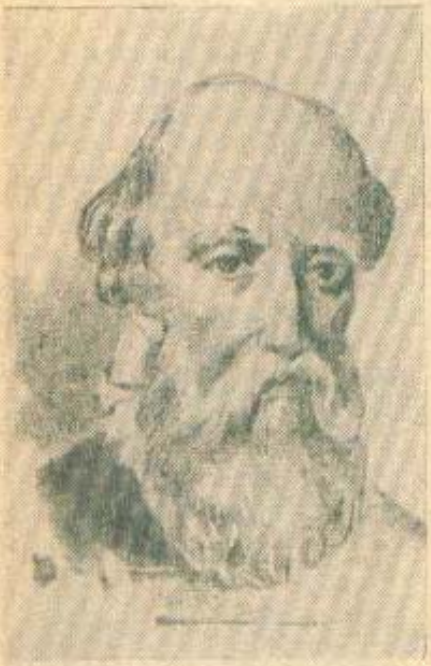

Bernard Palissy.

lași Frederic I, unde Johann Böttger lucrează ca simplu muncitor, păzit în continuare de soldații suveranului. După ani de zile, bolnav, disperat, sugrumat de sărăcie și căzut în patima beției, bietul alchimist se stinge din viață. Este cules de pe stradă într-o noapte și zvîrlit în groapa comună a săracilor. Aceasta este pe scurt istoria porțelanului de Meissen, celebru de atunci și pînă astăzi pe toate meridianele globului.

Un alt exemplu al dragostei nețărmurite pentru știință și tehnică ni-l oferă și compatriotul nostru Dumitru Brumărescu, născut la Vălenii de Munte în 1872. Fiul unui mic funcționar, „Tache" — cum i se spunea îndeobște — a fost la un moment dat unul dintre cei mai populari inventatori din România.

Recunoscut și stimat de zeci de mii dintre contemporanii săi, acest fuzestrat, multilateral și atît de prodigios inventator a rămas cu toate acestea o viață întreagă un modest funcționar de stat, lipsit de orice ajutor din partea stăpînirii, obligat să-și finanțeze lucrările din modestul său salariu de slujbaș și să lucreze toată vremea într-un atelier modest, înjghebat ad-hoc într-o cameră de pe Calea Călărașilor.

Micul Tache — un tînăr cacheș, timid și cu căutătura modestă, cum ni-l descrie dr. Istrate — își face cunoscute lucrările în cadrul „Asociațiunii pentru înaintarea științelor", unde prezintă între altele un „aparat de citit în pat", o...

Cîteva dintre piesele de laborator ale lui Lavoisier.

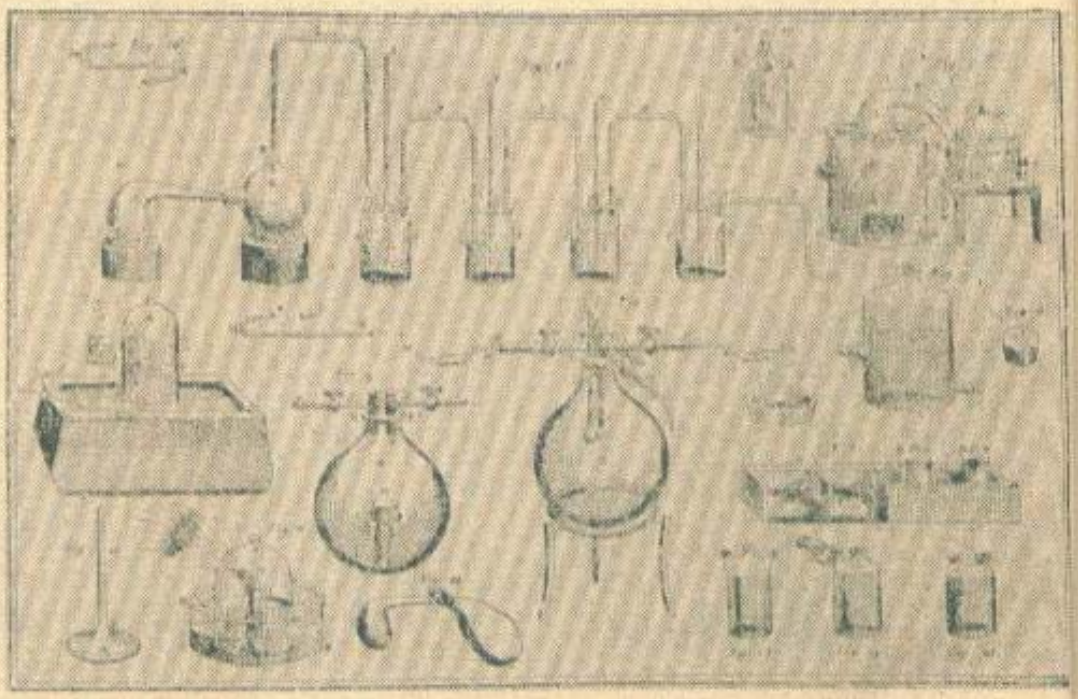

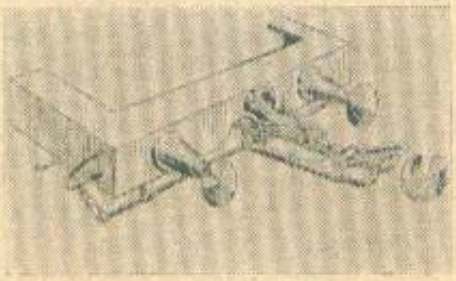

Cuplajul de vagoane sistem Brumărescu.

„chibritelniță" și mai multe ploști pirogravate după un procedeu original.

Invențiile sale atrag atenția unor contemporani generoși care, pe baza unei colecte publice, strîng banii necesari pentru cumpărarea unui motor de avion (sîntem în 1910), pentru ca Brumărescu să-și poată împlini unul dintre cele mai îndrăznețe proiecte ale sale: construirea unui aparat de zbor. Lucrînd zi și noapte, inventatorul izbutește să fabrice la scară naturală avionul visat, învață apoi pilotajul pe ae-

raportul de la Juvissy (Paris), iar în 1911, lîngă Cotroceni, întreprinde primul zbor experimental, pilotîndu-şi propriul aeroplan. Din nefericire, din pricina unei manevre greşite, aparatul se izbeşte de nişte pomi. Experienţele sînt abandonate din lipsă de fonduri şi modestul funcţionar îşi continuă activitatea, perfectîndu-şi proiecte mai puţin costisitoare. Amintim între acestea „salvatorul de submarine" realizat în urma unui apel lansat de guvernul francez şi extrem de apreciat la vremea respectivă, un ingenios mecanism pentru cuplarea vagoanelor, o sanie-automobil, un aparat mecanic pentru topit zăpada şi o maşină de tăiat stuf, unică la vremea respectivă. Toate aceste realizări remarcabile, produse ale unei minţi cu adevărat scînteietoare, au rămas în stadiu de proiect sau de machetă. Ele au fost realizate mult mai tîrziu, pe baza unor proiecte străine, cu toate că progresul tehnic mondial ar fi beneficiat — mulţumită acestor invenţii româneşti — de un avans de 3 sau 4 decenii.

Exemplele strălucite de abnegaţie, de dragoste pentru profesiunea aleasă — vieţile de foc ale unor înaintaşi de seamă — pot fi desprinse din cele mai diverse domenii ale activităţii umane. Oameni mai mult sau mai puţini celebri, dar care şi-au închinat întreaga lor viaţă progresului şi civilizaţiei, eroi-martiri sacrificaţi pe altarul ştiinţei şi artei, loviţi fără cruţare de invidia sau ostilitatea unor contemporani, umiliţi de reprezentanţii stăpînirii dar biruitori prin forţa pasiunii dominante, printr-o viaţă dăruită muncii neobosite, în numele adevărului şi dragostei de oameni. A exista la modul uman — a constatat cu luciditate Marx — înseamnă a interveni permanent, practic, în lume, a transforma lumea potrivit unor exigenţe umane determinate.

Desene de epocă înfăţişînd laboratorul unui alchimist în secolul al XV-lea.

Cunoașteți viața și activitatea acestor inventatori români?

Grupaj de Ion MUNTEANU

AVIATOR LA 13 ANI

Acum șaizeci de ani călătoria cu avionul mai era încă un act de eroism pe care nu se încumeta să-l facă decît numai cîțiva oameni. Conștienți de primejdia pe care o înfruntau, acești cutezători sfidau totuși moartea, în numele unui progres care trebuia realizat spre binele generațiilor viitoare. Printre puținii zburători români din anul 1913 s-a aflat și un elev de liceu, — pe atunci în vîrstă de 13 ani — Radu Stoika, din Focșani. Cîștigînd bunăvoința unui pilot, acest copil a făcut mai multe călătorii „de agrement", înscriindu-se astfel în istoria aviației românești cu titlul de cel mai tînăr zburător al nostru. Doisprezece ani mai tîrziu — în 1925 — avea să-și adauge un nou și strălucitor galon al carierei sale aviatice, inventînd și primul hidroavion românesc. Este vorba de cunoscutul aparat „Getta", construit la Constanța. Inventatorul avea atunci 25 de ani și era inginer specializat în aeronautică la Paris și la Londra. Hidroavionul „Getta" a fost experimentat în vara anului 1925 de către pilotul Romeo Popescu. Reușita fiind deplină, ministerul armatei a comandat încă trei aparate și cu ele a fost înființată prima escadrilă a flotilei de hidroaviație de la Mamaia. Inginerul Radu Stoika mai are la activul său alte invenții, din care amintim sania cu elice, construită în 1917 pentru armata română. Astăzi, eroul realizărilor de acum patru-cinci decenii își continuă activitatea, avînd funcția de inginer șef al Muzeului tehnic din Capitală. Îl vedem fotografiat lîngă macheta „Gettei".

UN EROU AL ȘTIINȚEI ROMÂNEȘTI

La 30 iulie 1936 a încetat din viață profesorul Ioan Borcea — un erou al științei românești care și-a dat viața pe frontul de onoare al cercetărilor puse în slujba experiențelor folositoare omenirii. Cu o zi înainte, savantul acesta fusese mușcat de un animal marin în laborator și septicemia produsă n-a mai putut fi învinsă. Ioan Borcea s-a născut la 13 ianuarie 1879, în comuna Buhociu, Bacău. În anul 1900 și-a luat licența în științele naturale, la Universitatea din Iași, apoi și-a continuat studiile la Paris. În cariera sa de profesor, exercitată douăzeci și cinci de ani, a arătat o nețărmurită dragoste pentru știință, fiind tot timpul un cercetător entuziast și pasionat, exemplu onorabil și meritos pentru studenții pe care i-a format. A fost titularul catedrei de zoologie și decan al Facultății de științe la Iași; membru corespondent al Academiei Române; director al Muzeului de științe naturale din Iași; membru al mai multor societăți științifice din străinătate. A conferențiat în Franța și S.U.A., fiind mult apreciat de cercurile științifice respective. Ioan Borcea este, între altele, și întemeietorul Stațiunii zoologice marine de la Agigea. Savant patriot, el a sprijinit cu tenacitate mișcarea științifică românească, îndrumînd-o, împreună cu alți oameni de seamă, spre concepția materialistă care stă la baza tuturor lucrărilor sale de specialitate. Cercetările pe care le-a făcut au dus la sporirea patrimoniului mondial al științei și, implicit, la mărirea prestigiului țării noastre pe plan mondial.

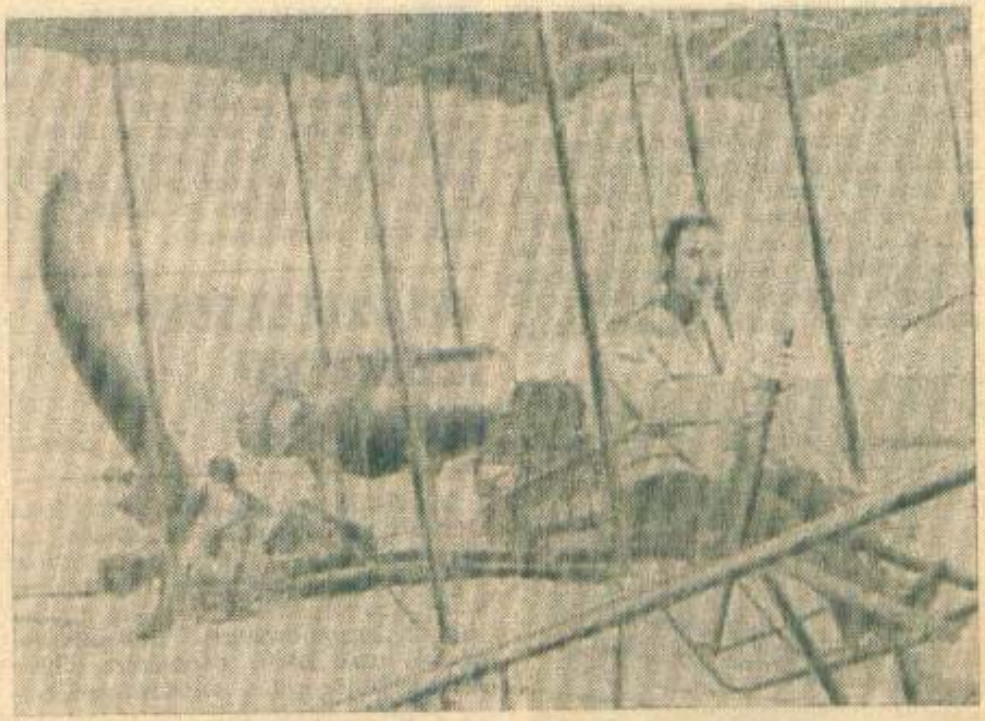

INVENTAT ÎN ROMÂNIA

Telegrafia fără fir a fost aplicată în aviație, pentru prima dată, în România în anul 1912. Aparatul și instalațiile respective, construite la Constanța, au fost experimentate cu deplin succes, în vara acelui an, de către sublocotenentul Ștefan Protopopescu. Acesta a zburat cu un hidroplan (în fotografie) pe o distanță de 30 de km deasupra mării, emițînd și recepționînd mesaje telegrafice spre și de la stațiile TFF Anadalkioi și Constanța. Ziarele timpului semnalau astfel noua realizare românească: „O problemă pe care străinătatea n-a fost încă în stare s-o rezolve și-a căpătat dezlegarea la noi, cu aparate românești, reușita fiind deplină; marea descoperire a lui Marconi este pusă acum la dispoziția armatei și prin intermediul aeroplanului". Sublocotenentul Protopopescu era primul pilot militar ieșit din școala de la Chitila. Realizarea despre care este vorba a constituit începutul unei activități de inventator care avea să fie continuată mulți ani. În 1922, bunăoară, el va fi proiectantul și constructorul primelor avioane militare românești — vestitele „Astra-Proto" — care au format escadrilele școlilor de pilotaj din epoca 1922—1933.

Cunoașteți viața și activitatea acestor inventatori români?

Motorul lui Ciurcu, la experimentarea pe Sena.

O VALOROASĂ INVENȚIE AGRICOLĂ ROMÂNEASCĂ

La expoziția internațională organizată la Paris în anul 1889, un român — Ion N.G. Daniilescu — se distingea dintre alți 350 de inventatori obținînd un brevet și diploma de argint pentru „plugul-sapă", care a fost prima invenție românească din domeniul agricol brevetată peste hotare. Acest plug, prevăzut cu mai multe cuțite reglabile, îndeplinea toate cerințele lucrărilor de prășit, săpat, mușuroiat, arat între rîndurile plantelor. Daniilescu fusese elev al școlii agricole de la Herăstrău. După succesul de la Paris s-a întors în țară și s-a străduit timp de 11 ani ca să-și introducă invenția pe ogoarele noastre. Dar nu a reușit să obțină brevetul românesc decît în anul 1900, întrucît a avut de înfruntat interesele importatorilor de mașini agricole, care nu puteau accepta aducerea în circuitul comercial a unei unelte valoroase și economice. De înverșunarea acestora ne putem da seama numai din faptul că în martie 1900, cînd s-a votat legea referitoare la „plugul-sapă", 31 de senatori au fost convinși să voteze contra (după ce la Cameră se obținuseră 63 de voturi pentru și numai 5 contra). Invenția lui Daniilescu a durat pînă în jurul anului 1910, cînd au apărut alte mașini și unelte agricole mai perfecționate.

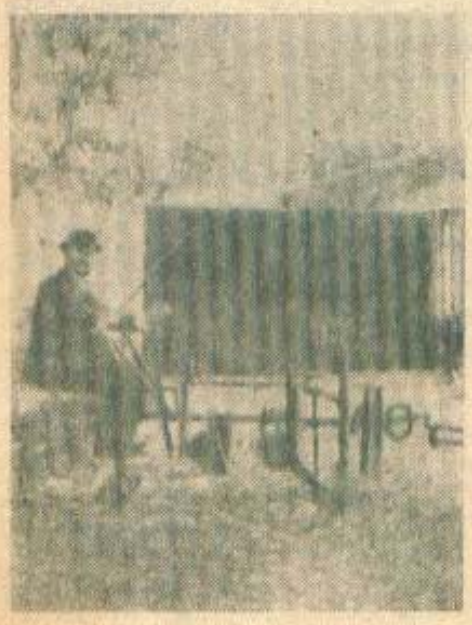

UN PRECURSOR — ALEXANDRU CIURCU

Marile invenții care stau la baza dezvoltării tehnicii mondiale au fost realizate, în cele mai multe cazuri, de către oameni care nu s-au putut bucura de rodnicele geniului lor, laurii cuveniți fiind purtați de cei care le-au continuat ideile și operele începute. Alexandru Ciurcu a făcut parte din această categorie. În decembrie 1886, cînd cercetătorii din întreaga lume erau preocupați de găsirea unui mijloc de locomoție pentru navigația aeriană, acest român, lucrînd cu francezul Just Buisson, aducea în patrimoniul tehnicii mondiale prima invenție care rezolva problema într-un mod foarte original — un motor conceput pe principiul forței reactive a presiunii gazului închis într-un recipient și lăsat apoi să iasă afară printr-un orificiu calculat pentru energia necesară. Invenția a fost experimentată cu succes în luna decembrie 1886, motorul despre care este vorba fiind adaptat la o barcă. În desenul de mai sus, publicat de revista „La Nature", vedem barca, pe Sena, avînd la bord pe cei doi inventatori. Motorul lui Ciurcu, deși fusese brevetat în mai multe țări, a fost preluat de alții, perfecționat și pus în aplicare, adevăratul lui realizator rămînînd în anonimat. Ciurcu s-a născut în anul 1854, la Șercaia, Făgăraș. A urmat dreptul, a făcut ziaristică la București, a ajuns la Paris cu alte scopuri, dar s-a dedicat cercetărilor tehnice, care-l pasionau. A murit la București, la 22 ianuarie 1922, aproape necunoscut ca inventator, dar foarte apreciat ca ziarist, în ultimii ani ai vieții fiind și președinte al Asociației presei.

MEDICUL INVENTATOR

Este vorba de Marin Popescu din București, care construiește în anul 1932 un aparat denumit „Geohidrostat", menit să ajute la învățarea înotului și să fie pus în slujba celor ce salvează pe înecați. Aparatul avea forma unui scaun prevăzut cu două flotoare. Cîntărea 200 de kg. Experimentîndu-l pe Dunăre, autorul a parcurs cu el distanța Brăila-Galați în trei ore și jumătate. În vara anului 1933 doctorul Marin Popescu și-a prezentat invenția și la Paris. Îl vedem în fotografie făcînd o demonstrație pe Sena.

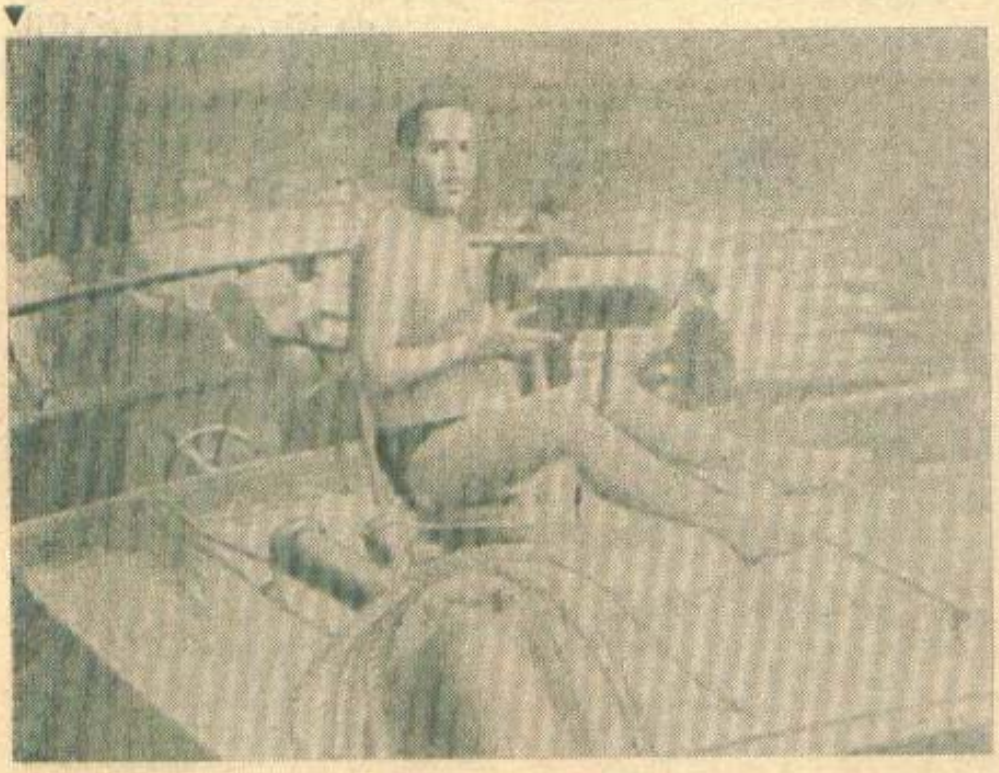

REALIZATOAREA PLOII ARTIFICIALE

În vara anului 1934 ziarele franceze publicau articole detailate cu privire la un fapt nou, senzațional pentru vremea aceea, petrecut în pustiurile Saharei. O savantă româncă — Ștefania Mărăcineanu — reușise, după definitivarea mai multor experiențe, să producă primele ploi artificiale cunoscute în lume. Compatrioata noastră nu era o începătoare. Ea se făcuse cunoscută în cercurile științifice încă din anul 1924, prin lucrările întreprinse în laboratorul renumitei savante Marie Curie, la Paris, lucrări care duseseră la descoperirea radioactivității artificiale. Ștefania Mărăcineanu s-a născut la București, în anul 1882. A urmat cursurile școlii centrale de fete, obținînd titlul de învățătoare. Dar nu aceasta era vocația ei. Și-a continuat studiile care o atrăgeau, ajungînd, în 1914, profesoară de fizico-chimice. În 1924 o găsim la Paris, unde își ia doctoratul și unde începe experiențele privind radioactivitatea. Revenită în țară, obține concursul profesorului Muscelcanu și face primele încercări de a provoca ploaia artificială cu ajutorul unor substanțe radioactive. Majoritatea acestor încercări reușesc, atît la București cît și în Bărăgan; dar autoritățile ignorează valoarea descoperirii și-i refuză cercetătoarei sprijinul solicitat. Plecată din nou în Franța, unde găsește înțelegerea căutată, Ștefania Mărăcineanu este trimisă în Algeria, unde produce acele prime ploi artificiale semnalate de presa franceză și europeană. Din numeroasele rapoarte făcute de comandantul militar al regiunii în care s-au făcut experiențele (Touggourt, Algeria), în perioada 28 august — 1 septembrie 1934, reproducem textul din facsimilul alăturat. Ștefania Mărăcineanu a murit în anul 1944. A lăsat numai în domeniul radioactivității peste douăzeci de lucrări.

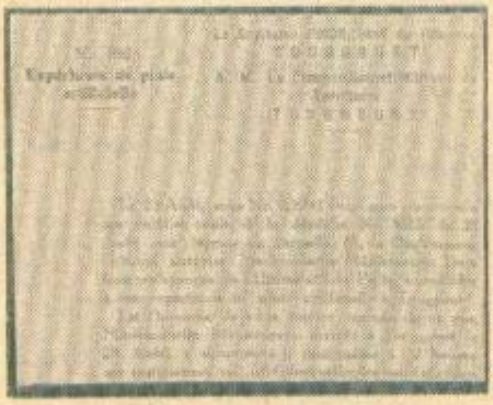

CALENDAR
vînătoresco-undițăresc

de Nic. A. STRĂVOIU

Calendarul vînătoresco-undițăresc pe care-l oferim cititorilor noștri în paginile ce urmează nu-i pentru cine s-ar crede, ci pentru... soțiile și familiile vînătorilor și pescarilor cu undița. Într-adevăr: oamenii cu pălărioară verde știu ei foarte bine, și fără să le-o spunem noi, ce anume le este îngăduit să împuște sau să prindă la cîrlig în fiecare anotimp. Știu foarte bine cînd un vînat sau altul a pornit la nunți, cînd sălbăticiunea-mamă șade pe cuib sau se furișează, cu gheața-n sîn, printre lăstăriși și desișuri, cu cîrdul de pui după ea — cu plozii ei pe cît de iubiți pe atît de neajutorați — pentru a-i feri de ochii răpitoarelor. Cînd, isprăvind cu creșterea puilor, se pune pe îngrășat, pentru a trece cu bine restriștea iernii. Cînd își îmbracă, în vederea nunții ce va să vină și în vederea viitoarelor geruri, cea mai bogată, cea mai strălucitoare blăniță. Știu ei foarte bine cînd cutare neam de pește se dă mai avan la momeală, cînd trebuie lăsat în pace pentru ca să-și depună icrele și lapții cu plăcere și cu folos. Cînd sălbăticiunile din văzduh, de pe pămînt sau din ape trec printr-o cumpănă a vieții lor, așteptînd parcă, în condițiile unei naturi adînc alterate de mîna omului și de civilizația lui, ajutorul nostru. Ei știu, așadară, cînd o sălbăticiune sau alta se află în deplinătatea forțelor și simțurilor ei, care îi dau putința de-a se apăra de omul cu pușcă sau cu undiță, spre a nu o ataca decît atunci cînd întîlnirea cu ea are un caracter de luptă dreaptă.

Are oare vreo importanță — se va întreba cititorul — ca și cei din preajma vînătorului și pescarului cu undița să dobîndească ceva cunoștințe în acest domeniu? Are! Căci nimic mai neplăcut pentru tine, vînător, o dată întors acasă după o splendidă zi de mai petrecută în codrul abia înmugurit, în nesfîrșite pînde și dibuieli după un falnic căprior căruia ai căutat să-i descoperi poteca și năravul, pentru a-l doborî cu foc vînătoresc în luna următoare, decît să te pomenești cu stupida întrebare: „Ei! Unde-i iepurele?" Și asta în plină primăvară!... Nimic mai dezolant pentru adevăratul pescar sportiv decît ca, întorcîndu-se zgribulit, în zilele cînd iarna abia a-nceput să se îngîne cu primăvara, cu doi bieți bibănași în tolbă, să se pomenească, acasă, cu strîmbătura din nas a nevestei: „Ah! de cîte ori ți-am spus că vreau crap mare!"

*

În ianuarie, așadar, se continuă vînătoarea de iepuri. Dacă nu cumva, constatîndu-se că, dintr-o pricină sau alta (primăvară sau vară rece și ploioasă, epizootii, înmulțirea peste măsură a răpitoarelor, se arată un sărac în iepuri), urecheatul este pus sub ocrotire înainte de sfîrșitul lunii. Se vînează mistreții, păsările acvatice care iernează pe la noi. Și se vînează fazanii. Dar numai cocoșul, și numai acolo unde vînarea este permisă, și numai în măsura în care este permisă. Și încă și mai cu rîvnă se vînează răpitoarele, care acum au blana mai deasă și mai frumoasă. Vînătorii mai puțin pretențioși în ce privește sportivitatea acțiunilor lor, sau cei cam greoi la mers, se mulțumesc, firește, și cu cei cîțiva cocoșari pe care îi pot împușca la pîndă sau la apropiat prin viile și pometurile prin care, venind de la nord, își petrec iarna pînă la ivirea primelor mijiri ale primăverii.

Vînătorul care se respectă va participa însă și la acțiunile de ocrotire a vînatului, ajutîndu-l pe paznic sau echipa din care face parte la aprovizionarea hrănitoarelor, la deszăpezirea potecilor ce duc spre acelea...

Undițarul va trebui să se cam mulțumească cu plăcerile pe care i le oferă repararea sculelor, activitate ce îi va stîrni totuși dulci amintiri. Cei ce nu se tem de ger își pot încerca norocul la copca tăiată în platoșa de gheață a bălții, unde făcînd să licărească pînă în adînc și înapoi lingurița ce imită înotul unui peștișor cam beteag pot prinde adesea cîțiva răpitori dintre cei ce nu cad în deplină amorțeală nici în dricul iernii. Și nu va pregeta a merge pe balta înghețată pentru a îndepărta ceva din stratul de zăpadă de pe platoșa de gheață. Și spre a tăia, din loc în loc, copci răsuflătoare, căci altcum, oricît de curios ar părea, peștele se poate sufoca de-a binelea acolo, în adînc.

Februarie este, după cum se știe, luna celei mai mari restriști pentru mai toate neamurile de sălbăticiuni. În afară de cele ce trăiesc pe spinarea necarnivorelor, firește. Astfel, vînătorului trebuie să-i stea gîndul mai mult la ajutorarea decît la prigonirea vînatului, neuitînd că o simplă dîră de cîteva zeci de pași lungime, trasă cu plugul de zăpadă în nea înaltă, devine un fel de pășune de vremuri grele; cerbul și căprioara pot rîcîi pojghița de numai cîțiva centimetri grosime, iar dacă dă un soare, aceea se poate chiar topi în cîteva ceasuri.

Mistreții se pot vîna și în luna aceasta, dar vînătorul adevărat se va mărgini să se țină în dîra cîte unui vier cu colții cît pumnalele decît să umble după bruma de carne pe care o mai poate da codănacul slăbit de foamete. Se vînează cu bună dobîndă și într-un cadru de basm rățăria plecată de pe balta înghețată și aciuată prin colțurile mai ferite de crivăț și de îngheț ale apelor cu curgere mai repede. Și se vînează cu deosebire răpitoarele cu blana îngrășată și lăvoinicite pe pielea bietului vînat ierbivor chinuit de ger și de nămeți.

Undițarul încă se cam găsește poprit în casă, dar cel ce nu pregetă să facă o plimbare — către sfîrșitul lunii și în zilele însorite și lipsite de vînt — pînă la bulboana adîncă a apei curgătoare din apropiere, ușor se poate întoarce acasă cu doi-trei răpitori ademeniți la cîrlig cu peștișor adevărat sau cu o sclipitoare năluca.

Va continua însă și cu supravegherea copcilor tăiate în platoșa de gheață a bălții care la vară îi va prilejui atîtea bucurii, ca acolea să nu prindă iar pojghiță.

În *martie* — dincolo de jumătatea lunii — sosesc mult-așteptații sitari, zburătoare ce îi oferă vînătorului pe care îl bucură mai mult reînvierea naturii și nu prada bogată, multe încîntătoare paze de amurg. Tot în această lună se întorc și porumbeii cei mari sau popești, și rațele de tot felul care și-au petrecut iarna, ca și sitarii și porumbeii, în ținuturile ferite de ger și crivăț, din sud, oferind bune prilejuri de vînătoare. (Atenție însă, căci rața mare sau de Dunăre, cea mai rîvnită dintre toate rațele de pe la noi, începe cea dintîi cuibăritul și astfel de la 20 ale lunii vînarea ei este oprită!)

Hrănirea vînatului nu trebuie sistată nici în această lună, căci deși a dat colțul ierbii, hrana prea crudă, prea apoasă, trebuie compensată și cu ceva furaje mai consistente.

Undițarul se apropie de apă cu nădejde din ce în ce mai mare: tot numai la răpitori va trage însă, și cu momeli cît mai strălucitoare, cît mai vibratoare, căci apa este încă tare tulbure. Dar rar se va mai înapoia acasă cu tolba goală. Trebuie știut însă că știuca-i cam... rezervată în această lună față de momeala ce i se oferă, găsindu-se ca în toiul nuntitului. În orice caz, izbîndă mai de seamă va dobîndi cel ce nu pregetă să schimbe mereu locul și momeala din cîrlig, căci răceala ce încă domnește nu stîrnește pofta de mîncare și de atac a răpitorului, ci mai mult o frînează.

În *aprilie* trece greul sitarilor. Și trec și becaținele, precum și cocorii. De la jumătatea lunii cei ce nu se sperie de un viscol trecător care mai poate bîntui în creierul munților va urca — dacă are autori-

zație specială! — la un cocoș de munte. Acum, în timpul r o t i t u l u i, poate fi surprins el mai sigur în bătaia armei. Iar în peisajul antitetic — în bărăganuri îndepărtate — se va putea ține de cîrdul de dropii aflate de asemenea în plină nuntă. Aceasta însă numai de la 10 aprilie încolo, și tot numai în bază de autorizație nominală. Cu speranță, firește, de a împușca un splendid și înfoiat cocoș...

Continuă paza de seară la sitari, continuă și vînătoarea „la sărite", de becaține — unde se trag focuri multe și se dobîndește pradă puțină, din pricina zborului îndrăcit de cotit al acestor păsări.

Pescarului cu undița norocul îi surîde din ce în ce mai des, cu cît apele se limpezesc de ultimele viituri rezultate din topirea zăpezii, prinsura alcătuită din bibani, clenișori, mrene și avați împestrițîndu-se din ce în ce mai des și cu cîte un pește pașnic sau ierbivor, de mîna a doua, vreun caras sau vreo roșioară...

Luna *mai* este anotimpul clocitului, al putatului, al înzărirării și creșterii progeniturii la mai toate speciile de sălbăticiuni de interes vînătoresc. Astfel, vînătoarea trebuie să se limiteze la cîte un cocoș de munte sau de dropie, supranumerari și-așa (ambii se pot împușca doar pînă la mijlocul lunii), fiind cu atît mai recomandabilă prigonirea cu fier și foc a tuturor stricătorilor vînatului util, care — avînd și ei o progenitură de crescut — acum devin mai o b r ă z n i ț i. Și încă și mai recomandabilă este participarea la acțiunile ce tind a salva cuiburile de fazani și potîrnichi periclitate de cositoare, acțiuni ce tind a izgoni vătuii de iepuri și jderii de căprioară aciuați prin finețele artificiale ce au ajuns bune de cosit. Aceste biete animale, oricît de curios ar părea, în loc să fugă din fața cositoarei mecanice, se îngînează...

La întîi de mai se deschide pescuitul la păstrăv, spre marea bucurie a undiarilor care au acces la repezile ape de munte, dar se închide — de la 1 mai la 15 iunie — pescuitul în apele de șes, unde boiștea, adică depunerea icrelor și laptelor, acum începe.

De la întîi de iunie e liberă vînătoarea la căprior — pentru cine s-a învrednicit de cuvenita autorizație, firește! — dar adevăratul vînător nu se lasă orbit de patimă într-atîta încît să uite că luna iunie este și luna de vîrf a stringerii, uscării și depozitării frunzarului pentru vreme de iarnă. Astfel va activa și în acest înțeles, fie dîndu-i o mînă de ajutor paznicului, fie depunînd o zi sau două de muncă în cadrul echipei din care face parte.

Iunie este și luna în care pescuitul e liber la toate neamurile de pești ce viețuiesc în apele țării noastre. Atenționîm însă la mîndra lostriță, căci pentru ea se cere autorizație specială! Undițarul începător va trage la plătică, la caras, la roșioară, dar cel mai prevăzător va căuta să descopere u m b l a r e a crapilor, precum și preferința lor pentru o momeală sau alta. Celui ce are însă prilejul de-a întreprinde o expediție undițărească în Deltă, spre exemplu, toți răpitorii cei mari: știuca, șalăul, avatul îi vor prilejui cele mai însemnate satisfacții și izbînzi.

În luna *iulie* vînătorul continuă să lase la căprior — dacă nu cumva va fi reușit să-și doboare pe al lui din luna trecută! — profitînd de prilej și pentru a i n s p e c t a evoluțiile răpitorilor. Și va căuta să profite cu dosșbire de sunta căprioarelor, căreia vînătorește i se spune „alergat" și care se stîrnește către sfîrșitul lunii, cînd pînă și lapții cei bătrîni și înțelepți mai lasă vigilența...

În ținuturile unde acum se seceră pîinoasele va da iarăși o mînă de ajutor paznicului la izgonirea puilor, ieziilor și vițeilor ce se așternu la pămînt în fața cuțitelor secerătoarei.

Pentru pescarul cu undița tot lună de vîrf este și luna iulie: toate speciile sînt libere la pescuit și mai toate la această epocă a anului i a u mai bine momeala. Cu condiționea, firește, ca speciilor mai n o r o c o a s e, cum sînt crapul și chiar cleanul, să li se ofere momeala cea mai potrivită.

Luna *august* îi aduce vînătorului două mari „deschideri": pe cea din ziua de întîi, cînd începe vînătoarea la turturele, și în general la columbide, precum și la becațînele ce au și început să sosească pe la noi după ce au terminat puiatul mai la nord, și pe cea de la jumătatea lunii, de cînd se pot vîna prepelițele și păsările de baltă.

Pe linia de ocrotire: în afară de doborîrea cîte unui răpitor, cîte unui cîine hoinar sau pisici sălbăticite, nărăvite la braconaj, el va da concurs la adunarea fructelor de pădure ce vor prinde numai bine la iarnă.

Pentru undițar tot lună de mari izbînzi și satisfacții este și august: toți peștii trag bine momeala; și cei din apele de șes, și cei din pîraiele de munte. În apele stătătoare vedeta este crapul, în cele curgătoare, de șes, cleanul, în cele de munte păstrăvul indigen oferă cele mai alese satisfacții sportive.

În *septembrie*, în prima jumătate mai ales, se continuă vînătoarea de prepelițe, întîlnirea unor bogate pasaje fiind încă posibilă, dar vînătoarea la turturele la sfîrșit o dată cu prima decadă a lunii. În schimb vînatul de baltă apare în contingente din ce în ce îmbogățite și cu rățăria ce vine de la nord. Cine are putința de a urca la munte — aceasta însă numai după ziua de 15 a lunii! — va avea minunatul prilej de a vîna unul sau chiar cîțiva cocoși de lemn, ademeniți cu fluierica anume... Iar cei ce e considerat vrednic a vîna cerbul în munți — și primește în conseciință cuvenita autorizație! — va căuta să-i cheme inimitabil b o u c ă n i t u l. Și, la fel cu autorizație specială, se vînează și țapul de capră neagră...

În această lună începe vînătoarea la mistreți: cu unele dificultăți însă, din pricina frunzei pălite dar încă necăzute.

De la jumătatea lunii în apele de munte se oprește pescuitul la păstrăv, căci acesta își începe boiștea, dar continuă undițul la lipan. Se dă încă bine la momeală știuca — mai ales la nălucă — precum și crapul, la momeala vegetală. Mai ales dacă de cu seară se nădește bine locul cu aceeași delicatesă care i se va oferi a doua zi la cîrlig.

Octombrie e luna de toi a vînătorilor de mistreți, mai ales la munte. Pe la poale și prin zăvoaiele mai umede se vînează cu spor sitarii ce vin din nord și populează pe la noi o vreme. Octombrie e însă și luna în care vînătorul băltăreț se poate aștepta la cele mai alese surprize: migrația păsărilor călătoare e în toi, așa că oricînd poate dobîndi o izbîndă pe care să nu o mai uite apoi toată viața...

Pînă la jumătatea lunii durează vînătoarea la taurul de cerb în boncănit, alergatul caprei negre este și el în toi, căprioru poate fi vînat încă toată luna. Mai greu însă, din pricina zilei din ce în ce mai scurte...

Pescarului cu undița îi rămîne acum știuca și bibanul, căci peștii pașnici iau momeala din ce în ce mai în silă. Pescuit de sezon este acela la lipan, cu scule ușoare și fir nevăzut, apa fiind mereu scăzută și limpede ca lacrima...

În noiembrie contenește vînătoarea la căprior, dar continuă — cu șanse tot mai mari, căci desimea și-a lepădat ce a fost de lepădat și astfel nimic nu-i mai împiedică trăgătorului vederea — vînătoarea la mistreți.

Într-una din duminicile acestei luni, pe care conducerea vînătorească o stabilește din vreme, mai înspre începutul lunii sau mai înspre sfîrșitul ei — în funcție de starea efectivelor de iepuri — începe vînătoarea mult-așteptatului urecheat. Dar cu mare cruțare și socoteală, căci speciei nu-i prea prieșie agricultura din ce în ce mai intensivă și mai mecanizată practicată pe ogoarele înfrățite. Și la fel cu mare cruțare se vînează și fazanul — numai cocoșii, firește! — acolo unde s-a înmulțit suficient și unde s-a autorizat, pentru ca să ajungă cîte o asemenea mîndră pasăre pentru ficeline...

În părțile mai dinspre sud ale țării sitarii încă pot prilejui frumoase zile de vînătoare, continuă vînătoarea cocoșilor și a păsărilor de baltă, staționice sau trecătoare prin țara noastră.

Prin pădurile de pe la poale au început să apară cocoșarii, dînd prilej de izbînzi mărunte dar îmbucurătoare celor ce nu au timp nici putere pentru a întreprinde expediții vînătorești mai ... temerare.

Pescarului cu undița îi rămîne puținta de a-și încerca norocul — și prisperea! — pe la amiaza zilelor însorite, la răpitori, dar cunoscînd că și aceștia se lasă greu momiți. Iar dintre pești ierbivori, doar cei de talie mică dacă se mai încumetă să muște din cînd în cînd din momeala din cîrlig. Totuși, cei ce cunoaște bine locurile și ceilalți mai atrăgătoare momenți nu se va întoarce acasă cu traista chiar goală.

Cu prima zi a lunii *decembrie* încetează vînătoarea la cerb și la capră neagră, la prepelițe și la cîrstei. Iar la 16 decembrie — și vînătoarea de iarnă. Se vînează în continuare mistrețul, iepurele, fazanul, sitarul, porumbelul sălbatic, stătători pe la noi. Apoi cocoșarii, cocorii, vînatul de baltă. Și, firește, răpitoarele. Mai ales cele cu blană, care — pe măsură ce se apropie miezul iernii și epoca nuntitului lor — devine tot mai bogată și mai strălucitoare.

Dar vînătorul trebuie să se preocupe și de bunăstarea vînatului — a speciilor care au nevoie de ajutorul omului, în condițiile cîmpului și codrului tot mai intens gospodărite — chiar dacă pentru moment se pare că hrana naturală n-ar lipsi și n-ar fi oprită de nămeți: sălbăticiunile trebuie să învețe din timp unde sînt hrănitoarele și cum se ajunge mai lesne la ele, căci dacă le-am lăsa să pornească în căutarea lor abia cînd panica foametei se va fi înstăpînit pe inima lor, abia după ce nămeții le va fi măcinat și ultimul dram de energie... Dumnezeu cu milă!

Undițarul trebuie să se rezume iarăși la bucuria pe care i-o poate oferi migălirea cu sculele aducătoare de atîtea bucurii, migălire numai bună de-a-i deștepta atîtea dulci suveniruri... Căci balta însă n-a prea îmbrăcat platoșa solidă de gheață care să-i permită barem o încercare, din cînd în cînd, a norocului la copcă...

Un înfocat suporter al echipei de fotbal Milan a ținut să-și exprime entuziasmul și dragostea pentru clubul favorit îmbrăcînd un pulover pe care erau și numele jucătorilor preferați. Întrucît perioada în care s-a eroșetat puloverul a ținut prea mult, apar și numele unor jucători care au părăsit între timp clubul milanez.

Automobilistul Jim Store (23 ani), de origine canadiană dar care trăiește la Paris, a oferit locuitorilor orașului Milano o exhibiție care a fost urmărită cu mult interes.

Gonind cu peste 100 km pe oră, el se lansează de pe o trambulină improvizată și... aterizează într-un lac...

Iată cîteva imagini ale neobișnuitei lui isprăvi.

Transfuzii „la minut"

Acest aparat de transfuzii, prezentat la o expoziție a realizărilor medicale din Paris, ca putea salva viața răniților. În caz de accident de mașină, de pildă, contează chiar și cîteva secunde. O transfuzie efectuată prea tîrziu poate fi inutilă. Aparatele de transfuzie obișnuite sînt însă destul de voluminoase și pretențioase. Dispozitivul portabil din fotografie este extrem de simplu; el funcționează cu baterie și are un înalt grad de siguranță în funcționare.

Firește, e mai bine să n-ai nevoie de el.

umor Fumor

de peste hotare

— *Socoteala separat, vă rog...*

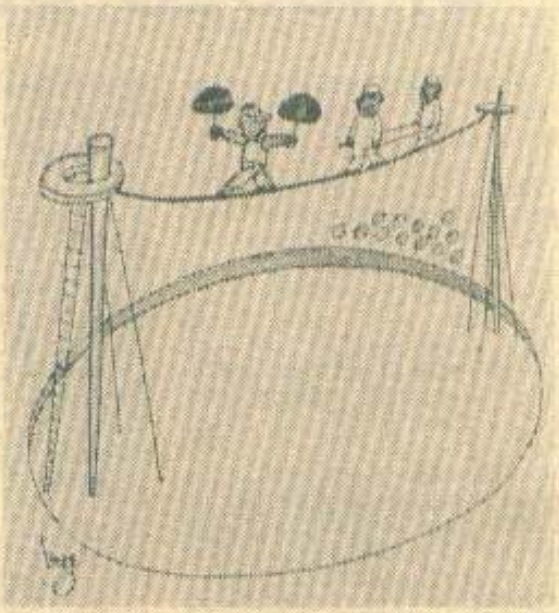

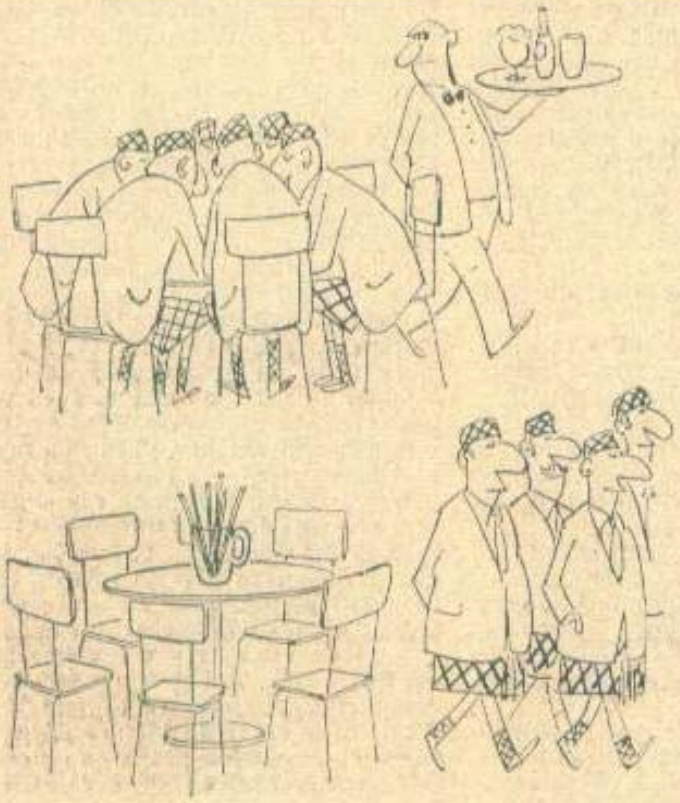

— *...Cosenza-Internapoli? ...Eu zic să phnem x.*

VASILE BĂRAN

DINCOLO DE MUNTELE ALB

Întîmplarea pe care v-o povestesc mi s-a părut atît de şocantă încît curiozitatea mi-a şi dat brînci pe scări, deşi, mărturisesc, la început n-am crezut o iotă din tot ce-mi spunea colegul şi prietenul meu Ciutu. Trebuia să mergem la fată să povestească ea. Astfel că peste o clipă ne aflam amîndoi în faţa uneicase tăiate exact la jumătate de un arbust înalt. Ne-a deschis chiar ea, fata, şi după înfăţişare se vedea că fusesem aşteptaţi. Pînă şi cafelele stăteau gata pregătite pe masa lungă din sufragerie.

— Povesteşte-mi, i-am spus.

Ciutu, prea mulţumit de sine, i-a făcut cu ochiul, în semn că, în sfîrşit, lucrurile vor fi clarificate. Venise la mine cu o oră mai devreme, era pe la şapte seara, şi-i văzusem de departe silueta ciudată cu picioare nespus de lungi din pricina becului agăţat de stîlp. Mergea repede, puţin cîrcănat, de parcă ar fi fost pe o bicicletă. Urcase scările şi sunase ca un disperat, fără să-şi ridice degetul de pe sonerie, deşi eu fusesem convins că mă văzuse stînd pe terasă.

— Ce-i cu tine?, l-am întrebat. Îmi pui în cap vecinii?

Dar el nu-mi luase în seamă reproşul şi nici n-a vrut să bea vermut cu lămîie.

— Lasă asta, trebuie să mergem.

Bănuiam ce urmărea: eu eram pentru el reporterul cunoscut, reporterul detectiv, foiletonistul, pamfletarul care vîrîse groaza în tot soiul de escroci sentimentali, autorul a zeci de reportaje senzaţionale, despicînd în patru firul unor cazuri dintre cele mai întortocheate, iar el, un biet provincial căzut parcă pe nepusă masă în această clocotitoare Capitală, un amărît de ziarist admis doar la rubrica faptului divers. Şi atunci ce şi-a zis el? „Am să fiu atent la întîmplări. Poate am să şi născocesc vreuna".

Acum, în faţa fetei, semăna teribil cu un copil cuprins de nerăbdare:

— Spune-i, Corina!

Fata era studentă la medicină şi pe timpul vacanţei se afla în practică la o policlinică de cartier sub supravegherea unui doctor, un om în vîrstă, cu visuri de profesor. Cîteva zile aveau să facă împreună injecţii împotriva tetanosului. De fapt numai doctorul ar fi trebuit să administreze injecţiile, fiindcă fata nu se pricepea. Dar în dimineaţa aceea se hotărîse s-o înveţe şi,intrînd într-un magazin de confecţii, i-a făcut o demonstraţie pe un manechin din plastic. Era un manechin obişnuit, imitînd chipul unei femei distinse, în rochie de seară. Injectîndu-l, manechinul s-a speriat însă atît de tare încît l-a izbit peste faţă. Bătrîn cum era, doctorul s-a prăvălit pe podea iar studenta a scos un ţipăt. Cum manechinul se afla pe un hol izolat, n-a auzit-o nimeni. L-a ajutat singură pe bătrîn să se ridice şi să-şi vină în fire şi au ieşit de-acolo îmbolnăviţi de spaimă. După-amiază fata s-a dus la magazin să vadă dacă nu cumva avusese halucinaţii. Manechinul era la locul său: o femeie din plastic, în rochie de seară.

— E limpede, i-am spus, doctorul a greşit.

— Ce-a greşit?, a sărit Ciutu.

— Nu era manechin. Era o femeie.

Fata, stînjenită, mi-a dat dreptate.

— Eşti nebun!, nu voia Ciutu să piardă descoperirea. Descoperirea era a lui: un manechin din plastic se apără de un om! Nu înţelegi că faptul e extraordinar?

— Înţeleg, înţeleg, l-am calmat eu împingîndu-i în faţă ceaşca cu cafea, şi vesel, şi trist, fiindcă îmi dădeam seama că pentru el acea întîmplare fusese *întîmplarea multi aşteptată*. Te înţeleg, Ciutule, dar e mai bine să mergem.

S-a ridicat şi a început să se plimbe prin încăpere cu o nervozitate explicabilă. Părea mereu să caute ceva, ba mapa, ba aparatul de fotografiat, deşi ele erau la locurile lor, acolo unde le pusese la venire, într-un fotoliu, alături.

— Şi spune, Corina, ce s-a petrecut după-amiază!, aproape că a ţipat el de lîngă uşă, unde ajunsese, cu paşii lui mari de picioare lungi.

— După-amiază manechinul *tremura*, a povestit fata.

N-am înţeles. Cum adică, *tremura?* Ce voia să spună fata asta?

— Mi s-a părut din nou că manechinul era o femeie, dar nu era femeie. Cu toate astea avea un tremur... Îi tremurau buzele şi genele... Şi parcă îşi întindea şi mîinile, dar nu şi le întindea, observam numai cum i se mişcau muşchii din plastic. Aţi văzut vreodată un lucru neînsufleţit care pare a avea suflet?, m-a întrebat ea privindu-mă adînc.

Văzusem, cum să nu fi văzut? Pe cînd eram copil găsisem, împreună cu un prieten, un băiat din celuloid. Îl găsisem pe calea ferată, căzut din vreun tren şi, ca să nu ne batem, am convenit să-l ţinem fiecare cîte o zi. Băiatul din celuloid bătea într-o tobă, dar nouă ni se părea că ştia să cînte şi din muzicuţă, şi din flaut, iar uneori ţinea locul unei întregi orchestre. Mie îmi venea rîndul vinerea şi nu-l lăsam nici o clipă fără să bată din toba lui. Probabil că nici prietenul meu nu-l lăsa să respire, fiindcă băiatul din celuloid era tot mai slăbit iar toba i se spărsese. Noi însă îl iubeam şi aşa, şi cînd îmi venea rîndul îl purtam cu mine pretutindeni. Şi într-o zi, cînd să-i arăt fîntîna, a căzut şi s-a înecat. Atunci i-am spus eu prietenului meu că băiatul nu era din celuloid şi că vorbea, şi că ştia, într-adevăr, să cînte la o mie de instrumente, şi că m-a rugat să-l las să plece, şi eu l-am lăsat.

Dar asta era o poveste din copilărie, era mai mult o fantasmagorie şi vremea fantasmagoriilor trecuse. Lucrurile trebuiau privite într-un mod cu totul serios. Cum se poate ca o femeie din plastic să fie chiar femeie?

— N-am spus că e o femeie, m-a contrazis fata. Am spus numai că s-a comportat *întocmai* ca o femeie.

Discuţia mă irita. Eram sigur că fiecare îşi urmărea propriile gînduri, că fiecare credea ce voia, dar pe Ciutu îl intuiesem exact: nu era decît un ins dornic de senzaţie.

— Şi ce vrei tu, Ciutule?

— Să mergem la magazin!

— La magazin? Cînd?

— Acum.

— Acum?, am rîs eu. Acum, noaptea?

— Nu-i noapte. E abia nouă.

— Şi magazinul se închide la opt.

— Se închide la zece.

— Se închide la zece, a spus şi fata.

— Şi ce să facem noi la magazin?

Ciutu nu fuma, dar atunci şi-a aprins o ţigară. N-am mai aşteptat să mă las convins, în definitiv, ce

aveam de pierdut decît timpul? Or, timpul trece şi aşa, de-atîtea ori, zadarnic.

Ne-am urcat în maşină, aş spune că mai mult ne-am aruncat, ca şi cum am fi plănuit o fugă împreună. În faţa noastră atîrna amuleta, o pasăre din lut adusă de Ciutu de la Crasna şi, privind-o, nici n-am văzut cînd fata a prins între mîini volanul. N-am lăsat-o, fiindcă mi-era teamă că nu ştia că volanul unei maşini mari cere o mînă mai puternică şi nici că frînele sînt atît de departe. I-a părut rău, am simţit asta din privirile ei şi din vocea înceată şi groasă:

— Înainte, la dreapta, la stînga...

Abia atunci am observat că farmecul ei consta în trăsăturile deosebite ale feţei şi mai ales în vocea aceea: „La dreapta, la stînga..."

Îmi propusesem s-o întreb dacă n-ar fi mai bine să lăsăm aventurile, să mergem undeva la o grădină să dansăm, să ne purtăm firesc, să lăsăm de-o parte copilăriile..., dar vocea ei directă şi autoritară: „La dreapta, la stînga" şi mai ales cuvintele colegului meu Ciutu: „În zece minute ne lămurim!" m-au făcut să conduc maşina în aşa fel încît să uităm unul de celălalt şi să tăcem.

Magazinul se afla pe o stradă închisă, un fel de alee, învăluit atunci de o lumină palidă, făcîndu-l să aducă mult cu un castel. Am intrat ca oricare dintre clienţi, măsurînd cu privirile tot felul de haine puse pe cuiere şi pe manechine. Apoi ne-am strecurat pe holul acela unde se afla femeia din plastic. Am văzut-o de departe cu mîinile întinse ca pentru o invitaţie şi cu ochii acoperiţi de gene lungi, un fel de nimfă fără vîrstă, ceva care nu s-a născut, ceva care trăieşte, şi nu ştiu de ce mi s-a părut atunci că semăna cu studenta care ne însoţea. Era ceva misterios, nu-mi dădeam seama ce mă făcea să mă simt ca în faţa unei fantome, poate comportarea lui Ciutu care, o dată ajuns lîngă manechin, s-a lipit de perete atît de tulburat, încît mi s-a părut că mîinile femeii din plastic şi-au schimbat dintr-o dată direcţia spre el, cerîndu-i parcă ajutor şi înţelegere.

Totul era tăcut, scăldat în lumina de neon, fără umbre. Şi în această tăcere nemăsurată Ciutu vorbi ca şi cum ar fi dat un ordin:

— Corina, repetă experienţa!

— Nu pot.

— Cum nu poţi?

— Mi-e teamă.

— De ce ţi-e teamă?

— Nu pot. Experienţa e a profesorului.

— Profesorul e bolnav.

Nu-i suportam:

— Ciutu are dreptate, profesorul e bolnav, am spus eu, Corina e fricoasă, hai să mergem!

— Nu sînt fricoasă, m-a privit fata cu un fel de mustrare şi în aceeaşi clipă a deschis trusa, a scos seringa şi a înfipt acul în coapsa manechinului.

Era rîndul meu să mă lipesc de perete. După injecţia făcută de Corina, femeia din plastic a început să tremure ca şi cum ar fi fost cuprinsă de frisoane. Ochii îi erau acum vii şi m-aşteptam din clipă în clipă să vorbească. Şi tot atunci lumina de pe hol s-a stins — însemna că cei din magazin se pregăteau să-l închidă — şi am ieşit toţi trei ca la o comandă, fără să scoatem, în toată seara, un singur cuvînt despre această întîmplare de necrezut.

A doua zi ne-am întîlnit la cofetăria de lîngă magazin.

— Doctorul ştie?, am întrebat-o pe fată.

— Sigur că ştie. Nu v-am spus? Cînd mi-a arătat cum se administrează injecţia, manechinul l-a lovit peste faţă.

— Eu zic să începem!, şi-a spus Ciutu părerea.

— Ce să începem?

— Ancheta.

— Dacă stau să mă gîndesc bine, nu te pot împiedica.

Ciutu m-a privit cu ochii măriţi:

— Ce vrei să zici?

— Trebuie să fim mai calmi.

— Bine, a admis Ciutu, dar asta nu înseamnă că nu trebuie să acţionăm.

— Ai un plan?

— Am.

— Care-i?

— Să mergem la doctor. Să vedem ce spune. Să vedem cum explică el fenomenul.

Le-am propus să trecem mai întîi pe la magazin. Simţeam nevoia să mă conving încă o dată că nu visasem. Eram trei, fusesem toţi trei martorii acelei întîmplări neaşteptate şi stranii, dar acum, ziua, s-ar fi putut prea bine să ne dăm seama că în realitate nu s-a petrecut nimic. Poate că ne înspăimîntasem de propriile noastre gînduri... O obsesie trăită de toţi în acelaşi chip.

Cînd am ajuns, magazinul abia se deschisese dar forfota se şi iscase. O mulţime de clienţi treceau de la un raion la altul întrebînd, cumpărînd. Am holbat ochii: dinspre hol a apărut un bărbat în salopetă, cu manechinul în spinare. L-a aşezat lîngă una din coloanele de susţinere, apoi a dispărut pe după draperie. L-am privit îndelung: era un manechin ca oricare altul, ţeapăn şi fără viaţă. Curînd, bărbatul în salopeta albastră a mai adus acolo un manechin, de data asta într-o rochie scurtă, iar ceva mai tîrziu un altul purtînd peste umeri o eşarfă. I-am făcut fetei semn să pregătească trusa: trebuia găsit un moment în care să le injecteze pe toate cele trei manechine. Fata a înţeles ideea: verificam astfel reacţia fiecăruia. N-a fost greu, fiindcă bărbatul în salopetă albastră intrase într-una din vitrine, pregătindu-se s-o decoreze. Îl urmăream atent s-o pot preveni pe Corina în cazul în care ar fi ieşit de-acolo. Cînd totul a fost gata, ne-am aşezat în faţa manechinelor ca la un fel de pîndă. Ce-avea să se întîmple? Nu tăgăduiesc slăbiciunea mea, darnu m-aşteptasem în nici un chip ca fenomenul să se repete: în vreme ce manechinele celelalte au rămas, după injecţie, la fel de imobile şi inexpresive, femeia din plastic a început să se mişte gata parcă să se desprindă de podea şi să se amestece în mulţimea din magazin. Trebuie să recunosc că oricît am încercat să-mi ţin firea nu m-am putut stăpîni să nu m-agăţ cu toată puterea de braţul lui Ciutu. Ciutu, dimpotrivă, şi-a dovedit tot calmul. Iar Corina îşi luase în serios rolul de viitor medic:

— Pare o fiinţă bolnavă... E o boală: „mersul de păpuşă pe sîrmă". Ce întîmplare poate fi asta? Şi totuşi, priviţi: e un manechin. Un manechin din plastic. Acum nu se mai deosebeşte de celelalte.

Ne-am uitat la ceas: reacţia durase aproape treizeci de secunde. Cînd frisoanele au încetat, femeia din plastic nu mai atrăgea, într-adevăr, atenţia prin nimic. Poate numai ochii, pentru cine-i privea atent, poate numai ei să fi trădat existenţa ciudată. Erau adînci, erau ca şi ochii omului, dar îngheţaţi, fără lumina aceea dinlăuntru pe care o văzusem bine cu cîteva secunde mai înainte.

Nu ne rămînea acum decît să-i dăm dreptate lui Ciutu: să stăm de vorbă cu doctorul. Cum explică el fenomenul? Nu l-am găsit la policlinică. Ni s-a spus că nu se simte prea bine, că şi-a luat pentru cîteva zile concediu. Stătea aproape, dincolo de pod, pe o străduţă închisă, la parter. Ne-am dus toţi trei. Am sunat,

Am sunat mult, dar nu ne-a răspuns nimeni. Am apăsat atunci pe clanța mare de fier: ușa era deschisă. În mijlocul salonului, pe podeaua acoperită cu un covor ponosit, se înălța un pian negru, uriaș, iar în fața lui stătea doctorul, cu mîinile căzute pe clape și capul aplecat mult, încît bărbia îi era strîns lipită de piept. Corina se opri în prag și întorcîndu-mă spre ea am simțit cum mă trec fiorii:

— Ce-i cu tine?

— Nimic.

— Nu-i doctorul?

— Ba da.

— De ce nu intri?

Mi s-a părut că doctorul e mort, că cineva îi înfipsese în spate un stilet.

— Corina, ce-o fi cu el?

Singur Ciutu, senin și nerăbdător, s-a apropiat de doctor cerîndu-și scuze că-l tulburăm.

— Nu face nimic, am auzit cuvintele doctorului. Ațipisem. Cîntam din Mozart și m-a luat somnul. Totdeauna mă ia somnul.

Pe pian, un buchet mare de liliac în floare într-un vas de pămînt și alături de el un tablou cu ramă aurie, rezemat de vas, au fost luate de mine drept pretext pentru a-l ajunge din urmă pe Ciutu:

— Foarte frumoase florile astea. Și pînza...

Corina ne-a prezentat:

— Prietenii mei... Colegi... Ni s-a spus că sînteți bolnav.

Doctorul s-a ridicat să ne întindă mîna.

— N-o să vă deranjăm prea mult, am luat eu inițiativa. Ne interesează ce părere aveți de întîmplarea cu manechinul?

— Trebuie să mă odihnesc, s-a așezat doctorul într-un fotoliu, ținîndu-și palma în dreptul inimii, și a rămas așa multă vreme fără să mai scoată vreun cuvînt.

Am crezut că nu m-a auzit și am repetat:

— Nu sînteți de părere că ați avut de-a face cu un lucru misterios? Cum îl explicați?

Doctorul n-a răspuns. Mi s-a părut chiar că îi era teamă să ne privească. Își ținea fruntea în jos, bolborosind:

— Nu-i prea bine cu inima asta... Nu-i prea bine.

Pe urmă apucă un șnur care cobora drept pe lîngă umerii săi ascuțiți și pe care haina de casă mai mult atîrna. Curînd în salon coborî o bătrînă.

— Cafea, îi spuse el. Apoi adăugă: Numai pentru musafiri; eu nu mă simt prea bine.

— Ce fel de întîmplare?, întrebă el dintr-o dată și își ridică gulerul hainei de parcă i-ar fi fost frig.

— Cea de la magazin...

Doctorul se întoarse spre Corina:

— Ai pățit ceva? Iartă-mă, dar am avut un șoc. Nu te-ai putut descurca? Du-te la policlinică și roagă-l pe director să-ți dea pe altcineva. Eu nu mă simt în stare de nimic. Trebuie să mă odihnesc.

Împinse cu piciorul măsuța din față și izbucni într-un rîs anemic:

— Știi ceva, mi-a fost atît de rău că mi s-a părut că manechinul ăla era viu. Dracu' m-a pus să-l înțep? Voiam să-ți arăt... Și cînd colo, mi s-a părut că...

— Nu vi s-a părut, spuse Ciutu. Manechinul v-a pălmuit.

— De unde știi?, se miră doctorul.

— De la Corina.

Doctorul izbucni iarăși în rîsul acela slab, de om bolnav:

— Da, da, m-a pălmuit. Bine zici: m-a pălmuit.

— Nu credeți?, l-am întrebat.

— Ba cred, ridea doctorul ținîndu-și încă mîna în dreptul inimii. Cum să nu cred? Doar pe mine m-a pălmuit, nu pe voi.

— Și cum explicați asta?

— Cum să explic: m-a pălmuit și gata. Nu i-a plăcut cum m-am purtat și mi-a dat o palmă. Era o femeie, iar eu am făcut un gest absolut grosolan.

— De ce glumiți?

— Eu?

I-am povestit doctorului tot ce se petrecuse, iar el m-a ascultat din ce în ce mai atent. În cîteva rînduri s-a uitat la Corina, apoi spre Ciutu, ca pentru o confirmare, și în cele din urmă a scos dintr-un buzunar adînc o batistă cadrilată, mare, și și-a șters îndelung fața și ceafa subțire.

— Aș trage din lulea, dar mi-am interzis, a spus el. Nu-i bine să fii medic: prea cunoști toate cîte sînt în tine.

— Ce părere aveți?, l-am întrebat.

— Despre ce?

— Despre manechin. S-ar putea să nu fie din plastic?

— S-ar putea.

— Și nu vi se pare ciudat?

— De ce?, rise iarăși doctorul. Înseamnă că n-am avut coșmaruri ziua-n amiaza mare. Înseamnă că într-adevăr manechinul m-a pălmuit. Și mai înseamnă că nu era un manechin ci o femeie în carne și oase. Greșeala a fost a mea. Trebuia să fiu mai atent.

De pe scări coborî în salon femeia aceea în vîrstă, aducînd cafelele, și doctorul o privi urmărind-o cu atîta insistență încît aveam impresia că se uită prin ea dincolo, la altcineva.

— Ei, ei, pune-le aici pe măsuță, îi spuse doctorul, și mie fă-mi un sirop. Dar stai. Asta mai tîrziu. Întîi ascultă o poveste. Poți să fii sigură că-s mai bătrîn decît tine. Știi tu ce-am pățit alaltăieri?

Bătrîna nu răspunse și nici nu-l privi; așeză cafelele pe măsuță și rămase în picioare lîngă soba de teracotă parcă vrînd să-și încălzească spatele. Nu se uita nici la doctor, nici la vreunul dintre noi, ci undeva, pe fereastră, la ramurile groase cu frunze puține.

— Vezi tu cum stau lucrurile?, îi povesti doctorul întorcîndu-se, pe jumătate cu fața spre sobă. Am vrut să-i arăt fetei cum se fac injecțiile antitetanos. Am ales drept cobai un manechin. Dar în loc să înțep manechinul, am vîrît acul în coapsa unei femei. Miră-te și tu! Cum dracu' de n-am văzut? Femeia mi-a ars o palmă. Ar fi putut să-mi spargă și capul. Ei, ce zici?

Bătrînica plecă repede să aducă siropul.

— Cum îl vrei, dulce?, întrebă ea de pe scări.

Doctorul însă a rămas mai departe cu vorbele lui: „Ar fi putut să-mi rupă șira spinării. Ei, ce zici?"

— Scuzați-mă, domnule doctor, s-a așezat Ciutu în fața lui, pe-un scaun fără spătar, dar n-aveți dreptate. Femeia nu era femeie. Era un manechin. Manechinul v-a pălmuit, nu o femeie.

— Se poate, fu de acord doctorul.

— Și nu vă înspăimîntă faptul ăsta?

— Domnul meu, spuse doctorul dînd semne de oboseală, trebuie să mă odihnesc. Dar asta nu înseamnă că tinerii nu-mi sînt simpatici. Nu-i așa, Corina? Fetiță dragă, fă ce ți-am spus eu: du-te la policlinică și roagă-l pe director să-ți dea pe altcineva. Poate pe asistentul meu. Spune-i asistentului să te ajute el. E un băiat priceput. Fă așa cum zic.

În clipa asta de pe scări bătrîna coborî cu siropul, dar doctorul nu mai avea poftă de nimic.

— Mă duc să mă lungesc, ne-a spus el privindu-ne pe toți și cerîndu-și scuze. Nu mă mai țin mădularele.

Am condus-o pe Corina acasă rugînd-o să nu plece nicăieri sau să ne anunțe ori pe mine ori pe Ciutu unde-o puteam găsi, la nevoie, iar noi ne-am dus la redacție jurîndu-ne să nu povestim nimănui nimic despre întîmplarea cu manechinul. Trebuia să ne gîndim

bine ce-aveam de făcut. În orice caz, rămînea să ne întîlnim toți trei după-amiază la orele șapte la aceeași cofetărie din fața magazinului.

Rămas singur, nu mă trăgea inima la nimic. Am răsfoit niște scrisori, m-am uitat pe cîteva reviste, dar discuția cu bătrînul doctor nu-mi ieșea din cap. Indiferența lui mai mult îmi trezise bănuieli.

Îmi făceam tot felul de presupuneri: poate că manechinul era într-adevăr o femeie. Poate că doctorul însuși o adusese în starea aceea. Poate că doctorul executa niște ordine. Dar ale cui? Și pentru ce? În ce scop? Sau poate chiar el, doctorul, avea supremul interes, iar injecțiile împotriva tetanosului ar fi putut fi doar un pretext pentru o mîrșăvie pe care încă nu mi-o puteam imagina.

Trebuia deci urmărit în primul rînd doctorul. Ce face, unde se duce, e bolnav sau numai se preface? Misiunea asta voiam s-o dau lui Ciutu. Dar el fu de altă părere:

— Manechinul e un obiect de inventar. Aparține magazinului. Nu-i mai bine să ne interesăm la magazin de unde-l au?

— Fă repede două delegații, am fost de acord. Mergem la director.

Directorul era un bărbat rotofei, care surîdea cu o amabilitate excesivă. Biroul său aflat în capătul unei scări era imens, masa la care lucra era de asemenea mare, plină de hîrtii în dezordine, iar peretele din spate era acoperit cu o draperie groasă. Îl cunoscusem, îl știam din altă parte, nu-mi aduceam aminte exact de unde, la magazin însă era, în mod sigur, venit de curînd. L-am întrebat:

— Nu-i așa că nu sînteți de prea multă vreme aici?

— Așa este, a confirmat el.

— Aveți în vitrină un manechin. A fost instalat acolo azi-dimineață. Am vrea să ne spuneți ce-i cu el?

Cîteva clipe directorul păru stînjenit și am observat cum, ducîndu-și mereu mîna stîngă la buzunarul de sus al hainei, încerca să ascundă o floare de trandafir alb, o floare ruptă atunci, evident proaspătă. Dincolo de draperie se auzi un chicotit și directorul se întoarse puțin speriat:

— Hei, lucrați în liniște!

Apoi ne explică:

— Fetele de la croitorie. Știți, avem și un mic atelier... pentru ajustare... Cum se cere...

— De unde-l aveți?

— Atelierul?

— Nu, manechinul. Pînă ieri l-ați ținut pe hol. N-ați vrea să coborîm în magazin?

Îl revăzurăm de cum ieșirăm în capătul scărilor: stătea în vitrină ca oricare alt manechin; numai rochia de seară îl deosebea de celelalte.

Directorul ne explică:

— Ni l-a adus acum două zile.

— Cine?

— Bekon.

— Care Bekon?

— Comis-voiajorul.

— Ce fel de comis-voiajor?

— Transportă manechine.

— De mult?

— Nu știu. Dumneavoastră singur ați remarcat că sînt nou aici.

— Cînd l-ați cunoscut?

— Acum două zile. Cînd ne-a adus manechinele.

— V-a adus mai multe?

— Două.

— Unde-i celălalt?

Directorul ne-a scos pe hol. În capăt, dincolo de un dulap înalt, se afla cel de-al doilea manechin, de astă dată imitînd chipul unui bărbat, într-un costum de seară de o rară eleganță.

— Ăsta-i pentru vitrina din dreapta, spuse directorul. Ideea e a decoratorului: într-o vitrină, o femeie, iar în cealaltă, un bărbat.

I-am făcut semn lui Ciutu să urce în mașină și s-o aducă repede pe Corina cu trusa. Între timp m-am interesat de comis-voiajor.

— Cum ați spus că-l cheamă?

— Bekon.

— Ce fel de nume-i ăsta?

— Știu și eu? A lăsat manechinele și a plecat.

— Unde?

— La hotel.

— Mai e acolo?

— Abia mîine primește banii.

— Sigur?

— Banii nu-i dăm noi. Banii îi dă „Centrul". Și numai mîine e zi de bancă.

Mi se întîmplase în mai multe rînduri să dau peste fapte la prima vedere neverosimile, stranii. Făceam totul să-mi păstrez calmul, să fiu cît se poate de lucid. De astă dată însă mă simțeam ca amețit. Îmi vîjîiau pur și simplu urechile. M-am uitat la director: nici el nu se simțea prea bine. Își împreunase vîrfurile degetelor lui grăsuțe și rămăsese așa, cu ochii holbați. În fața noastră manechinul-bărbat, injectat de Corina, avea aceeași reacție ca și cel din vitrină. Buzele îi susurau, de cîteva ori pomeții obrajilor zvîcniseră cu putere iar ochii, ochii aceia de sticlă, începuseră să sclipească, ca și cînd ar fi fost ai unui om.

— Ei, ce zici Corina?, întrebă Ciutu tulburat.

— Înseamnă că au aceeași proveniență.

— Sigur că da, i-am spus. Amîndouă manechinele sînt aduse de Bekon.

— Bekon!, se miră fata. Care Bekon?

— Un comis-voiajor. Dacă ne mai întrebăm mult, riscăm să-l pierdem.

I-am atras atenția directorului să nu sufle nimănui vreo vorbă și ne-am dus la „Union". Dar comis-voiajorul nu mai era acolo. Plecase cu numai o jumătate de oră înainte cu o dubă verde, duba cu care transporta manechinele. Băiatul de la recepție ne-a arătat direcția: spre defileu.

Părăsirăm toți trei orașul nu înainte însă de a ne aproviziona cu ceva alimente: conserve, salam de vară, pîine, fiindcă nici unul nu prea mîncasem cum trebuie în ziua aceea.

Peste o oră eram în munți. Defileul era pustiu — nimeni, în afară de noi. Ținteam s-ajungem pînă seara la cabană, nu se putea să nu-și facă acolo popas comis-voiajorul; noaptea, drumul pe serpentine e periculos.

De o parte și de alta munții se acopereau tot mai mult de umbre vineții și numai crestele golașe, în depărtare, mai erau încă luminate de soare, cînd pe neașteptate văzurăm răsărind cabana din lemn descojit, care acum strălucea ca aluminiul. Spre cabană ducea un drum pietros, desprins din defileu și răsucit în sus printre brazii rari. Motorul se ținu bine, de altfel mai toate mașinile puteau să urce drumeagul ăsta întortocheat. Ciutu încerca să descopere urmele dubei, dar care puteau fi? Pretutindeni, pe-o latură și pe alta a drumului, se vedeau urme de roți de mașină. Ceva mai încolo păru să sară din tufișuri o capră neagră și Corina se sperie:

— E un om!, spuse ea.

— Om?

— Da, da, l-am văzut bine. Uite, s-a pitit între ferigi.

Oprirăm în pantă.

— Hei, strigă Ciutu, cine-i pe-aici?

Din umbra adunată la picioarele tufelor de ferigă se arătă atunci un om care în prima clipă aducea mult cu bătrînul doctor. Albul ochilor îi strălucea puternic, ca niște felinare. Se cocoșă la loc și, ca și cum în fața lui s-ar fi aflat o fereastră deschisă prin care poți oricînd sări, se aruncă pe scările de piatră în jos, spre defileu, dispărînd dintr-o dată. Și aproape tot atunci auzirăm zgomotul moto-

rului care pornea. Era el, comis-voiajorul. Își lăsase duba jos, pe defileu, și urcase la cabană de-a dreptul, escaladînd versantul. Ne convinserăm de asta curînd din explicațiile cabanierului:

— A fost pe-aici un soi de călător, din cauza grabei însă nu i-am distins prea bine trăsăturile. A întrebat de un pat pentru dormit, dar cînd a văzut că mai sînt și alții și mai ales cînd a auzit mașina dumneavoastră urcînd spre noi s-a întors ușurel și-a zbughit-o pe potecă-n vale. Am zis că-i vreun vagabond și l-am lăsat în pace.

Ciutu își rodea unghiile:

— Ce-am mai putea face?

— Cum ce-am putea? Îl urmărim.

— Acum, noaptea?

— Altfel îl pierdem de-a binelea.

Cabanierul ne spuse că drumul, coborînd, duce din nou spre defileu. Asta o știam și noi. Întrebarea era dacă nu cumva, încolțit, comis-voiajorul o luase înapoi, spre oraș.

— Nu, nu, ne-a asigurat cabanierul. Ia urcați aici pe colină. A pornit spre schit, nu spre oraș. Am văzut farurile. Acum jos e întuneric; fără faruri nu poți merge nici zece metri.

— Și schitul unde e?

— La cotitura rîului e un pod. Sus, pe coamă, dați de schit. Cu mașina ajungeți într-o jumătate de oră.

Valea se îngusta tot mai mult iar munții deveniseră amenințători. Ei erau acum mormane uriașe de întuneric; de nicăieri nu scîlpea nici o lumină. Unde să fie schitul?

— Trebuie să ajungem mai întîi la pod, îmi aminti Ciutu.

Dar nici după ce trecurăm podul schitul nu apăru. Îl găsirăm tîrziu, orbecăind pe un drumeag lăturalnic, înfipt într-o cocoașă de piatră, luminat la poartă de o candelă mai palidă decît cea mai palidă stea.

Nu trecuse nimeni pe acolo; călugărul de pază n-auzise nici măcar mașina noastră. Corina era însă încredințată că mințea: comis-voiajorul purta acum potcap. Ideea ei era să nu mergem mai departe; să rămînem la schit. De aceeași părere eram și eu. Numai Ciutu se împotrivea.

— Ce să facem aici? V-a apucat somnul?

Călugărul ne spusese că n-are unde să ne adăpostească; chiliile sînt ocupate.

— Cum adică ocupate?, s-a mirat Corina. Doar ați spus că n-a trecut nimeni pe-aici!

— În chilii dorm frații. De mult nu mai închiriem, spuse călugărul cu glas blînd.

Abia acum se convinse și Ciutu că trebuia să rămînem, dacă nu la schit, măcar prin preajmă. Era limpede că acel călugăr voia să ne ducă de nas.

În zori descoperirăm că pe versantul opus al văii, la aceeași înălțime, exista un alt drumeag, și puțin după aceea zărirăm ceva care se mișca. Razele soarelui nu pătrunseseră încă pînă acolo, cotiturile drumului se aflau încă în umbra nopții întîrziate, astfel că nu distingeam prea bine ce putea fi.

Auzirăm însă pornind un motor și ne dădurăm seama că era mașina comis-voiajorului. Trăsese deci și el la schit și fusese respins ca și noi. Acum își urma drumul mai departe. Dar unde? Și cît? Ce taine ascundea călătoria lui? De unde aducea el manechinele acelea pe jumătate moarte, pe jumătate vii? Nu se mai îndoia nimeni că afacerea lui se baza pe-o crimă, altfel n-ar fi șters-o atît de repede din oraș și, mai ales, dînd nas în nas cu noi, nu s-ar fi aruncat de pe stîncă în gol, riscîndu-și viața!

Cum defileul se îngusta tot mai mult și cele două drumeaguri se apropiau, văzurăm bine duba verde, de un verde mult mai închis decît verdele brazilor.

Ciutu își scoase capul pe fereastra mașinii și strigă cît îl ținu gura:

— He-e-e-ei!

Ecoul îi întoarse însă glasul. În stînga noastră, dar mult mai înainte, duba alerga cu viteză maximă și curînd ajunse la defileu și dispăru pe după cotitură.

Orizontul se lărgise, în depărtare se iveau siluete stranii de munți pleșuvi. Stînci ascuțite se îngrămădeau una peste alta pînă la cer.

Ajunsesem la un pîrîu care tăia șoseaua. Cîndva aici fusese un pod — se vedeau brațele de ciment — dar nimeni nu-l mai reparase, astfel că se trecea prin apă. Apa era însă destul de mică. La mal, pe noroiul nisipos, am văzut urmele dubei verzi și am oprit. I-am spus lui Ciutu să le fotografieze, iar eu am folosit prilejul să pun apă la motor. În vremea asta Corina ne făcea cîte un nes.

— Ei, și tu, păru să se supere Ciutu. Cine are acum timp de cafea?

Dar tot el se repezi să-și ia porția înaintea noastră.

Valea devenea aridă. Aproape că nici nu mai erau păduri ci numai zmocuri de ferigă și ici-colo cîte un arbust pipernicit. Departe, în zarea de miază-noapte, bătut de razele soarelui puternic care se ridica din partea opusă, se vedea pieptul unui munte alb, un fel de perete proaspăt văruit, un zid strălucitor, pornit din pămînt și trecînd ca o sabie uriașă prin trupele de nori. Muntele ăsta se văzuse și-n ziua plecării, și tot atît de alb și depărtat. Cît putea să fie pînă acolo? Și ce se afla dincolo de el?

Înnoptarăm lîngă un tunel, unde făcurăm focul, încălzirăm conserve și fierserăm ceai.

În a treia zi de mers, muntele acela alb era parcă și mai depărtat. Ne aflam totuși pe urmele dubei. Mai încolo dădurăm chiar peste bîrlogul comis-voiajorului — nici el nu fusese deci în stare să meargă cu mașina noaptea pe valea aceea sălbăticită. Trebuia să fie pe-aproape. Singura soluție era să mărim viteza.

— Dacă vrei conduc și eu, îmi spuse Corina.

Nu era momentul: pe un drum ca ăsta puteai să-ți rupi oasele de la o pietricică. Urca, se răsucea, cobora alunecînd foarte aproape de buza prăpastiei, apoi iar se zvîrlea împletindu-se printre stînci retezate ca niște buturugi.

Cît am mers?

Munții se ridicau abrupt în stînga și în dreapta; înaintam parcă pe un canal descoperit; comis-voiajorul n-avea unde dispărea decît în sus! Unde putea fi Bekon?

Desigur, înainte, pe strîmtoare. Numai alergînd neconenit îl puteam ajunge. Mi se părea numai, sau de cînd plecasem trecuse un timp foarte îndelungat? Se vedea asta și după bărbile noastre; eu și Ciutu eram acum ca și călugărul de la schit. Urcasem, apoi coborîsem mult, spre marginea de jos a globului, și acum alunecam pe o panglică pietroasă strînsă între munții vineții.

Dintr-o dată munții dispărură, se lăsară parcă în pămînt ca înghițiți, și în față se desfășură, întocmai ca o pînză proaspăt desenată, un cîmp umed, cu o vegetație nespus de verde. Dar cîmpul acesta se sfîrșea curînd. În depărtare începeau iar munții, și dincolo de ei, ținut parcă pe umeri, trona muntele alb, dincolo de care nu se mai vedea nimic.

Corina îmi făcu semn. În marginea cîmpiei, între stînci, se vedea bine duba verde a comis-voiajorului. Oricît ne apropiam de ea, nu se producea nici o mișcare. Era limpede: Bekon nu mai avea mașină. Motorul își dăduse duhul. Făcurăm repede un plan

de scotocire: trebuia să dăm numai-decît de urma proprietarului.

— Tu o iei spre stînci, cu m-afund în rogoz, iar tu, Corina, rămîi la mașină. Mergi încet, ne ieși ușor înainte, mașina trebuie să fie mereu lîngă noi. De îndată ce-o să se apropie, nu știe cîți sîntem. În caz de pericol, claxonezi scurt dar puternic. Peste exact zece minute ne întîlnim la cea de-a treia stîncă. Ciutule, tiriș. Ai făcut armata. Trebuie să te uiți și prin copaci. Să nu-ți sară în spinare. S-a înțeles? Pornim!

Planul ăsta nu ne folosi însă la nimic fiindcă, spre marea noastră surprindere, ne pomenirăm cu Bekon chiar în fața mașinii noastre, în mijlocul șoselei, la o distanță de vreo sută de metri. Ne făcea cu mîna să oprim.

— Ce este?, întrebă Ciutu cînd mașina ajunse cu botul aproape de el.

Îl privii atent. Era un om scund și slab, avea o față bătrînicioasă și capul ras. Pantalonii verzui de vînător păreau bazonați numai la un genunchi, dar mai pe urmă îmi dădui seama că erau pătați de ulei. Și cămașa largă îi era murdară, și mîinile, și fața. Muncise pesemne multă vreme să-și scoată mașina din pană.

În loc de răspuns, slăbănogul ne făcu un semn dacă mergem sau nu înainte.

— Ei, vorbește!, nu se mulțumi Ciutu.

Slăbănogul vorbi:

— Spre Euforia?

Ciutu mă privi încurcat.

— Da, spre Euforia, îi spusei eu.

— Am rămas în drum. N-am cum s-o trag de-aici, arătă el spre duba verde, acum pareă tolănită ca o vacă la umbră.

Ciutu mă privi din nou, iar eu aproape că mă răstii:

— Ureă, domnule!

O rugai pe Corina să treacă în față iar pe Ciutu să-i facă loc lîngă el. Să pună rucsacul în portbagaj ca omul să poată sta în voie.

— Vă mulțumesc, spuse comis-voiajorul și se așeză repede lipindu-se apoi de fereastră cu capul spre duba care rămînea.

— Cînd o s-o iei de-aici?, îl întrebai.

— Știu și eu? Mi-ar trebui ceva puternic cu care s-o trag.

— De ce n-ai așteptat un camion?

— Ar fi însemnat să m-apuce iarna, se strîmbă comis-voiajorul. Nu prea trec pe aici autocamioane.

— Sau vreun tractor.

— Nici tractoare nu trec.

Vorbea rar, făcînd pauze, iar ochii i se mișcau repede într-o parte și-n alta, ca la veveriță.

În fața noastră se ridică iarăși muntele alb, de astă dată însă părînd a fi aproape la o distanță nu mai mare de zece-cincisprezece kilometri. Conducînd, îl priveam tot timpul în oglindă pe comis-voiajor. Vorbise despre Euforia, deci pe undeva la capătul văii trebuie să fie o localitate cu numele ăsta. Acolo trebuia să fie și fabrica acelor manechine ciudate. Urma deci să ne prefacem că nu știam nimic, că habar n-aveam de misiunea lui Bekon, și astfel să pătrundem în fabrica aceea. Dar dacă Bekon ne cunoștea? Dacă plecase din oraș tocmai pentru că știa că noi începusem să ne interesăm de afacere? Era aproape incredibil să nu aibă în orașul nostru un om al lui, poate chiar pe directorul magazinului, poate chiar el, rotofeiul, îi făcuse semn să-și ia tălpășița. Altfel, de ce ar fi fugit de noi? Nu fusese clar gestul lui disperat de la cabană? Ce urmărea Bekon? Voia să ne dea în gît? Dar Ciutu?

La ce se gîndea Ciutu? Cum aș fi putut să-i transmit gîndurile mele? Îl vedeam încordat, știam că e foarte frămîntat, dar nu puteam face altceva decît să vorbesc cu slăbănogul.

— E departe această Euforie?

— Vedeți Muntele Alb?

— Așa-i spune?

— Chiar așa: Muntele Alb. Dincolo de munte e lacul.

— Lacul?

— Și în mijloc, insula.

— E o insulă?

— Da, Euforia.

— Nu e și un oraș? Eu știam că e și un oraș. Și că e acolo un soi de întreprindere... Cam curioasă...

Comis-voiajorul înghiți în sec. Părea chinuit de o sete cumplită. Chiar așa și era, fiindcă după ce privi îndelung termosul atîrnat în dreptul frunții își ceru voie să bea.

— Pot să beau puțină apă? Vreți să mergeți mai ușor?

Încetinii. Dădui semnalul prin oglindă. Ciutu sări în aceeași clipă în care eu o împinsei pe Corina și tot atunci, la cîțiva zeci de metri depărtare, se produse o explozie care ne-ar fi putut face foarte bine una cu pămîntul.

— Bănuiseî?, mă întrebă Ciutu, ajutînd-o pe Corina să-și vină în fire.

— Sigur. Mi-am dat seama de cînd începuse să se uite insistent la termos. Planul era evident: cerînd apă, știam că o să-mi ceară să opresc sau să merg mai încet ca să poată bea. N-avea atunci decît să lase în locu-i explozibilul și să se arunce afară din mașină.

— O minge de ping-pong.

— Da, o minge de ping-pong. Oricine o poate purta în buzunar sau să se joace cu ea trecînd-o dintr-o mînă în cealaltă. Ce spui, domnule Bekon?

Bekon, bine legat aidoma unui sac, ne privea cu ochi de corb captiv și Corina vru să-l pălmuiască: „Nenorocitule, puteai să ne omori!" Dar eu o sfătuii să-i ia mai bine un interviu. Și-așa o să semnezo împreună cu noi reportajul acesta senzațional.

N-apucă să-i pună însă întrebări, că de la gulerul cămășii groase de in a comis-voiajorului se auzi o voce:

— Bek! Ce s-a întîmplat, Bek?

— Răspunde-i!, îl sumă Ciutu.

Comis-voiajorul n-avu încotro:

— Nimic, Dick, nimic. Am avut o pană.

Pornirăm spre Muntele Alb. Șoseaua care urca părea acum din scări de creste, într-atît de dese erau serpentinele.

Și iată muntele! Două uriașe coloane de marmură, doi coloși ca de zăpadă, un fel de portal dincolo de care sclipea un lac imens.

Ciutu îi smulse comis-voiajorului de la guler micul aparat. Se gîndise probabil că nu cumva, comunicînd prin el, să ne dea pe mîna acelui Dick.

— Cine e Dick?, îl interogă Ciutu. Bekon se ghemui fără să răspundă.

— Lasă-l în pace, îi spusei. O să ne luminăm noi.

Deodată, din colțul lui, comis-voiajorul se repezi cu gura căscată, ca un dihor, spre volan:

— Oprește!, strigă el. Zece metri, și sîntem pierduți!

Pe Corina o cuprinse teama. Se strînse lîngă mine tremurînd.

— Oprește!, își puse ea mîinile peste ale mele. Vezi ce vrea.

În fața noastră sclipea lacul și mai încolo plutea o ceață străvezie, ceva ca niște voaluri... Părea un zbor al unor păsări cu aripi lungi care se ridicau și coborau necontenit, lăsînd din cînd în cînd să se vadă turlele unui oraș ciudat.

— Ei, ce e? îl întrebai pe comis-voiajor.

— Un metru dacă mai faci, sîntem pierduți.

— Explică-te odată!, țipă Ciutu.

— Ioafără de el!, arătă comis-voiajorul spre Ciutu, drept răspuns.

— Mai bine ți-ai plînge de milă decît să faci glume proaste!, îi întoarse Ciutu spatele cu dispreț.

— Lasă-l, Ciutule! Hai, Bekon, spune ce-ai de spus, îi vorbii cu autoritar.

— De la coloane trecem de centură, ne avertiză Bekon.

— Și ce-i cu asta?

— Intrăm, adică, în aerul euforizat.

— Aha! De aici vine numele insulei? Prea bine. Și?

— Aerul acesta distruge omul.

— Cum adică?

— V-am spus.

— Cum adică?, insistai eu. Dar tu cum trăiești aici? Dar Dick al tău? Unde e Dick?

Mă așezai la volan gata să pornesc. În față era un pod lung, cu mari arcade, anume construit pentru intrarea pe insulă. Comis-voiajorul striga însă din toate puterile:

— Nu! Nu! Nu!

Corina mă opri:

— Trebuie să înțelegi! Nu mai e o farsă. Uită-te la el. Nu poate minți. Sînt absolut sigură să spune adevărul.

— Care adevăr?, o întrebă Ciutu, pe bună dreptate.

— Că aerul de aici e viciat.

— De unde știi?

— El a spus.

— Și cum putem să-l credem? Scopul lui e să nu pătrundem dincolo de centură! Mai precis, în oraș. Că de o „centură" nu poate fi vorba. Vezi tu vreo „centură"?, o întrebai pe Corina.

— Văd, spuse ea. Brîul acela vînăt. Vezi marginea de dincolo a Muntelui Alb?

O vedeam. Într-adevăr, privind cu atenție se observa bine un fel de cerc din aer închis care înconjura ca un zid insula și orășelul acoperit de nori.

— Ei și? Din moment ce Bekon ăsta trăiește totuși pe insulă și nu-i de loc un nătărău, n-o să murim și n-o să ne prostim nici noi!, trase Ciutu concluzia, îndemnîndu-mă să fiu mai îndrăzneț.

Eram gata să-i ascult sfatul, dar comis-voiajorul, îngrozit de gestul meu și de ceea ce ar fi putut să urmeze, se hotărî să fie mai explicit. Și astfel în clipele următoare ascultarăm cea mai teribilă poveste din cîte auzisem:

Cu ani în urmă pe insula de dincolo de Muntele Alb a venit savantul Felix, însoțit de discipolii săi Dick și Beck. De-a lungul vieții, Felix observase că oamenii nu pot fi fericiți. Motivele erau dintre cele mai diferite: inegalitate socială, dar și inegalitate biologică: unii erau frumoși, înalți și drepți, alții cocoșați; unii inteligenți și senini, alții roși de complexe dintre cele mai adînci; unii luînd lumea așa cum este, alții animați de gîndul luptei; într-un cuvînt, Felix și-a dat seama că și cel mai nepăsător individ va fi în cele din urmă năpădit de frămîntări, fie și numai pentru faptul că va începe să-i fie teamă de îmbătrînire. Și atunci, singura cale nu putea fi decît aerul euforic produs după o rețetă pe care n-o cunoștea decît el; un aer care îl scoate pe om de sub tutela „sufocantă" a gîndului. Și-a ales drept loc de experiență micul oraș de pe insulă și rezultatele au fost așa cum le-a dorit: pacienții lui nu-și mai băteau capul cu absolut nimic, iar el, savantul Felix, a ajuns părintele orașului, stăpînul adulat.

— Și voi? Tu și Dick?, întrebă Ciutu.

— Noi am fost alungați.

— De ce?

— Așa a vrut Felix.

— De ce?, nu-l crezu Ciutu. Nu-i mai bine să povestești cinstit?

— Dick a încercat să-i smulgă savantului rețeta fericirii, dar Felix n-ar fi dezvăluit-o nici în fața morții. Atunci Dick...

Comis-voiajorul se opri. Își roti privirile, cercetîndu-ne îndelung pe fiecare, gata parcă să-și dea sufletul. Dar Ciutu nu-i lăsă prea mult timp. Îi dădu să înghită o gură de apă.

— Atunci Dick? Ce-a făcut Dick?

— Dick observase starea specială a euforienilor.

— Cum erau?

— Oameni lipsiți de cel mai slab fior de împotrivire, oameni-flori, oameni salvați de „teroarea" rațiunii. Toată plăcerea lor era să trăiască într-o continuă somnolență... să danseze și să cînte ridicîndu-l în slăvi pe marele Felix. Atunci Dick...

Comis-voiajorul își înghiți iarăși cuvintele.

— Ei, spune o dată ce-a făcut Dick!?

— Atunci Dick a intuit un lucru care m-a tulburat, ba chiar m-a îngrozit. Mai apoi însă mi-a trezit interesul: lumea euforienilor ar putea fi transformată într-o lume de manechine! „Felix produce euforieni, noi vom produce manechine!", mi-a spus Dick. Pentru asta nu-i trebuia decît un ser cu care să-i încremenească. Scoși dincoace de centura de aer euforizat, euforienii se transformau în manechine (abia acum înțelegeam sensul cuvîntului „centură", precum și rostul acelor reflectoare mari care începuseră să strălucească în depărtare, ca niște pompe de aburi luminoși, un brîu al aerului colorat care încingea și delimita orășelul).

Așadar, așa era! Insula devenise un fel de furnizoare de manechine iar Dick și Beck, proprietarii ei.

Manechine din oameni. Oameni vii, transformați în obiecte de reclamă! Asta era deci misiunea lui Bekon, comis-voiajorul!

Foarte atenți la mărturisirile comis-voiajorului, nimeni nu observă cînd își dezlegase mîinile. Se repezi dintr-o dată în pieptul lui Ciutu, îi smulse micul aparat și, dîndu-se peste cap, sări din mașină alergînd cu toată iuțeala spre pod.

Dezmeticindu-se, Ciutu fugi după el urmat de Corina, care nu înceta să-l strige cu disperare:

— Înapoi! Înapoi!

Și abia atunci mi-am dat seama că-l iubea, că studenta era foarte îndrăgostită de colegul meu Ciutu.

Și tot în clipa aceea i-am văzut îmbrățișîndu-se și alunecînd ușor dincolo de centură, în dansul acela al norilor albaștri. Pe pod îi aștepta comis-voiajorul. Îi auzii rîsul, în hohote, ca al unui Mefisto:

— Ha, ha, ha, ha, ha!

Rămas singur, mă cuprinse și teama, și tristețea. Înțelegeam acum bine toată nenorocirea prietenilor mei.

Trecînd din imprudență dincolo de centură, ei deveniseră euforieni, adică niște oameni pierduți și, pe deasupra, prizonierii lui Beck. Beck o să-i ducă, desigur, la vila șefului său Dick. Iar eu nu puteam să fac absolut nimic pentru ei. Numai micul aparat de la gulerul cămășii lui Beck mi-ar fi fost de folos. Pentru că acum înțelesesem că aparatul acela nu era numai un microokitoki, ci și un protector împotriva toxinelor din aerul euforizat. Tocmai de aceea spusese comis-voiajorul, la un moment dat, că numai Ciutu ar fi putut fi salvat dacă aș fi înaintat cu mașina dincolo de coloanele Muntelui Alb. Îmi aminteam bine că aparatul protector se afla atunci la Ciutu. Dar Ciutu habar n-avusese ce rost și ce preț avea acel ac de gămălie pe insula Euforia! Făcîndu-și planul să fugă,

comis-voiajorul condiționase totul de posibilitatea de a-și fi recăpătat aparatul. Și l-a izbit pe Ciutu, și i l-a smuls de la piept. Pe urmă lucrurile erau simple: oricine l-ar fi ajuns, nu i-ar fi putut fi decît sclav.

O ușoară paloare se așternu peste lac și peste insulă, negurile nordului acoperiră pe nesimțite pînă și Muntele Alb, a cărui siluetă impunătoare abia-abia se mai distingea. Se lăsase seara. O seară neobișnuită, cu stele reci care alunecau necontenit, stingîndu-se pe dată ca niște artificii de proastă calitate.

Am încercat să aținesc — nu găseam încă în mintea mea nici o idee cam ce-aș putea să fac, o să mă gîndesc mîine-dimineață, îmi spuneam — și chiar am aținit și i-am văzut, într-un vis agitat, pe euforieni planînd ca niște păsări prin aerul insulei, jucîndu-se cu cai din lemn vopsit și pești cu solzi de aur de mult dispăruți.

M-am trezit în cel mai desăvîrșit întuneric; părea să fi fost undeva, într-o fîntînă adîncă și uscată, și izbit deodată în ceafă de găleată. Îmi dădui seama că eram atacat, aprinsei farurile și-l văzui pe Beck dîndu-se înapoi cu săritura lui de dihor și ferindu-și ochii cu mîinile, ca și cum ar fi fost gata să orbească. În aceeași clipă — clipă unică, înțelegeam prea bine, clipă de cea mai mare importanță — m-azvîrlii dincolo de faruri, în spatele lui Beck, și Beck se-mpiedică și se prăbuși izbindu-se de pietre.

— Beck!, auzii eu vocea lui Dick în aparatul prins la gulerul cămășii, ce s-a întîmplat, Beck?

Era, desigur, vocea lui Dick, și-l obligai să spună că m-a prins.

— Totul e în ordine, Dick!, gîfii comis-voiajorul cu beregata strînsă între mîinile mele. La lumina farurilor îi vedeam bine fața schimonosită. Înainte de a-i pune întrebări, îi scosei de la guler boldul acela atît de prețios.

— Acum poți să vorbești, dragul meu Bekon. Ce ți-a spus șeful? Ce ordin ți-a dat? Înhață-l și pe celălalt! Așa e? Trei manechine sînt mai multe decît două! Unde sînt prietenii mei?

Farurile băteau spre pod. Îl trăsei după mine pînă la limită. Un singur pas și Beck devenea el însuși materia vie pentru un manechin.

— Am să te dau lui Dick. Și așa sînt sigur că nu-i prea mulțumit de tine. Vorbești? Unde sînt prietenii mei?

Beck, în genunchi, se tîrî ca un soi de focă înapoi, spre colină. Îl lăsai pînă la mașină, dar îl ținui încă țintuit în lumina farurilor. Trebuia să-i văd fiecare mișcare. Deși îl legasem cu lanțul pentru roți, s-ar fi putut să-mi scape în bezna aceea mai neagră decît smoala.

— Ce-ai făcut cu ei? I-ai predat lui Dick?

— Nu, se apără comis-voiajorul. Sînt la vila mea. Se odihnesc. Sînt liberi.

— Mîntil! Ce nevoie ai tu de ei?

— Nu le-am făcut nici un rău. Poți să-i vezi, se tîngui Beck. Sînt fericiți.

„Fericiți?, mă cutremurai eu. Da, da, desigur". Îmi amintii povestea insulei și a aerului ei. Cum aveau oare să sfîrșească? Îmbătați de o fericire neomenească sau manechine în vreo vitrină?

— Nemernicule!, țipai, trebuie să-i salvez. Altfel vei fi și tu fericit ca ei. Uite, îți dau un minut. Un singur minut! Mă aplecai spre el și urmării secundarul în așa fel să-l vadă și el.

— Cum i-aș putea aduce teferi înapoi? Mai ai treizeci de secunde. Și nu glumesc!

Mă pregătii să-l iau în spinare și să-l duc spre pod. Argumentul ăsta îl determină să-mi divulge taina pe nerăsuflate:

— Singura salvare e robinetul. În uzina lui Felix se află un robinet. Închide-l! Oprind aerul euforic, prietenii tăi își vor reveni...

L-am lăsat acolo și, urcînd în mașină, am alergat spre orașul adormit. Sub cerul încă întunecat, turlele clădirilor păreau niște sulițe care încercau să despice o umbrelă neagră. Unde-o fi uzina lui Felix? Cel mai bine ar fi fost să-l fi luat cu mine pe comis-voiajor, dar în felul ăsta mi-aș fi călcat cuvîntul și nici n-aș fi obținut mare lucru: fără aparatul protector, Beck și-ar fi pierdut rațiunea.

„A opta stradă, dincolo de Arc", spusese Beck. Iată! Arcul e aici. Un fel de împletitură de sîrme lungi de umbră. Nu, nu mă pot descurca! Trebuie să aștept zorii.

— Beck!, auzii deodată vocea lui Dick în aparatul pe care mi-l prinsesem de reverul hainei. Ce e cu tine, Beck?

O asemenea încurcătură n-o prevăzusem: dacă Dick nu va primi raportul lui Beck, ce se va întîmpla? Îmi schimbai vocea imitînd-o pe a comis-voiajorului:

— Nimic, Dick. Totul e perfect.

Se părea că reușisem. Mai ales că în următoarea secundă am primit următorul ordin:

— Îl duci la vila 14.

I-am raportat imediat:

— Am înțeles, Dick, îl duc la vila 14.

Încet-încet insula se lumina.

Nu mai puteam s-aștept. Trebuia să găsesc numaidecît uzina lui Felix, altfel riscam să fiu înhățat de Dick. Poate că Dick nu lucra numai cu Beck, poate că Dick avea o întreagă armată de mercenari. Am numărat cu atenție străzile. Pe cea de-a opta era, într-adevăr, o clădire deosebită; nu avea nimic care să aducă a uzină dar nici nu semăna cu celelalte care începuseră acum să se vadă binișor. Era mai mult un templu străjuit într-o parte și în alta de doi cilindri uriași, un fel de castele de apă. Pe o firmă așezată vertical pe înaltul arcadei de la intrare stăteau scrise cuvintele: „Euforia-Felix".

Intrai înăuntru. Încăperile păreau niște sere acoperite cu sticlă mată. Mai încolo urca în spirală o scară cu trepte albe. Robinetul se vedea de departe: ceva mai mic decît roata unei mașini, ieșea dintr-un perete ca un fel de volan crestat de o săgeată luminoasă. M-am repezit spre el. Dar chiar în clipa aceea de pe scara albă coborî un bătrîn:

— Nu poți să-l închizi, îmi vorbi el, și eu era cît pe-aci să-mi pierd firea.

Bătrînul continuă:

— Trebuie să știi mai întîi cifrul!

Și rise și își acoperi gura cu o mînă osoasă și prelungă.

— Savantul Felix?, întrebai eu cotropit de o mare tulburare.

Îmi dădeam seama că nu mai aveam ce pierde. Îi spusei adevărul:

— Ai ucis un oraș și acum vrei să-mi omori și prietenii?

Bătrînul tresări. Buzele îi tremurau, iar cu mîna osoasă părea să caute un stilet să-l arunce de-acolo, de sus, drept în inima mea.

— Cine vorbește? Și despre cine? Cine a ucis? Eu, care am creat fericirea?, murmurară buzele lui subțiri.

— Tu omori gîndul, Felix, tu omori acțiunea. Nimeni nu poate fi fericit fără gîndul de a ști că poate fi fericit. Tu ai stors din oameni voința, iar asistenții tăi i-au încremenit de-a binelea.

(Continuare în pag. 221)

CODICELE de la ZAGREB

Unul din steagurile de luptă ale lui Ştefan cel Mare.

Cei patruzeci şi şapte de ani petrecuţi întru glorie de Ştefan, fiul lui Bogdan, au rămas ca o dîră luminoasă în milenara memorie a poporului nostru. Numele lui, devenit un simbol al luptei pentru neatîrnare, a coborît din veac în veac fără a-şi pierde strălucirea. Îl găsim însemnat în documentele ţării, în cronicile româneşti ori străine de atunci ori de mai tîrziu. Nici unul dintre istoricii mari ai neamului n-a trecut pe lîngă fila binecuvîntată a domniei sale fără să fi adăugat un rînd de adevăr la gloria lui nepieritoare. Şi totuşi, în ciuda rîvnei de desciframe a unui trecut bogat în învăţăminte şi semnificaţii, epoca lui Ştefan nu şi-a dezvăluit nici pe departe toate tainele. Unele fapte au rămas obscure, învăluite în negura vremurilor, iar străduinţa istoricului se pierde adesea în construcţii deşarte de ipoteze şi supoziţii. Numai cînd norocul scoate în calea cercetătorului vreun document îngălbenit şi şters de trecerea timpului, faptele încîlcite şi fără lămurire prind a se orîndui, înlănţuindu-se cuminte şi simplu. Alteori, asemenea evenimente paleografice aduc la lumină împrejurări noi, neştiute ori numai bănuite, împrejurări care nu o dată năruiesc eşafodajul de idei cu trudă înălţat de către istorici.

Este cazul **Codicelui de la Zagreb**, care cuprinde o sumă de documente aparţinînd regatului maghiar, dintre care unele privesc îndeaproape domnia marelui nostru voievod. Descoperit nu demult în arhivele oraşului Zagreb, acest mănunchi preţios de acte a fost de curînd editat, la noi fiind semnalat şi pus în valoare de către cercetătorul Şerban Papacostea, de a cărui tălmăcire ne vom şi folosi în cele ce urmează. Importanţa deosebită a codicelui este lesne de înţeles, el relevînd cîteva aspecte noi în ceea ce priveşte politica externă a lui Ştefan de la sfîrşitul secolului al XV-lea. Sînt necesare în acest sens cîteva precizări.

Cînd în 1490 se stingea din viaţă în condiţii suspecte Matei Corvin, fiul lui Iancu, tronul maghiar rămînea vacant, impunîndu-se alegerea grabnică a unui nou monarh în vederea evitării unei primejdioase crize de succesiune. Pretendenţii posibili erau cu toţii de neam regesc, ei fiind Vladislav Jagello, întîiul născut al craiului Ca-

zimir, din 1471 rege al Boemiei, apoi fratele lui Vladislav, Ioan-Albert, presupus moștenitor al coroanei poloneze, și, în sfîrșit, Maximilian de Habsburg, viitorul împărat. Se știa mai de mult că atît Vladislav cît și Maximilian solicitaseră sprijinul lui Ștefan în vederea atingerii scopului urmărit: faptul este deosebit de important, el dovedind fără nici o îndoială influența și prețuirea de care se bucura voievodul moldovean. Iată însă că amintitul codice trădează o atitudine identică și din partea lui Ioan-Albert, care, solicitînd din partea lui Ștefan ajutor în oaste și bani, își însărcina solul trimis la Suceava să comunice următoarele: „Moștenitorul Albert transmite salutări Majestății Voastre a cărei sănătate și prosperitate e bucuros să le afle, tot atît de mult ca și despre ale sale. Apoi vă transmite că, de cînd a avut știre despre lucrurile acestei lumi, a fost din plin informat despre virtutea Voastră, într-atît încît a fost întotdeauna dornic să încheie cu Serenitatea Voastră o prietenie puternică și statornică, astfel încît ambele părți să se poată ajuta reciproc și în toate ocaziile...". Ștefan a preferat totuși să-l ajute pe Vladislav, ce va ajunge astfel în 1490 rege al Boemiei și al Ungariei și cu care Ștefan va păstra relații de bună vecinătate pînă la sfîrșitul vieții sale. Doi ani mai tîrziu, în 1492, capriciosul Ioan-Albert devenea rege al Poloniei, propunîndu-și, între altele, să readucă Moldova în situația de vasalitate de odinioară. Ba mai mult, se pare că ar fi urmărit chiar scoaterea din scaun a lui Ștefan, domnia promițîndu-i-se celui mai mic dintre Jagelloni, lui Sigismund. În primăvara anului 1494, la Levocea (Leutschau) se adunau toți cei patru fii ai regelui Cazimir sfătuindu-se în cel mai deplin secret asupra unor chestiuni rămase încă neclare. Unii istorici afirmau că s-ar fi hotărît aici înlocuirea lui Ștefan cu Sigismund, în cazul că acesta din urmă n-ar fi depus jurămîntul de vasalitate față de Polonia; alți istorici afirmau că nici măcar nu s-ar fi discutat ceva despre Moldova. Disputa continua și în ceea ce privește campania din 1497 a regelui polon în Moldova, campanie sfîrșită, după cum se știe, în modul cel mai lamentabil cu putință. Se pretindea astfel fie că Ioan-Albert a fost atacat în chip neașteptat de Ștefan în timp ce-și conducea armatele la asediul Chiliei și Cetății Albe (stăpînite de turci), fie că — și aceasta este adevărul — monarhul polon premeditase de mult acest act vădit ostil, iar Ștefan se apărase numai.

Iată însă că în august 1497, în vreme ce oștile polone invadau Moldova, Vladislav al Ungariei trimitea în grabă un sol fratelui său. Instrucțiunile mesagerului s-au păstrat într-unul din documentele aceluiași codice, ele fiind următoarele:

„Pentru care lucru să spui Majestății Sale că poate prea bine să-și amintească ce fel de vorbe și de negocieri au fost între noi și Majestatea Sa cu privire la Moldova, mai întîi la întîlnirea de la Levocea, apoi prin soli și în cele din urmă prin desele noastre misive, prin mijlocirea cărora i-am atras atenția, arătîndu-i neîntrerupt că noi nu putem părăsi țara aceea și pe voievodul acela (Ștefan) fără a pierde onoarea și a încălca jurămîntul prestat, mai întîi însuși regatului Ungariei, apoi voievodului însuși, în vremea fericitei noastre încoronări ca rege al Ungariei, ci dimpotrivă sîntem ținuți a-i apăra".

Se impun deci următoarele concluzii:

1. La Levocea s-a discutat despre situația Moldovei.

2. Înțelegerea nu a fost unanimă. Vladislav măcar ținînd partea lui Ștefan.

3. Ioan-Albert a persistat în atitudinea sa, după cum nici Vladislav nu a renunțat la punctul lui de vedere.

4. Atacul împotriva Moldovei a fost premeditat, campania contra turcilor fiind doar un pretext.

5. Ștefan își asigurase sprijinul puternicului său vecin, Vladislav.

Unele din aceste concluzii erau cunoscute dinainte și, deși controversate, se puteau bănui din desfășurarea faptelor.

Tomul documentului devine apoi amenințător, stăruindu-se asupra primejdiei ce poate decurge dintr-o asemenea situație:

„Căci dacă Majestatea Sa va dori cu orice preț să persevereze în această hotărîre și nu va voi să-i pună capăt, poate fi sigură... că va decurge din aceasta cea mai mare rușine pentru amîndoi și pentru regatele noastre, și nu numai rușine ci și veșnică defăimare și în cele din urmă chiar primejdie. Căci mai întîi (se va isca) între noi și Majestatea Sa ură și discordie, iar între cele trei regate ilustre, anume Ungaria, Boemia și Polonia, un război și un incendiu care nu va putea fi stins nici ușor și nici repede. Căci noi, după cum am mai spus, nu putem părăsi țara aceea și pe voievodul acela".

Într-adevăr, suveranul Ungariei și-a ținut cuvîntul trimițînd în sprijinul lui Ștefan pe Bartolomeu Drăgffy, voievodul Ardealului, în fruntea a 12 000 de oșteni. Succesul deplin al lui Ștefan nu s-a aflat însă numai în neîntrecuta sa pricepere în arta războiului, dar și în vastul sistem de alianțe pe care din timp și-l pregătise. Un an după usturătoarea lecție de la Codrii Cosminului, cînd încă Ioan-Albert nu renunțase la planurile sale, Vladislav se interpunea din nou, insistînd pentru asigurarea păcii în termeni onorabili. În iulie 1498 el trimitea soli fratelui său, apreciind puterea și importanța Moldovei cu cuvinte care, după părerea noastră, reprezintă unul din cele mai frumoase omagii care s-au făcut vreodată lui Ștefan:

„Și deoarece în mîinile acestui voievod se află toată temelia și puterea păcii și liniștii între cele două regate, de aceea să spună domnii soli cît de des Majestatea Sa (regele Vladislav) a rugat pe acea Majestate (regele Ioan-Albert) să nu-l tulbure pe acel voievod, ci să-l lase în pace..." Iar mai departe: „...lucru pentru care din nou și în chip insistent să roage pe Majestatea Sa (Ioan-Albert), ca pentru numele lui Dumnezeu să ia seama la această primejdie atît de mare, care ar putea duce chiar la năruirea casei și familiei ambelor Majestăți, și să binevoiască deci a-l lăsa în pace și să-i dea asigurări efective, pentru ca pe viitor să nu aibă a se teme și a se îndoi, căci altminteri s-a isprăvit cu acela și cu Majestatea Sa și cu toate aceste regate. Nu numai că va spori puterea turcului, dacă amintitul voievod i s-ar asocia, dar același lucru va fi silit să-l facă și munteanul".

Urmarea a fost că în 12 iulie 1499, la Hîrlău, s-a încheiat tratatul de pace între Moldova și Polonia, în condiții de perfectă egalitate, Ștefan obținînd ceea ce urmărise cu statornicie de la urcarea sa pe tronul Mușatinilor: păstrarea neatîrnării țării în acele vremuri de mare restriște.

Al. C.

La toamna anului 1869 rîndurile tinerilor români aflați pentru studii la Viena sporiseră cu noi membri. Între cei proaspăt sosiți, doi se vor remarca în scurtă vreme. Unul, „un tînăr oacheș, cu fața curată și rasă peste tot, cu un lung «clăbăț» bănățănesc peste pletele negre, cu ochi mărunți și visători", se numea Eminescu și venise să studieze filozofia. Celălalt, pe nume Slavici, trebuia să-și facă aici anul de cătănie, dar dovedindu-se a fi înzestrat și serios, urma în același timp și cursurile de drept la Universitate. Cei doi „boboci" găseau la Viena o intensă activitate culturală românească, urmare firească a dezvoltării conștiinței naționale. Societățile studențești, a căror existență dobîndiseră o oarecare tradiție, răspundeau, pe măsura puterii lor, nevoii de organizare și acțiune a tineretului studios român.

Spre sfîrșitul anului 1869 a început să circule cu stăruință printre studenții români de aici ideea organizării unei serbări naționale la mormîntul lui Ștefan cel Mare, cu prilejul împlinirii a patru veacuri de la sfințirea mănăstirii Putna. Paternitatea acestei idei este extrem de disputată, restabilirea adevărului fiind anevoioasă. Oricum, un lucru este sigur: la 25 decembrie 1869 exista un comitet provizoriu pentru organizarea festivității, alcătuit în urma unei ședințe comune a membrilor celor două societăți studențești — *Societatea literară științifică* și *Societatea Literară Socială „România"*. Se poate deduce, de asemenea, că acest gînd îi frămînta de mai mult timp pe tinerii studioși, de vreme ce la aceeași dată exista un apel către confrații de la Universitatea din București, precum și programul amănunțit al evenimentului, fixat pentru data de 15/27 august 1870. La 10 ianuarie 1870 apelul și programul apăreau în ziarul *Traian* al lui B.P. Hasdeu, constituind în fapt un autentic manifest politic scris cu surprinzătoare maturitate și clarviziune:

„Consolidarea națională este ceea ce voim noi [...]. Deși desfăcuți unii de alții în privința politică, ne unește totuși aceiași limbă, aceleași obiceiuri și datine, aceiași religiune și credință politică și socială [...], scopul nostru comun nu fură și nici că vor fi în stare a-l împiedica nici politica străină, nici cursul timpului". În continuare, se cere ca la fiecare universitate ori academie unde se găsesc tineri români să se întemeieze cîte un comitet provizoriu organizator.

Explicîndu-se pentru ce tocmai mormîntul lui Ștefan răspunde mai bine scopului propus, în apel se afirmă că deși marele voievod este „primul erou național, cu toate acestea nu i s-a ridicat un monument, nu se serbează nicăierea amintirea lui". În semn de prețuire, o urnă votivă de argint urma să fie așezată pe mormîntul voievodului. Banii realizați prin subscripții trebuiau să fie trimiși de pretutindeni comitetului de la Viena pînă la sfîrșitul lunii aprilie 1870. Se făcea apoi o descriere amănunțită a proiectului festivității, după care, în încheiere, se specifica: „A doua zi, ertând împrejurările, se va improvisa afară de mănăstire un congres al studenților români academici de pretutindeni..."

Apelul comitetului provizoriu s-a bucurat de un frumos ecou: în 24 ianuarie 1870, studenții bucureșteni se organizează, potrivit indicațiilor, răspunzînd în scris prin intermediul aceluiași ziar *Traian* că într-adevăr „e timpul c-un cuvînt d'a întreprinde și realiza o ideie mare". Puțin mai tîrziu, își manifestă acordul și studenții ieșeni. În martie, după ce-și împlinise menirea, comitetul provizoriu se autodizolvă, locul său lăsîndu-l un comitet central definitiv, condus în calitate de președinte de către Nicolae Teclu, viitorul chimist de renume mondial; Eminescu ocupa funcția de secretar — care mai tîrziu va reveni și altor studenți — iar Petru Pitei devenea casier.

Spre sfîrșitul lui aprilie, ziarul *Românul* publica entuziastul răspuns al studenților români de la Paris, replică de calitate la apelul „confraților din Viena". Ideile naționale se împletesc cu cele sociale, tonul oscilînd între acela al unui decret al revoluției franceze și al unui manifest pașoptist: „...să includem în singele nostru această deviză a democrației: Libertate, egalitate, fraternitate! La arme! La arme! Dar nu la armele forței, nu la armele timpului — ce espiră, ci la armele rațiunii, la armele morale. Ideile, convențiunile, cuvîntul, gestul, cartea, pamfletul, publicismul, eată armele noastre, eată arsenalul democrat". Cuvintele „salutare și frăție", cu care înflăcărata scrisoare se încheie, indică și ele că autorul ei era un simpatizant pașoptist sau, cine știe, poate chiar un pașoptist. Ar rămîne de lămurit dacă prezența numelui lui I. Heliade-Rădulescu între cei care subscriau cu bani în vederea realizării proiectatei serbări era pur întîmplătoare și deci fără nici o legătură cu scrisoarea sosită de la Paris.

Apeluri noi, publicate în gazetele din imperiu sau în cele de peste munți, solicitau cu insistență sprijinul moral și material al publicului român. Rînd pe rînd și de pretutindeni soseau pe adresa comitetului din Viena cuvinte de încurajare, promisiuni de participare și, încă și mai mult, bani. Se obținuse și îngăduința egumenului de Putna, Arcadie Ciupercovici, ca delegația studenților să poată pregăti decorul potrivit festivității, cînd, pe neașteptate, în 29 iulie 1870, gazeta *Albina* din Pesta anunța publicului românesc deciziunea comitetului central de a amîna festivitatea pentru anul viitor.

„Iată cum se pierde un an din viața noastră comună", ar fi exclamat Eminescu. Totuși, motivul acestei amînări era întemeiat: războiul franco-prusian, declanșat mai înainte, amenința acum să degenereze într-o conflagrație generală. Delegația de la Putna a primit ordinul să abandoneze lucrările începute. Din suma realizată s-a cumpărat o urnă votivă, iar restul banilor au fost depuși la o casă de economii din Viena, libretul fiind încredințat băncii românești „Perlea-Murășanu". Cum însă o nenorocire nu vine niciodată singură, banca respectivă a dat faliment și, cu toate eforturile depuse, banii n-au mai putut fi salvați. Soarta serbării păreа definitiv pecetluită și mulți se pronunțau pentru abandonarea ei definitivă. După discuții aprinse, adunarea generală din martie 1871 hotărî că totul trebuia reluat de la cap; probabil însă că fără stăruința lui Eminescu și Slavici deciziunea ar fi fost alta. „Oameni ca Kogălniceanu și V. Alecsandri, ca frații Brătieni, ca Goleștii, ca generalul Adrian și C.A. Rosetti ne încurajau — scria Slavici — și era lucru de neiertat că nu mergem înainte". S-a purces de îndată la alegerea unui nou comitet, după care tinerii din Viena au hotărît să aducă la cunoștința tuturor accidentul petrecut cu fondul adunat și să lanseze noi liste de subscripții pentru a putea duce la bun sfîrșit acțiunea începută cu atîta însuflețire.

În apelul adresat publicului larg se stăruia asupra faptului că o nouă amînare ar compromite definitiv nobila idee, ceea ce n-ar fi în folosul națiunii române care „voiește cultură, și cultura trebuie să fie una: omogenă la Prut și Someș, omogenă în sînul Carpaților cărunți și pe malurile Dunării bătrîne". Un alt apel a fost lansat către „Junimea română" care avea ca sarcină întemeierea unor noi comitete, popularizarea acțiunii și adunarea altor fonduri. Apelurile s-au bucurat de o primire frumoasă și publicul românesc a răspuns și de această dată cu generozitate. Au contribuit cu bani personalități marcante sau cetățeni necunoscuți; primăria orașului Iași a trimis 1 000 lei, Bucureștii și Bîrladul au contribuit cu cîte 500 lei. Au mai subscris de asemenea orașele

Botoşani, Fălticeni, Ploieşti, Bacău, judeţele Suceava, Neamţ şi Roman. S-au strîns cu totul 4 157 florini şi 6 creiţari.

Pregătirile erau pe sfîrşite, cînd Slavici a primit invitaţia de a se prezenta la poliţie pentru a explica intensa activitate desfăşurată. În faţa comisarului el nu s-a sfiit să declare că „guvernul austriac e interesat să cultive simpatiile românilor şi nu are nici un cuvînt a-i jigni pe români oprind serbarea", ceea ce s-a dovedit a fi adevărat cînd, cu două zile mai tîrziu, guvernul a declarat că lasă răspunderea pe seama autorităţilor locale. Rezidenţa comitetului s-a mutat la Putna. Se lucra cu toată rîvna la ridicarea porticului sub care, după planurile făcute, urmau să-şi găsească adăpost 2 000 de invitaţi aşezaţi la masa festivă. De la porticul împodobit cu cetină şi ghirlande şi străjuit de steme şi steaguri s-a ridicat pînă la poarta mănăstirii o impozantă alee de brazi, dominată la rîndul ei de un arc de triumf. Se confecţionau lampioane

Interiorul mănăstirii Putna, aşa cum apare într-o gravură din 1857.

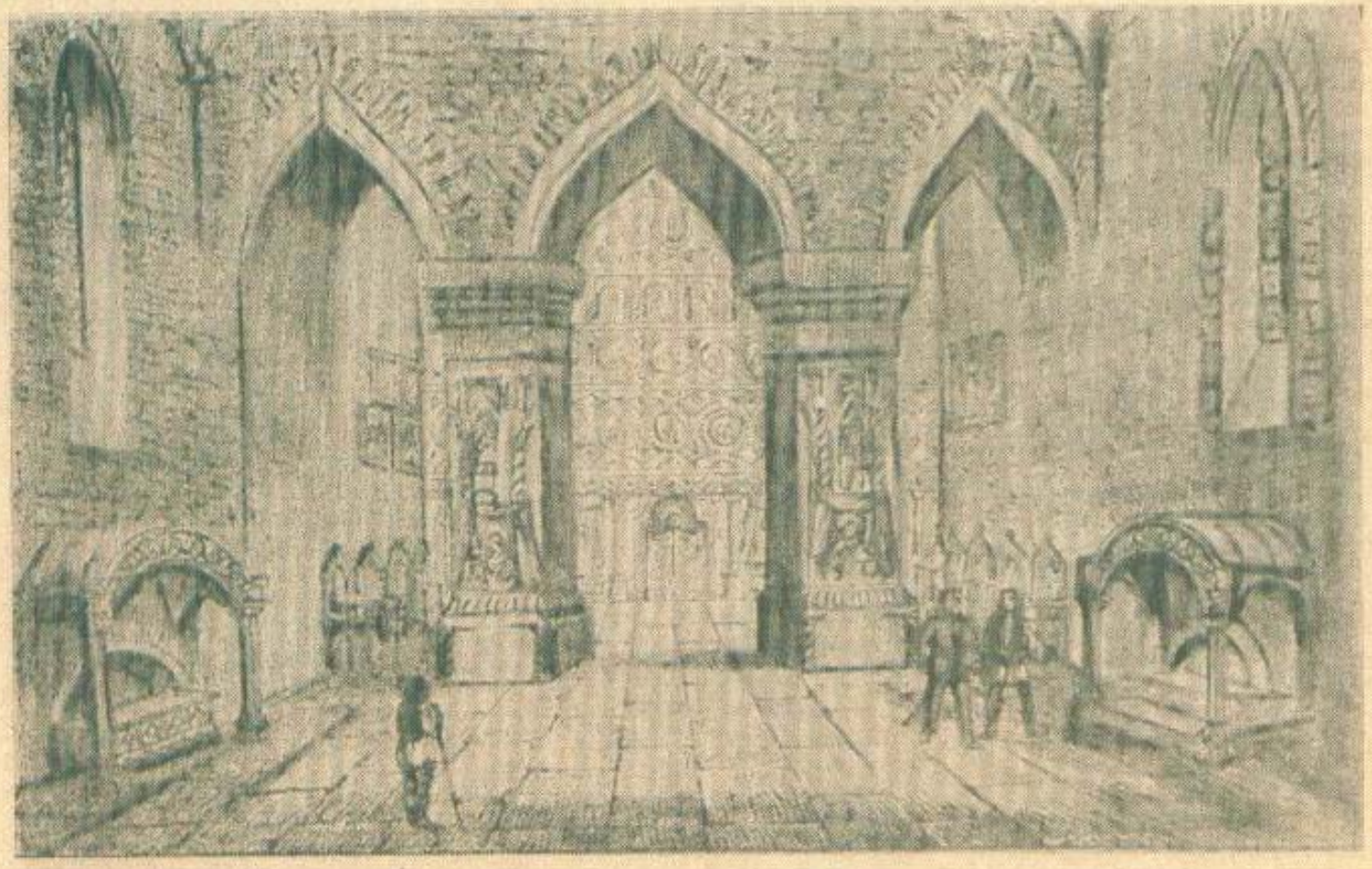

SĂRBĂTOARE VOIEVODALĂ LA PUTNA

de Alexandru CERNATONI

SĂRBĂTOARE VOIEVODALĂ LA PUTNA

(Urmare din pag. 217)

și știubee de rășină pentru iluminare pe timp de noapte, se ridicau cuptoare pentru coptul pîinii. Mulți s-au risipit prin satele dimprejur în căutarea de tacîmuri, așternuturi ori alte lucruri de trebuință. Toate mergeau din plin, cînd, pe neașteptate, prefectul Rădăuților a interzis orice activitate în vederea organizării serbării. Era mai degrabă o alarmă falsă, căci după o discuție cu Slavici prefectul a ridicat opreliștea, iar cei cîțiva jandarmi trimiși să-i supravegheze pe studenți au primit ordinul — cel puțin cîndat — de a se pune la dispoziția comitetului central, care de altfel nu a șovăit să-i întrebuințeze la diferite munci. A venit la Putna și Eminescu, după ce popularizase în țară apropiatul eveniment. În aceleași zile au sosit reprezentanții studenților ieșeni și bucureșteni.

Primii oaspeți au început să vină în ziua de 14/26 august 1871. Moldoveni erau Kogălniceanu, Cerchez — primarul Iașilor — arhiereul Filaret Scriban și alții. Ei au fost găzduiți în arhondăria mănăstirii. Dintre bucovineni îi amintim pe Sbiera, Cananău, Boisie, Cocinschi, Hociung și alții. Se adăuga șiragul impresionant al celor veniți din Ardeal, Banat... Serbarea a început în dimineața zilei următoare, cînd, în fața porticului, membrii comitetului central i-au întîmpinat pe oaspeți într-o ținută severă, încinși cu eșarfe tricolore. Slavici, de mai multă vreme președinte al comitetului, a rostit o scurtă cuvîntare, urînd tuturora „bun venit". Cortegiul a pătruns apoi în biserică, unde mormîntul lui Ștefan cel Mare era străjuit de o gardă de onoare alcătuită din patru membri ai comitetului. După slujba religioasă oficiată de egumen și după sfințirea darurilor depuse sub portic, a urmat discursul pregătit cu chibzuință de către Xenopol. Se arăta celor adunați că serbarea închinată memoriei lui Ștefan nu este numai un prilej de a prețui trecutul, dar și o dovadă a încrederii într-un viitor „după care năzuiește orice suflet mai nobil al poporului nostru". Xenopol sublinia că legendarul voievod „încetează de a fi eroul unei părți a țărilor locuite de români și devine un centru pentru toți de același neam..."

S-a intonat imnul scris anume de Alecsandri și pus pe note de Alexandru Flechtenmacher, după care 1 600 de invitați s-au așezat la masa de sub portic, prezidată de Slavici. S-au rostit mai multe cuvîntări.

După o pîine scurtă s-a întins o horă „la care au luat parte, într-o învălmășeală multicoloră, studenți, boieri, țărani și țărance, în sfîrșit, toți care au fost de față". Bucuria a domnit pînă tîrziu în noapte. Serbarea a continuat a doua zi cînd, după liturghie, darurile au fost duse în biserică. În sunetul solemn al clopotelor, urna a fost așezată la căpătîiul eroului adormit sub lespedea pe care o mînă de mult prefăcută în praf săpase cu trudă și migală: „Dreptmăritorul Domnitor Io Ștefan Vodă, din mila lui Dumnezeu Domnul Țării Moldovei, fiul lui Bogdan, ctitorul și zidirorul acestui sfînt lăcaș, care aice zace..." Zvonul salvelor trase de pe creștetul munților dimprejur răzbătea pînă la biserică și totul trebuie să fi fost cu deosebire maiestuos. T.V. Ștefanelli își amintește: „Eu mă aflam lîngă Eminescu. El era tăcut și înainta cu capul plecat. Îți făcea impresia că gîndurile sale planau în depărtări ce numai el știa să le pătrundă". Și în timp ce întreaga asistență se recules gea în fața mormîntului, maiorul Boteanu, de curînd sosit din Franța unde luase parte la luptele cu prusienii, s-a rupt din mulțime și desprinzîndu-și cetirona „l-a lăsat drept prinos din partea tinerei oștiri române pe mormîntul marelui căpitan".

Către amiază a început praznicul pentru popor, după care Slavici, ultimul dintre vorbitori, a anunțat sfîrșitul serbării.

Spre seară, pe cînd cei din urmă oaspeți părăseau mănăstirea, un grup de studenți s-a adunat în sufragerie deschizînd întîiul Congres al studenților români de pretutindeni. Discuțiile aprinse și uneori confuze au continuat pînă în zori, în clopotnița mănăstirii. Planurile erau mari însă lipsite de claritate, așa încît nici în ziua următoare nu s-a ajuns la vreo înțelegere. Se discuta cu aprindere în jurul principiului dacă unitatea culturală o precede pe cea politică ori dacă, dimpotrivă, ea se realizează în urma acesteia. Eminescu, mai clarvăzător, era de părere că ocazia aceasta ar fi trebuit să fie folosită spre a reflecta, cum susținea el, „mai serios asupra problemelor ce viitorul ni le impune cu atîta necesitate".

Sfîrșind ultimele treburi, tinerii s-au risipit iar în cele patru unghiuri, fără să se fi luat o hotărîre definitivă.

Deși acest eveniment n-a avut urmări imediate, importanța lui nu poate fi pusă la îndoială. Putna nu a fost punctul de întîlnire al cîtorva tineri entuziaști. A fost locul în care și-au găsit expresie aspirațiile unei generații. Nu o generație oarecare, ci generația pe umerii căreia s-a clădit Unirea.

VLAD ȚEPEȘ
și MAHOMED CUCERITORUL

Se scurseseră trei ani de cînd Mahomed al II-lea, supranumit Cuceritorul, se așezase în Constantinopol, orașul cel mai strălucitor al lumii, odinioară mareață capitală a bazileilor.

Imperiul bizantin, sau mai exact ceea ce rămăsese din el, se năruise în

fața armatelor turcești fără ca nimeni să-i stea cu adevărat întru ajutor. Împărăția otomană, aflată acum în deplină putere, amenința să cuprindă Europa. O clipă această vertiginoasă creștere păru să se clatine, cînd, în vara anului 1456, la Belgrad, o uriașă armată turcească fu înfrîntă și pusă pe fugă de oștile lui Iancu de Hunedoara, de două decenii campionul de necontestat al rezistenței forțelor creștine.

Dar la 11 august, îndată după victorie, închidea și el ochii, bolnav și obosit.

Aceasta era conjunctura politică internațională în momentul cînd Vlad, fiul lui Dracula Vodă, urca în scaunul Basarabilor, urmînd unui șir de voievozi dintre care puțini s-au ridicat, fie și pentru o clipă, la înălțimea memoriei lui Mircea. Țara o găsea împuținată și sărăcită de iureșul pustiitor al războaielor, sfîșiată de nesfîrșite certuri pentru domnie între urmașii învingătorului de la Rovine. În Moldova vecină, Ștefan, venit la cîrma țării în 1457, nu apucase încă paloșul biruințelor. Singur, amenințat mereu și de pretutindeni, voievodul se dovedește încă de la început capabil să urce povîrnișurile domniei, urmîndu-și planurile fără șovăire, răsplătind și pedepsind cu strășnicie. Faima sa depășì curînd hotarele țării, lățindu-se cu repeziciune în toată Europa. „Se speriaseră întru atîta mulțimile (turcilor) încît se socoteau fericiți cel ce putea trece dincolo, în Anatolia" — ne încredințează un autor din acele vremuri. Numele îi era rostit cu teamă și totdeauna asociat cu imaginea cumplitei țepi a răzbunării. Întru nimic mai sîngeros decît alți contemporani ai săi, Vlad Țepeș a trecut curînd în teribila legendă ce avea să supraviețuiască cu mult stingerii sale din viață. Numai că imaginea din legendă — preluată de mai multe broșuri din veacurile XV și XVI — s-a depărtat cu mult de modelul inițial. Dincolo de exagerările sau născocirile — cel mai ades interesate — ce s-au făcut pe seama nepotului lui Mircea cel Bătrîn, noi vedem în asprimea neîndurată a acțiunilor sale mai degrabă nevoi și rațiuni de stat decît capriciișisîngeroase răzbunări. În afara narațiunilor germane și rusești, în afara documentelor interne ori rapoartelor diplomatice, informații prețioase asupra domniei lui Țepeș avem de la cronicarii bizantini ai vremii. Între aceștia se remarcă Laonic Chalcocondil, din a cărui lucrare extragem pasajul privitor la celebra campanie din 1462 prin care Mahomed al II-lea a încercat să-l alunge pe Vlad și să supună Țara Românească. Iar dacă n-ar fi fost vrăjmășia vremurilor și trădarea boierească, planurile cuceritorului Constantinopolei ar fi eșuat cu totul și poate că istoria ar fi fost alta.

„... După ce oștile îi fuseseră pregătite, împăratul a pornit asupra Daciei îndată la începutul primăverii. Această armată, spun oamenii că a fost foarte mare, a doua după năvala acestui împărat asupra Bizanțului. Această tabără se spune că a fost mai frumoasă decît alte tabere și că avea mare pregătire în ce privește armele și echipamentul, iar armata să se fi ridicat la două sute cinci zeci de mii. Și aceasta se poate socoti ușor de la bancherii care au luat vadul Istrului și care au cumpărat de la împăratul trecerea peste fluviu cu trei sute de mii de galbeni, și se spune că au cîștigat mari sume de bani. Pe uscat armata a pornit de la Filipopole, iar pe mare a echipat vreo două sute cinci zeci de trireme și la o sută cinci zeci de vase și mergea de-a dreptul spre Istru, cu gîndul să treacă la Vidin. Și a poruncit ca aceste vase să plutească pe Marea Neagră la gurile Istrului, și îndată ce a ajuns la gură, s-a dus pe fluviu în sus spre Vidin. Și pe unde flota a făcut vreo debarcare dădea foc la case și ardea și, punînd foc au ars Brăila, oraș al dacilor, în care fac un comerț mai mare decît în toate orașele țării. Căci mai peste tot casele sînt de lemn. Dar dacii, cînd au auzit că împăratul vine asupra lor, copiii și femeile le-au adăpostit, pe unele în munții Brașov, pe altele într-un oraș cu numele...[1] în jurul căruia întinzîndu-se în cerc loc mlăștinos, îl apăra și-l păzea și-l făcea foarte întărit din fire și-l punea foarte bine la adăpost. Iar pe altele le mai adăpostește în pădurile de stejar greu de străbătut pentru un om nou venit și care nu e localnic, căci sînt foarte dese și acoperite de copaci foarte deși, încît foarte puțin se poate intra mai adînc în ele. Copiii și femeile le-au adăpostit deci astfel, iar ei înșiși adunîndu-se în același loc l-au urmat pe Vlad Domnul. [...].

Dar Vlad însuși, cu partea cea mai însemnată din oaste, umbla prin păduri așteptînd să vadă încotro va înainta armata împăratului. Împăratul însă, după ce oștile i-au trecut peste Istru, îndată ce a ajuns în Dacia, nu se abătea nicăieri din cale la pradă. Căci împăratul nu-i lăsa, ci mergea cu armata în ordine de luptă. Mergea de-a dreptul asupra orașului în care dacii își adăpostiseră femeile și copiii, iar ei se țineau prin păduri în urma împăratului; și dacă vreun detașament se rupea din armată, era nimicit îndată de aceștia. Împăratul, așadar, cînd s-a anunțat că nimeni nu stă să iasă la luptă contra sa și că nici din partea peonilor nu i-a venit lui Vlad vreun ajutor, îi păsa puțin și nu avea grijă de întărirea taberei; și tabăra a dat peste un loc deschis [...]. Și robi foarte puțini aducea în tabără cavaleria ușoară de pradă, ea însă suferea pierderi foarte grele, ori de cîte ori vreo parte din ea se rupea din tabără. Iar despre Vlad se spune că el însuși a intrat ca iscoadă în tabăra împăratului și că, umblînd prin ea, a iscodit cum este tabăra. Nu pot crede însă că chiar Vlad a voit să ia asupră-și o primejdie atît de mare, putînd doar să se folosească de iscoade multe (ci aceasta cred că e o plăsmuire)[2] pentru explicarea îndrăznelii lui. Însuși așadar venea și ziua foarte aproape de tabără și se uita la corturile împăratului și la cortul lui Machmut și la piață. Avînd chiar mai puțin de zece mii de călărești, dar unii spun că nu avea mai mult de șapte mii de călărești, cu aceștia pornind pe la straja întîia de noapte[3] a năvălit în tabăra împăratului. Și întîi s-a produs o spaimă mare în tabără deoarece oamenii împăratului credeau că o armată străină nouă venită i-a atacat; și ei, înspăimîntați și apucați de mare frică din cauza năvalei, se și socoteau dați cu totul pieirii. Căci năvala se dădea la lumina făcliilor și la răsunetele de corn, care îi indicau locul de năvălit. [...] Și oaminici de ai împăratului, de îndată ce Vlad a năvălit, umblau prin tabără și vesteau ca nimeni să nu se urnească din loc, căci doar moartea îi va ajunge îndată de mîna împăratului. [...] Cînd însă Vlad a dat foarte repede năvală în tabără, l-a întîmpinat mai întîi armata asiatică și s-au luptat puțin timp cu el; apoi însă, puși pe fugă, încep a se retrage pe rînd, căutînd să scape ei cu viață. El însă avînd făcliile și torțe aprinse și înaintînd cu armata în ordine desăvîrșită și bine închegată, s-a pornit întîi asupra Porții împăratului. Și dînd greș nu nimerește curtea împăratului, ci au căzut în corturile vizirilor Machmut și Isaac; și la aceștea s-a dat luptă mare și au ucis cămilele și catîrii și animalele de povară. Și luptînd în rînduri bine strînse, n-au avut nici o pierdere care ar fi vrednică de însemnat; [...] Timp destul de mult s-a luptat aici, apoi însă întorcîndu-se, au pornit asupra Porții împăratului și pe ostașii din jurul împăratului i-au găsit afară de Poarta așezați în ordine de luptă. Și luptîndu-se încă și aici puțin, s-au întors spre piața taberei și, prădînd și ucigînd, dacă le stătea cumva în cale cineva, cum era acum aproape de zori și se lumina de ziuă, începe să se retragă din tabără

dierzînd în noaptea aceasta cîţiva oameni, puţini de tot. [...] Şi prinzînd ostaşii împăratului în noaptea aceasta un ostaş de al lui Vlad, l-au dus la Machmut; şi-l întreabă cine e şi de unde vine. Apoi, după ce a vorbit de toate, l-a întrebat dacă ar şti pe unde se ţine acuma Vlad, domnul Daciei. Iar el i-a răspuns că ştie bine, dar despre aceasta, de frica aceluia, n-ar putea spune nimic. Atuncea, cum îi spuneau mereu că-l vor ucide dacă nu află de la el ce voieşe să-l întrebe, el spunea într-una că e gata să moară oricînd, dar să descopere ceva cu privire la acela n-ar putea s-o îndrăznească. Machmut minunîndu-se mult de aceasta, să-l fi ucis pe ostaş dar să fi adăugat cu osarecare teamă pentru situaţia sa, că dacă acesta ar avea o armată însemnată, s-ar putea să ajungă la mare putere. Acestea s-au întîmplat atuncea aşa; împăratul însă înaintînd de aici înăuntrul ţării, s-a grăbit să meargă de-a dreptul asupra oraşului, în care însuşi domnul Vlad îşi avea reşedinţa. Şi în fiecare noapte, ori de cîte ori poposea, îşi înconjura tabăra cu palisade şi înăuntrul palisadelor o întărea şi o ţinea închisă şi punea străji (mai) mari ca de obicei. Şi dădea poruncă, ca oştile să-i fie zi şi noapte sub arme. Înaintînd astfel cu armata în rînduri strînse mai departe în Dacia, a ajuns în oraşul în care Vlad îşi avea reşedinţa-i domnească. Şi dacii pregătiţi să fie împresuraţi aici de împărat au deschis porţile şi stăteau gata să dea piept cu însuşi sultanul care venea cu oaste asupra lor. Împăratul trecînd pe lîngă oraş şi nevăzînd nici un om pe ziduri decît tunarii trăgînd cu tunurile asupra oştirii, nici tabără n-a aşezat, nici de împresurat nu s-a apucat. Dar înaintînd a mers ca la douăzeci de stadii,[4] cînd i-a văzut pe ai lor traşi în ţepe; oastea împăratului dă peste cîmpia cu ţepe, care se întindea în lungime pînă la şapte spre zece stadii[5] şi în lăţime pînă la şapte[6]. Şi erau pari mari în care erau înfipţi bărbaţi şi femei şi copii, la două zeci de mii, precum se spunea: spectacol pentru turci şi pentru însuşi împăratul! Chiar şi împăratul, cuprins de uimire, spunea într-una că nu poate să ia ţara unui bărbat care face lucruri aşa de mari şi, mai presus de fire, ştie să se folosească aşa de domnia şi de supuşii lui. Mai spunea că acest bărbat care face astfel de isprăvi ar fi vrednic de mai mult".[7]

Al. C.

---

[1]) *Numele oraşului nu ni se spune (n.t.).*

[2]) *Cuvintele închise în paranteză lipsesc în manuscris şi au fost cu drept cuvînt adăugate de C.A. Fabrot în ediţia din 1650 de la Paris (n.t.).*

[3]) *Trei ore după asfinţitul soarelui (n.t.).*

[4]) *Aproape 5 km (n.t.).*

[5]) *Vreo 3 km (n.t.).*

[6]) *Peste 1 km (n.t.).*

[7]) *Vasile Grecu*, Laonic Chalcocondil, Expuneri istorice, *Editura Academiei, 1958, p. 285—291.*

DINCOLO DE MUNTELE ALB

(Urmare din pag. 213)

— Ce vrei să spui?, se răsti bătrînul pironindu-mă cu o privire ascuţită.

— În toate magazinele lumii se află exemplare ale operei Felix-Dick! Care e cifrul? Nu ţi-e de-ajuns?

Bătrînul izbucni în hohote şi rîsul lui semăna acum cu acela al comisvoiajorului. Un rîs mefistofelic:

— Ha, ha, ha, ha, ha! Ghiceşte-l, inventează-l! Hai, arată-ţi inteligenţa de om de acţiune! De ce nu-l ştii? La ce-ţi foloseşte raţiunea dacă nu eşti în stare să descoperi cifrul unui biet robinet? Ha, ha, ha, ha, ha!

Rîsul acesta mă umplu de atîta furie încît, speriat eu însumi de propria-mi forţă, mă aruncai orbeşte pe scări şi dintr-o smucitură îl trăsei pe bătrîn la picioarele mele. În pumni mai ţineam încă gulerul halatului alb şi el începu să se zbată şi să-şi smulgă barba şi să caşte gura ca un peşte ridicat în aer, şi abia atunci îmi dădui seama că în palmă aveam tocmai bucata de guler pe care savantul îşi avusese prins aparatul protector împotriva propriei sale creaţii. Mă repezii şi i-l înfipsei în gulerul cămăşii. Îşi reveni. Dar nu mai era el. În spasmele acelea îşi aruncase barba şi masca de pe faţă. Arăta acum ca un bărbat de patruzeci de ani.

— Care e cifrul?, îl întrebai.

— Nu ştiu, bolborosi el, n-am de unde să-l ştiu!

— Nu eşti tu savantul?, l-am întrebat îngrozit.

— Felix a murit!, se mişcară buzele lui.

— Nu se poate!, l-am zgîlţîit eu. Cum de nu pricepi? Tot ce ai creat nu e pentru om ci împotriva lui!

— Nu sînt eu Felix. Felix a murit. Şi-a dat seama de asta şi şi-a pus singur capăt zilelor. Eu sînt Dick.

— Dick? Banditul Dick? Înseamnă că tot tu l-ai ucis şi pe savant!

— N-am ucis pe nimeni. Eu am făcut comerţ...

— Ai să devii manechin, Dick. Adio, Dick. Îţi meriţi răsplata.

Îi trăsei micul aparat, dar Dick izbucni:

— Trei, trei, trei — ăsta e cifrul! Îţi jur că nici nu m-am atins de profesor! El singur şi-a pus laţul de gît cînd şi-a văzut isprava. Eu n-am făcut decît negoţ...

În aceeaşi zi, treziţi din îndelungata lor stare letargică, euforienii îl judecară şi-l pedepsiră pe Dick tatuîndu-i fruntea cu aceste cuvinte care n-aveau să se mai şteargă niciodată:

„SÎNT UN CRIMINAL!"

Beck, rămas acolo pe colină şi reuşind să-şi desfacă lanţurile, bineînţeles că a luat-o la fugă şi nu s-a mai oprit, probabil, decît foarte, foarte departe de acele locuri.

...În ce-i priveşte pe prietenii mei, Ciutu şi Corina, profund îndatoraţi pentru toate cîte făcusem pentru ei, s-au hotărît să mă pună naş la nunta lor, care a avut loc deîndată ce am sosit în oraşul nostru.

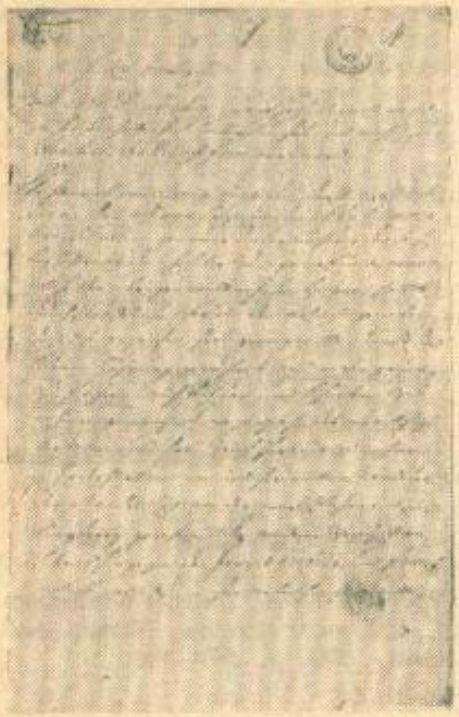

Facsimil după sentința Tribunalului militar din Timișoara prin care au fost condamnați, în 13 iulie 1733, mineri Marcu Zorna, Marcu Lupița și Paul Duma.

GREVA de la ORAVIȚA CICLOVA

de I. D. SUCIU
și Al. NEMOIANU

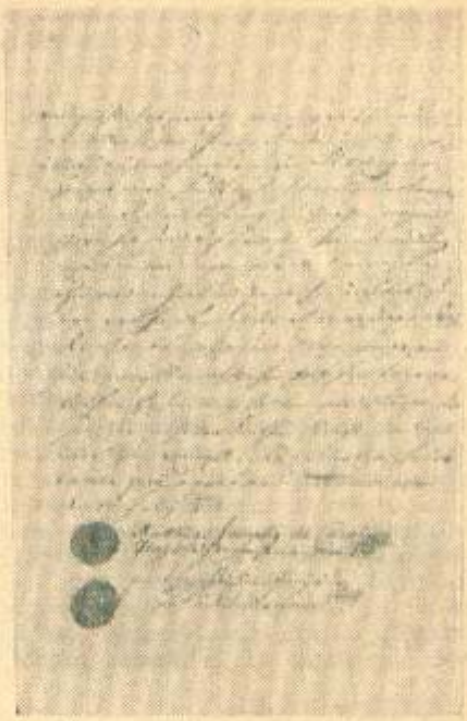

..... Cum prin aceasta s-au neglijat serviciile la prea înaltul domn și mai ales munca din care provine venitul tezaurului (coroanei — n.r.) și deci s-a adus un mare prejudiciu, iar această înțelegere culpabilă nu poate fi admisă, se recunoaște, după cercetarea faptelor, că este drept ca Marcu Zorna să fie reținut trei luni, iar Marcu Lupița și Paul Duma două luni, în fiare, la fortificații (la cetatea Timișoara — n.r.). Aceasta, lor ca binemeritată pedeapsă, iar altora ca exemplu". Așa glăsuia sentința Tribunalului militar din Timișoara, cu data de 13 iulie 1733, împotriva a trei muncitori mineri din localitățile Ticvaniul Mare și Giurgiova.

Ce făcuseră cei trei mineri pentru a li se aplica o condamnare atît de dură?

După cum rezultă din document, autoritățile acuzau pe cei trei mineri de inițierea și organizarea, în rîndul lucrătorilor români de la minele din Oravița, a unor acte de nesupunere, calificate drept o „răzvrătire". În urma cercetărilor se constatase că, „prin îndemnuri condamnabile", cei trei mineri „au determinat pe ceilalți muncitori valahi să murmure împotriva salariului prea mic și a condițiilor grele de lucru". Acțiunea lui Marcu Zorna, pe care sentința îl consideră ca fiind „purtător de cuvînt al acestei răzvrătiri", a mers și mai departe: i-a determinat și pe ceilalți mineri români să înceteze lucrul în mină, să refuze de a mai face aprovizionarea cu pulberea și luminările necesare exploatării și, ce era mai grav, i-a convins să părăsească mina și să-și ia fiecare uneltele.

Nici ceilalți doi acuzați nu s-au mulțumit să „murmure" — ei au încercat, la rîndul lor, să-i convingă pe Iancu Bebeci și Ferenz Urlich să nu se mai ducă la lucru.

Avem de-a face deci cu o acțiune grevistă a lucrătorilor de la minele din Banat. Pentru înțelegerea împrejurărilor în care s-a produs această grevă trebuie însă să facem unele completări asupra condițiilor istorice din acea vreme. După ocuparea Banatului de către Habsburgi, administrația imperială a inițiat o vastă acțiune de exploatare a subsolului acestui teritoriu. Toate bogățiile, împreună cu manufacturile de prelucrare a metalelor extrase, au fost decretate proprietăți ale coroanei și erau administrate prin funcționari trimiși de la Viena. Brațele de muncă se recrutau din rîndul populației satelor învecinate minelor. În schimbul muncii prestate, lucrătorii primeau un salariu în bani și uneori diferite produse. Munca acestora era exploatată, deci, după norme capitaliste. Dar înregistrăm mai apoi un fenomen puțin obișnuit în evoluția firească a dezvoltării relațiilor de producție pe teritoriul patriei noastre. O cercetare atentă ne conduce la concluzia că în Banat relațiile de producție feudale au cunoscut o nouă perioadă de recrudescență în urma măsurilor inițiate de Iosif al II-lea, care a vîndut domeniile coroanei unor proprietari particulari. Relațiile dintre proprietarii înnobilați și țărani, reglementate prin *Urbariul* din 16 noiembrie 1780, erau de natură feudală. Ele au încetat să mai fie în vigoare abia după 1848.

Deși documentul nu precizează, cei trei „răzvrătiți" lucrau la minele de aramă din Oravița-Ciclova, deoarece localitățile Ticvaniul Mare și Giurgiova se află în vecinătatea imediată a Orviței și Ciclovei. Condițiile de muncă în aceste mine erau deosebit de grele: după ce lucra 12 ore pe zi, minerul primea un salariu de 20 de creițari, ceea ce reprezenta, spre pildă, costul a trei pîini (1).

Din document rezultă că greva a avut loc și că a produs „un mare prejudiciu" tezaurului coroanei, dar nu se dă nici un indiciu cu privire la numărul greviștilor și durata grevei. Cercetările viitoare vor trebui să precizeze și aceste detalii, cu atît mai mult cu cît, după cunoștințele noastre, aceasta este prima acțiune grevistă în accepțiunea modernă a cuvîntului, organizată de muncitorii români, semnalată în documente. Am mai aminti doar că pe baza acestui document se poate dovedi că minerii români foloseau greva ca mijloc de luptă împotriva exploatării la numai 9 ani după greva lucrătorilor de la manufacturile de ciorapi din Paris (1724) și cu 11 ani înaintea lucrătorilor de la manufacturile din Lyon (1744).

Documentul referitor la greva minerilor români din anul 1733 se păstrează în **Arhivele statului Timișoarei (Actele arhivei militare, nr. 12/3, f.4—5).** El a fost semnalat pentru prima dată de Grigore Popiți, care i-a făcut și o traducere liberă, dar la data cînd a apărut (1939) nu i s-a acordat importanța cuvenită. Mai apoi, fără a merge la documentul original, Dumitru P. Ștefan a reprodus, după Grigore Popiți, sentința de condamnare, făcînd chiar și unele comentarii de îndoielnică competență („Studii și cercetări de istorie medie", vol. II, 1951, p. 29—37). Greva a mai fost semnalată și în lucrarea „Din istoria Transilvaniei", vol. I, p. 245.

Redăm mai jos o nouă traducere:

SENTINȚĂ

În pricina de împotrivire s-a cercetat din înalt ordin starea lucrurilor și s-au împrecesuat următorii îndărătnici.

După ce, în urma unei anchete amănunțite a stării faptelor, s-a constatat că Marcu Zorna din Grossdickwan (Ticvaniul Mare), apoi Marcu Lupița și Paul Duma din Schurs (Giurgiova) sînt inițiatorii, care prin îndemnuri condamnabile au determinat pe ceilalți muncitori valahi să murmure împotriva salariului mic și a cîștigului puțin, să refuze de a mai intra în mină, de a mai lua pulberea și luminările, ba chiar i-au determinat să părăsească mina și să-și ia efectele. La această hotărîre, Marcu Zorna a fost purtătorul de cuvînt al acestei răzvrătiri, ceilalți doi din Schurs au pornit împotriva lui Iancu Bebeci și Ferenz Urlich cînd aceștia au vrut să meargă la munca lor. Cum prin această s-au neglijat serviciile prea înaltului domn și mai ales munca din care provine venitul tezaurului și deci s-a adus un mare prejudiciu, iar această înțelegere culpabilă nu poate fi admisă, se recunoaște, după cercetarea faptelor, că este drept ca Marcu Zorna să fie reținut trei luni, iar Marcu Lupița și Paul Duma două luni, în fiare, la fortificații. Aceasta, lor ca binemeritată pedeapsă, iar altora ca exemplu. Această s-a judecat totuși cu garantarea dreptului la grațiere. Temesvar, în 13 iulie 1733.

Matthias Ioseph de Carol
colonel, comandantul pieței
Frantz Ioseph Myller v. Freyburg
locotenent magistrat

SPORT

Fotbal

de Nell COBAR

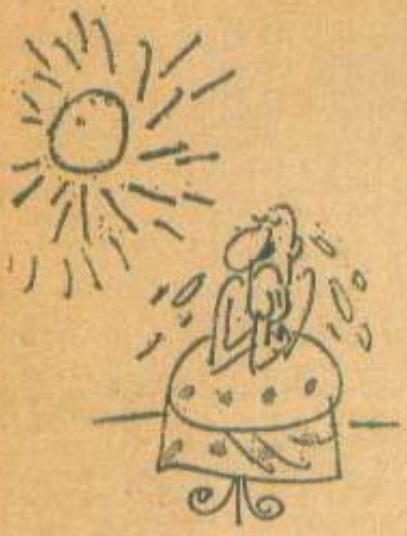

perioadă de încălzire...

atac direct...

adversarul fentează...

apoi respinge tot !

nou plan tactic de atac...

temporizare la mijlocul terenului...

tragere de timp...

GOL servit pe tavă...

1-0

FILM

ECRAN ROMÂNESC 1971

1971 a fost primul an din seria celor care deschid acea largă perspectivă preconizată de tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** *filmului nostru: cel puțin 25 de filme pe an. Cu o parte din producțiile lui '71 ne-am întîlnit de-a lungul ultimelor luni, altele — destul de multe — se află în ultima fază de lucru. Vă invităm în aceste pagini să rememorați cîteva dintre creațiile cineaștilor noștri și, în egală măsură, să vă notați în agendă filmele pe care va trebui să le vedeți în curînd.*

ECHINOCȚIUL

Un film așteptat cu deosebit interes; este prima dată cînd apreciatul Mihai Iacob își încearcă puterile pe terenul actualității și încă într-o zonă de maximă acuitate socială, răspunderile tineretului, nevoia interioară de a trăi și a acționa în deplin acord cu etica societății noastre. Scenariul — Ion Omescu. Imaginea — Viorel Todan. Interpreți — Ilinca Tomoroveanu, Alexandru Repan, Horia Moculescu, Cornel Patrichi.

Foto A. SĂGEATĂ

FACEREA LUMII

Filmul reamintește cu pregnanță că acel timp în care se năștea o altă lume a aparținut, mai presus de orice, oamenilor: celor care prin existența lor de zi cu zi aduceau certitudinea unor transformări fundamentale, celor care au înțeles din mers dialectica istoriei și, deopotrivă, pe cea umană, cu conștiința că «facerea lumii» înseamnă mult entuziasm, încredere, dar și un tribut de durere nu totdeauna luat în seamă.
Scenariul — Eugen Barbu. Regia — Gheorghe Vitanidis. Imaginea — Ovidiu Gologan. Interpreți — Irina Petrescu, Liviu Ciulei, Colea Răutu, Marga Barbu, Toma Caragiu, Vera Proca, Clody Berthola, Virgil Ogășanu, Dan Ionescu.

Ne-am reîntîlnit cu «Haiducii» lui Eugen Barbu și Dinu Cocea pentru a ne despărți de ei, nu fără o strîngere de inimă. Cu zigzagurile sale, cu urcușurile și scăderile asupra cărora ne-am oprit la timpul potrivit, serialul haiducesc a valorificat cu pasiune pagini nemuritoare din eposul nostru popular. După ultimele lor isprăvi — într-un final de o generoasă deschidere — i-am lăsat acolo unde îi chema o datorie superior înțeleasă.
Scenariul — Eugen Barbu, Mihai Opriș, Dinu Cocea. Regia — Dinu Cocea. Imaginea — George Voicu. Interpreți — Florin Piersic, Marga Barbu, Toma Caragiu, Aimée Iacobescu, Constantin Codrescu, Carmen Maria Struja, Florin Scărlătescu, Jean Constantin.

HAIDUCII LUI ȘAPTECAI, ZESTREA DOMNIȚEI RALU, SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR

FILM

SERATA

Jalnica desprindere de pe scena istoriei a celor condamnați să piară este analizată sub lupa necruțătoare a Malvinei Urșianu cu o minuție de laborator. Personaje care-și acceptă sfîrșitul în ajunul lui 23 August 1944, altele care se agață cu disperare de o șansă iluzorie sînt strivite de o legitate istorică reprezentată de oameni a căror tărie, dăruire și frumusețe morală este egalată doar de marea lor modestie: comuniștii.

Scenariul și regia — Malvina Urșianu. Imaginea — Nicolae Girardi. Interpreți — George Motoi, György Kóvács, Silvia Popovici, Cornel Coman, Silvia Ghelan, Mihaela Juvara, Lucia Mureșan, Ion Roxin, Tanți Cocea.

FILM

MIHAI VITEAZUL

Această realizare de prestigiu a cinematografiei noastre a demonstrat încă o dată, cu tărie, că marele film istoric poate și trebuie să se constituie ca un act de cultură și de educație patriotică propriu și necesar unei cinematografii naționale. «Mihai Viteazul» rămîne portretul tulburător al unei voințe, al uneia dintre multele voințe de granit prin care s-a împlinit destinul poporului nostru. Adeziunea spectatorilor a răsplătit așa cum se cuvine copleșitoarea cantitate de muncă și talent cheltuită pentru a depune încă o dată mărturie despre pilda pe care au lăsat-o în istorie înaintașii, cu care ne simțim neîncetat solidari.

Scenariul — Titus Popovici. Regia — Sergiu Nicolaescu. Imaginea — George Cornea. Interpreți — Amza Pellea, Sergiu Nicolaescu, Ilarion Ciobanu, Florin Piersic, György Kóvács, Nicolae Secăreanu, Ioana Bulcă, Irina Gărdescu, Ion Besoiu, Emmerich Schäffer, Maria Clara Sebök, Jean Lorin Florescu.

AȘTEPTAREA

Portretul emoționant al unui muncitor care se desparte cu demnitate de muncă, omagiu tulburător adus unuia dintre marii noștri actori, Ștefan Ciubotărașu, cel care știa, ca nimeni altul, să prefacă în frumusețe tot ce atingea, fie și numai cu privirea. Pelicula păstrează pentru totdeauna zîmbetul aceluia care o viață întreagă ne-a făcut să credem că dacă omenia are un chip, acesta nu poate să nu semene cu al lui Ciubotărașu.

Scenariul — Horia Pătrașcu. Regia — Șerban Creangă. Interpreți — Ștefan Ciubotărașu, Ernest Maftei, Vladimir Găitan, Nina Zăinescu, Coca Andronescu, Aurel Giurumia.

«PUTEREA» ȘI «ADEVĂRUL»

Manole Marcus despre filmul său: «E un film politic prin excelență. Un film politic declarat. Se numește, pe față, «Puterea», «Adevărul». Și are puterea de a spune adevărul. Îmi place mai ales prin cantitatea de adevăr pe care o comunică». Scenariul — Titus Popovici. Interpreți — Amza Pellea, Mircea Albulescu, Ion Besoiu, Lazăr Vrabie, Irina Gărdescu, Octavian Cotescu.

Foto A. SĂGEATĂ

CÎNTECELE MĂRII

Nu prea ne-au ținut de cald comediile acestui an. Simpluțe, anemice, însăilate în grabă, uneori alunecînd de-a dreptul în vulgaritate (Brigada diverse...), într-un cuvînt — departe de cerințele unui divertisment tonic și necertat cu bunul-gust. «Cîntecele mării» a plutit și el în apa călduță a comodităților spirituale, dar cel puțin a lansat cîteva melodii plăcute și a dovedit ce bun actor ar putea fi simpaticul nostru Dan Spătaru.

Scenariul — Francisc Munteanu și Boris Laskin. Regia — Francisc Munteanu. Interpreți — Dan Spătaru, Natalia Fateeva, Ștefan Bănică, Dumitru Chesa, Ion Dichiseanu, Anca Pandrea, Peter Paulhoffer.

FELIX ŞI OTILIA

Destinul cinematografic al marelui roman călinescian «Enigma Otiliei» a încăput pe mîinile lui Iulian Mihu (regia) şi Ioan Grigorescu (scenariul). Mîini bune — va spune oricine. Un proiect vechi la care, după cîte ştim, Iulian Mihu a ţinut ca la ochii din cap. Adică tot atît de mult cît ţinem fiecare, în sinea noastră, la frumuseţea unei cărţi-etalon a literaturii noastre. Pînă cînd vom vedea filmul, să ne pregătim aşa cum se cuvine, uitînd, în primul rînd, toate prejudecăţile — mai vechi sau mai noi — ţesute în jurul ecranizărilor. Imaginea — Gheorghe Întorsureanu, Gheorghe Fischer. Muzica — Anatol Vieru. Costumele — Miruna Boruzescu. Interpreţi — Radu Boruzescu, Julieta Szöny, Leni Dacian, Sergiu Nicolaescu, Gheorghe Dinică, Clody Berthola.

Foto A. SĂGEATĂ

FILM

ASEDIUL

Ecranul concentrează într-o unitate de timp limitată momente esenţiale din lupta clasei noastre muncitoare pentru preluarea puterii în perioada zbuciumată ce a urmat lui 23 August 1944. Conştiinţa comunistă, patosul şi dăruirea, dimensionate cu sobrietate, sînt urmărite în acele ore hotărîtoare în care oameni cu biografii necunoscute nu au precupeţit nici un sacrificiu pentru instalarea unei noi ordini sociale.
Scenariul — Corneliu Leu, Mircea Mureşan. Regia — Mircea Mureşan. Interpreţi — Ilarion Ciobanu, Sandu Sticiaru, Sebastian Papaiani, Ion Besoiu, Mihaela Mihai, Octavian Cotescu, Ştefan Mihăilescu-Brăila, Dan Nuţu, Valeria Seciu, Ioana Casetti.

Foto A. SĂGEATĂ

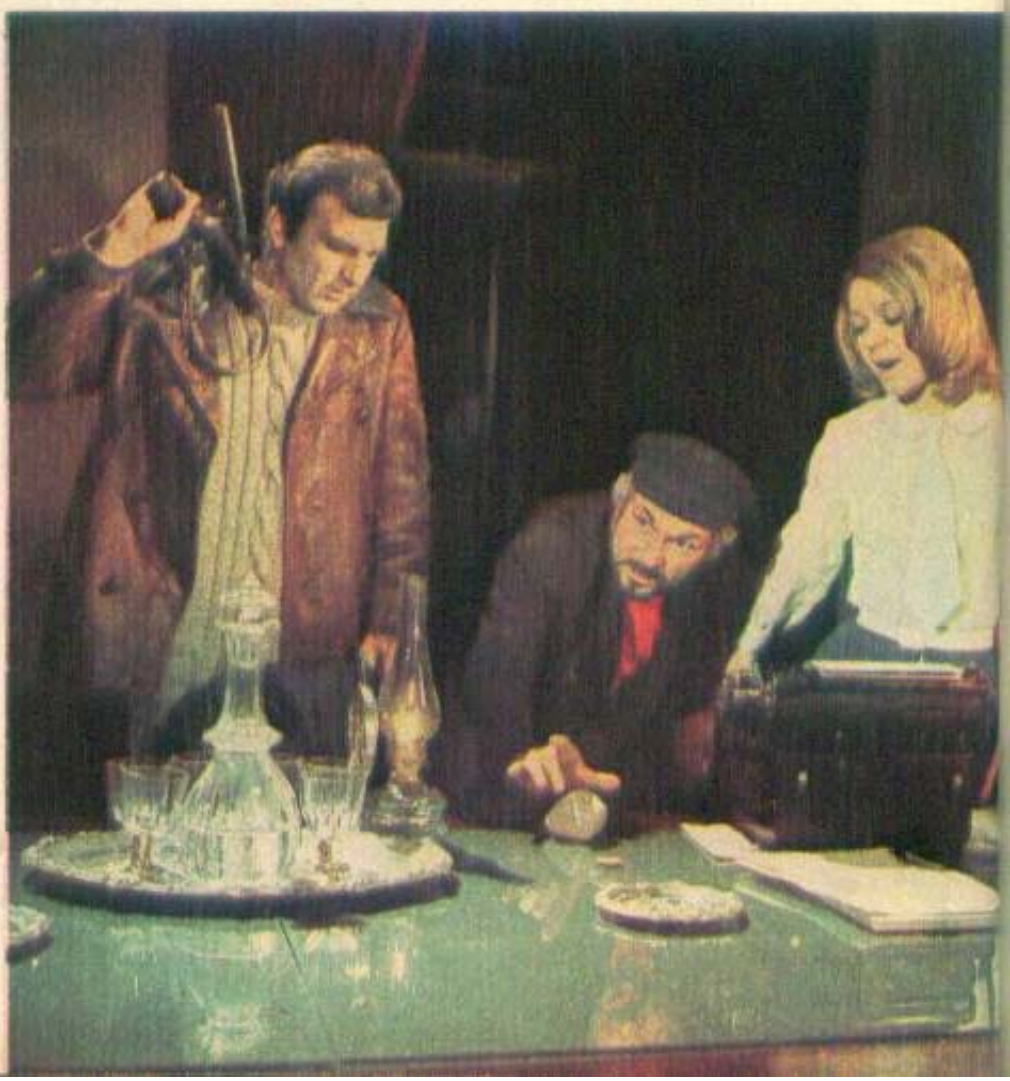

AVENTURI LA MAREA NEAGRĂ

Este greu să facem vreo considerație asupra acestui film, aflat în plin proces de elaborare la ora la care dăm la tipar almanahul nostru. Titlul promite aventuri, după cum se vede. Dinspre partea regiei promite talentul lui Savel Știopul, rigurozitatea sa profesională care, sperăm, va ști să asigure un conținut aventurii.

Scenariul — Tudor Popescu. Imaginea — Ion Anton. Interpreți — Florin Piersic, George Rafael, Mircea Șeptilici, Corina Chiriac, Zephy Alșec, Dana Crișan, Irina Cristea, Carmen Maria Stroia.

Foto A. SĂGEATĂ

FILM

FRAȚII

Unul dintre puținele noastre filme din ultima vreme care încearcă, fie și cu modestie, să-și achite datoriile față de noile realități ale satului nostru. Conflicte ce se străduiesc să învingă rigorile unui schematism care de atîtea ori a distrus gîndurile bune, eroi care în orice împrejurare, apără cinstea și adevărul.

Scenariul–Nicolae Țic. Regia — Mircea Moldovanu și Gică Gheorghe. Imaginea — Dinu Tănase. Interpreți — Ilarion Ciobanu, Emanoil Petruț, Florina Cercel, Ion Besoiu, Violeta Andrei, Gheorghe Naghi.

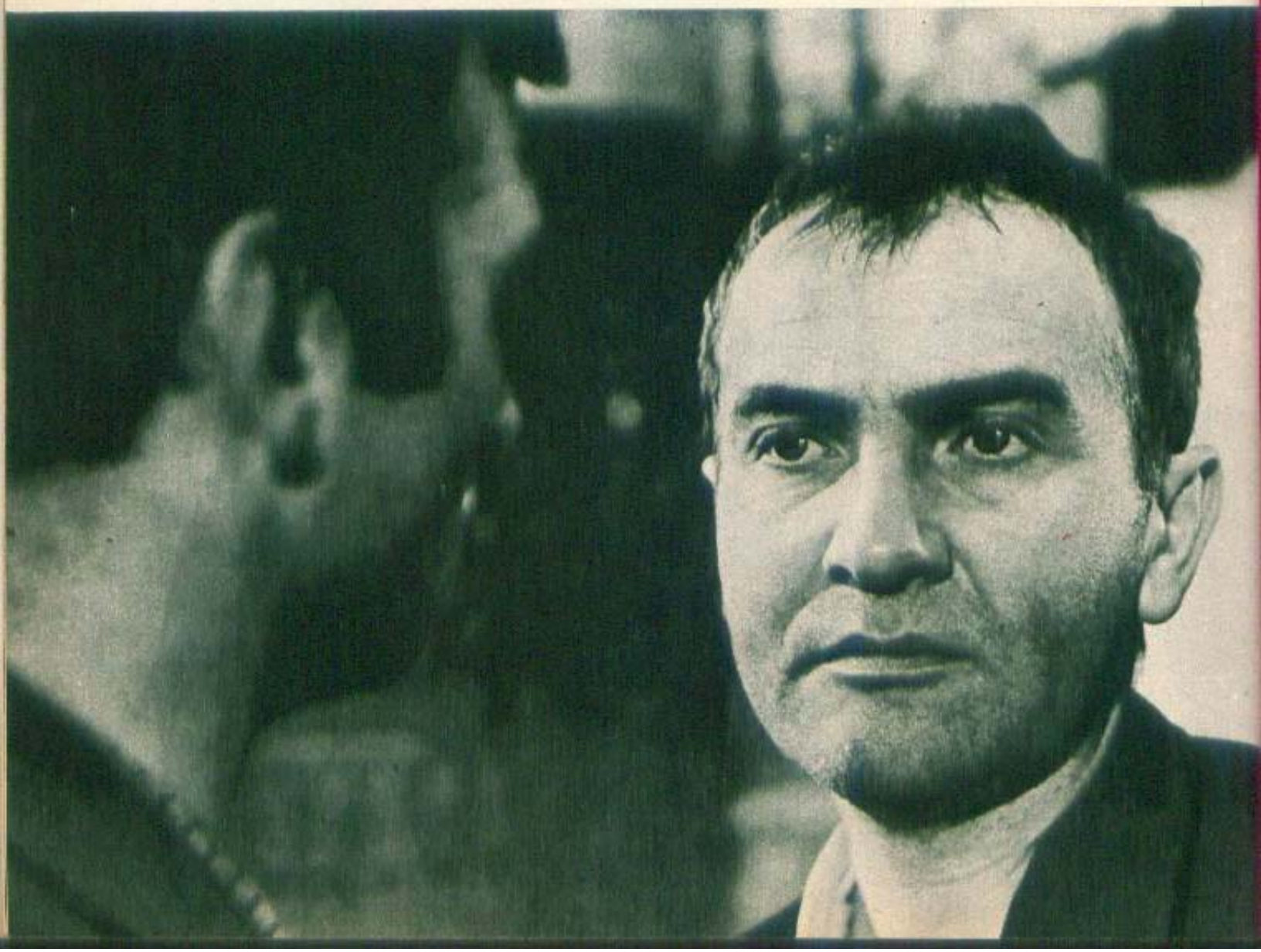

FILM

FILMUL ȘI REALITATEA

Dintre toate artele, filmul este cel mai înfometat de realitate și cel mai pregătit — prin însăși structura sa dinamică — să-i răsfrîngă imediat complexele mișcări. În paginile care urmează puteți urmări cîteva incursiuni în istoria filmului văzut ca o oglindă a societății.

un personaj fascinant:

ISTORIA

„Arta trebuie să servească unui singur scop: educația socialistă, comunistă".

NICOLAE CEAUȘESCU

Istorie — știință; istorie — realitate; istorie — conștiință; istorie — document... Și punctele de vedere ale analizei acestui proces obiectiv al dezvoltării societății, cunoscut sub numele de istorie, pot prolifera la nesfîrșit. Cu atît mai mult cu cît pînă la apariția materialismului istoric întîmplătorul, subiectivismul, idealismul sau misticismul și-au disputat pe rînd acest fertil teren de cercetare. O dată cu apariția teoriei științifice marxist-leniniste asupra legilor obiective care guvernează realitatea istorică și socială, iubitorii de istorie și nu numai ei, au putut dispune

FILM

Nu, nu este o superproducție naivă, este o scenă din unul dintre cele mai celebre și controversate filme ale istoriei cinematografului — «Intoleranță» de D.W. Griffith (1916). Deși a căutat universalul prin cantitate, regizorul unește cele patru episoade ale istoriei (Babilonul antic, Ierusalimul, Noaptea Sfîntului Bartolomeu și America anilor 1900) printr-o idee deosebit de valoroasă: intoleranța politică, religioasă sau socială nu putea aduce decît dezastre.

de un instrument cu adevărat progresist și revoluționar de investigație a realității, a trecutului, a devenirii.

Căci dintotdeauna istoria a polarizat în jurul său atenția colectivităților, fenomen extrem de firesc dacă avem în vedere că istoria nu este altceva decît destinul în timp al popoarelor.

Și tot dintotdeauna istoria s-a oglindit fie prin legende, mituri, fie prin înregistrarea evenimentului real în diverse arte: pictură, poezie, teatru. Astfel că în afara istoriei acțiunilor politice și cea a vieții politicienilor, în afara istoriei artei există, așa cum există la fiecare membru al unei comunități istorice conștiință politică și socială, o artă a istoriei. Reinterpretînd fondul de evenimente, mituri și legende acumulat pînă la o anumită dată în lumina necesităților prezentului, surprinzînd angajant sau obiectiv momentul istoric în toată complexitatea lui, arta și artistul și-au demonstrat din cele mai vechi timpuri legătura și aderiunea lor nemijlocită, progresistă, la viața comunității din care au apărut și căreia îi aparțin.

Tradiția ne trimite desigur la Aristofan sau la Eschil, la Shakespeare sau la Racine, la Zola sau la Balzac, la Tolstoi sau la Brecht. Dar dacă punctul culminant al acestei tradiții numite generic «realistă» l-a atins în secolul trecut curentul realist-critic, fără îndoială însă că momentul semnificativ în acest sens al secolului al XX-lea este perioada postbelică.

Explozia bombei atomice de la Hiroshima a determinat nu numai ciudata boală a radioactivității, ci și altă reacție în lanț, cea a conștiinței umanității zguduite și amenințate de acest pericol de un tragic fără precedent. Astfel că, mai mult ca oricînd amenințați în egală măsură, oamenii își amintesc că sînt sau ar trebui să fie *responsabili* în egală măsură. Rolul artistului, alături de cel al omului politic, al sociologului sau al antropologului este desigur unul din cele mai importante în crearea unei conștiințe active, progresiste, în lupta pentru libertate națională și socială.

Reportajul, literar, dramatic sau cinematografic, s-a impus ca o necesitate de exprimare și de comunicare a epocii contemporane. Căci dacă la începutul secolului peliculele de surprindere a realității isto-

«De la imagine la sentiment, de la sentiment la teză» este ceea ce a demonstrat de-a lungul întregii sale cariere creatoare S.M. Eisenstein (în fotografie, scenă din «Crucișătorul Potemkin», 1925).

«Jos cu basmul-scenariu! Trăiască viața așa cum e ea! Cine-ochiul este cine-adevărul!» — și Dziga Vertov își ancorează aparatul de filmat în realitate («Trei cîntece despre Lenin», 1934).

În '29 («Drifters», un film despre pescuitorii de heringi din Marea Nordului. «Lumea e într-o fază de radicală transformare, inerentă oricărui aspect al vieții practice și spirituale; iată de ce o necesitate elementară impune oamenilor să înțeleagă natura unei astfel de transformări» spune și ne arată John Grierson.

rice și sociale erau rare și prețioase, cu timpul au cîștigat tot mai mult conștiința propriilor puteri de expresie și influențare, iar astăzi își intensifică activitatea lor agitatorică cu o frecvență și un prestigiu artistic din ce în ce mai ridicat, demonstrîndu-și competitivitatea și chiar prioritatea față de filmul de «ficțiune» la ultimele festivaluri de la Cannes, Veneția și Moscova.

Cinematograful poate spune că s-a născut sub semnul realității. Dacă primele pelicule ale lui Lumière nu erau altceva decît scurte documente asupra vieții de zi cu zi, primii pionieri ai cinematografiei au fost operatorii de actualități răspîndiți în întreaga lume. Începutul a fost un drum al

O capodoperă a filmului istoric de ficțiune, construită pe mișcarea dintre ambianță, joc, costume și acțiune: Jacques Feyder, «Chermesa eroică».

«A pleca deci de la marxism, ca de la singurul punct de vedere care permite să înțelegem și să regenerăm realitatea, spre a ajunge la problema filmului înseamnă a studia un fenomen real în toată complexitatea problemelor implicate, fără preocupări de purism estetic», declară Umberto Barbaro (în fotografie, scenă din «Vînătoare tragică», 1947, de Giuseppe de Santis, film de analiză socială al cărui scenariu e scris în colaborare cu Barbaro).

FILM

autenticului, care concurat de «filmul de artă» sau de «fantasticul» construit în studio după tradiția inaugurată de Méliès a cunoscut, dincolo de căutări sinuoase și derute estetice, o adevărată evoluție înspre surprinderea realității istorice cu sensurile ei majore.

«Trebuie să rețineți că dintre toate artele, pentru noi cea mai importantă este cinematograful».
V.I. LENIN

PENTRU ÎNCEPUT PUTINĂ ISTORIE

Filmul revoluționar de montaj s-a impus lumii prin școala sovietică. Era o dublă lecție, de fond și de formă, unică atît prin forța ei mobilizatoare cît și prin limbajul cinematografic.

Dar înainte de sovietici a fost D.W. Griffith. Creator singular, straniu amestec de filozof ambiguu și de poet vizual, Griffith are ambiția, și mai ales vocația, de a trata cinematograful cu toată seriozitatea cuvenită unei opere de artă. Așa apare «Nașterea unei națiuni» (1914) și «Intoleranță» (1916) — adevărate epopei cinematografice în care, folosind montajul și alternanța planurilor pentru exprimarea unor idei istorice majore așa cum le arată și titlul, regizorul american pune baza practică a unui limbaj specific cinematografic. Desigur, privite dintr-o filozofie a istoriei, filmele nu sînt lipsite de naivități («Intoleranță») sau de predominarea unei ideologii conservatoare («Nașterea...»).

Dar se făcuse primul pas în a conferi filmului demnitatea operei de artă capabile să se înscrie în preocupările sociale ale epocii privite dintr-o perspectivă istorică (e semnificativ faptul că ultimul episod din «Intoleranță», «Mama și legea», în care se povestea destinul unui muncitor grevist condamnat la moarte, a fost suprimat de cenzură). Vizionat îndelung în Rusia revoluționară, «Intoleranță» a influențat direct generația sovietică de aur.

Formată din teoreticieni și creatori străluciți, despre școala sovietică trebuie să se vorbească, indiferent ce temă s-ar aborda, în istoria cinematografului: estetică, politică sau socială. Eisenstein, Pudovkin, Dovjenko, Vertov sau Kuleșov și-au ilustrat cu tărie fiecare teoriile despre montaj sau despre kino-glaz. Formați la școala primei revoluții socialiste din lume, care, tot prima oară în lume, conștientă de imensul rol educativ pe care-l poate juca cinematograful îl instituționaliza, regizorii sovietici sînt exemple de artiști angajați. Desigur, pînă la apariția sonorului (1929) și chiar mai tîrziu, revoluția era principalul personaj al artelor. Fenomen istoric cu vaste implicații sociale și psihologice — revoluția, ca mai tîrziu Marele Război pentru Apărarea Patriei, marchează destinele epocii. «Crucișătorul Potemkin», «Vechiul și nou», «Greva» «Octombrie» (Eisenstein), «Mama», «Sfîrșitul Petersburgului», «Urmașul lui Genghis-han» (Pudovkin), «Arsenal», «Pămînt» (Dovjenko), «Trei cîntece despre Lenin», «Simfonia Donbassului» (Vertov) — iată cele mai de seamă documente artistice cinematografice pentru acea singulară epocă de avînt revoluționar.

Se definesc tipologii, se transfigurează evenimentele istorice reale cu un deosebit simț al verosimilului («Potemkin»), se filmează *în direct* oamenii de seamă ai epocii («Cîntecele despre Lenin»), evenimentele, transformările revoluționare. Chiar cînd se fabulează («Arsenal», «Pămînt», «Urmașul...»), povestea este perfect adevărată. Numai că, privită cu ochiul atent al artistului revoluționar, istoria devine la fel de filozofică sau chiar mai filozofică decît poezia. Iată o lecție de care își va aminti cu necesitate cinematograful contemporan. Au mai existat în aceste perioade de pînă la începutul ultimului război mondial încercări de a apropia filmul de viață prin intermediul evocării unei istorii lucide, în contrast cu tendința montărilor fastuoase anacronice

«Cinematografia cubană va fi anticonformistă. Pentru că noi ambiționăm să facem filme artistice și vrem să le găsim un caracter național în acord cu cultura noastră, cu psihologia noastră. Bazate pe analiza mediului social al individului, filmele noastre nu pot decît să caute cea mai totală autenticitate. Iată de ce nonconformismul va marca producția noastră» — extras din declarația lui Alfredo Guevara, director al I.C.A.I.C. Un program de acțiune realizat cu succes în cei 10 ani de existență a cinematografiei cubane (în fotografie, scenă din «Povestiri din revoluție» de Tomas Gutierez Alea).

«Actul de cultură este un act colectiv, de solidaritate, adică un fapt social», ne amintește Cesare Zavattini. Este ceea ce va și demonstra de-a lungul colaborării sale cu Vittorio de Sica, ca în acest celebru film: «Hoții de biciclete» (1948).

Sophia Loren: o apariție statuară în «Căderea Imperiului Roman».

FILM

Cinematografia chineză s-a dezvoltat sub semnul revoluției populare, axîndu-se pe evocarea eroismului celor care au luptat pentru crearea societății noi (în fotografie, secvență din «Fata cu părul cărunt»).

Renato Salvatori și Marlon Brando în ultima operă a lui Gillo Pontecorvo: «Quiemada» (1970). Încercînd să îmbine filmul de aventuri clasic cu filmul de idei, regizorul descoperă altă față a colonialismului: consecințele psihologice asupra oprimaților. Așa cum, tot analizînd colonialismul, «Bătălia pentru Alger» (1968) nu este decît un episod al luptei mondiale pentru drepturile țărilor de a dispune de ele însele, una din marile teme ale mișcării istorice actuale.

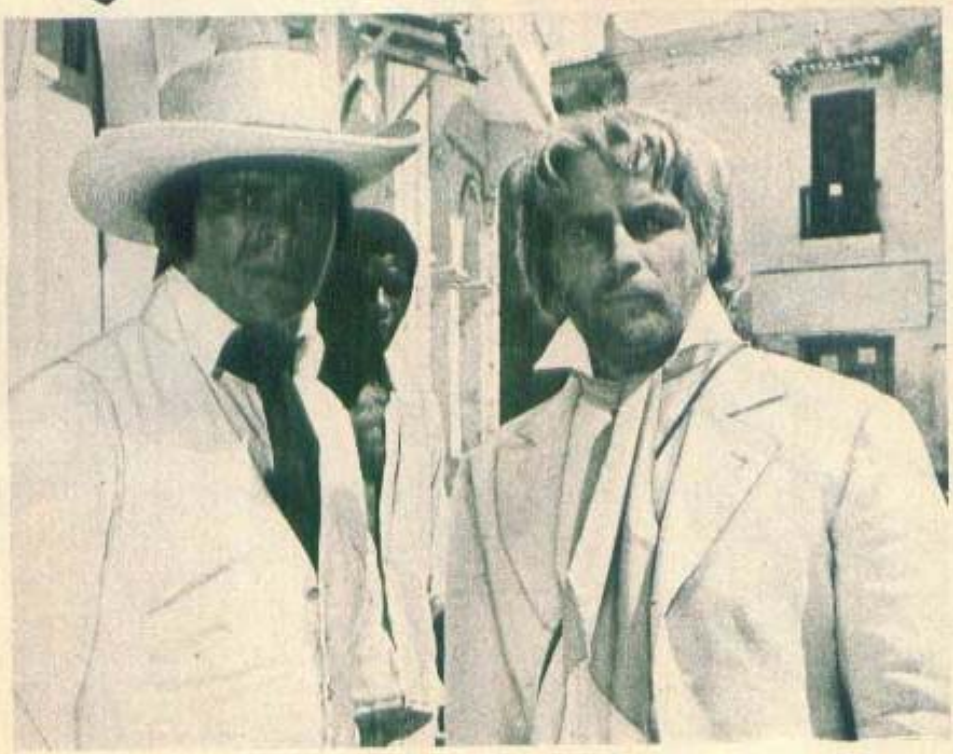

„Mi-a plăcut imens de mult «Johnny...»" — declară un mare regizor lucid și necruțător cu urîtul anacronic, conservator al individului și al societății — Luis Bunuel (în fotografie, afișul filmului zguduitor al lui Dalton Trumbo «Johnny pleacă la război»).

și romanțate (viitoarea serie C începută cu «Quo Vadis» de Guazzoni și continuată cu un nesfîrșit șir de povestiri bazate pe duioase pretexte idilice, mai mult sau mai puțin stupide, egalizau epocile glorioase ale istoriei: Roma și Egiptul antic, domnia Regelui Soare, Henric al VIII-lea, Elisabeta I, Napoleon ș.a.). O atenție deosebită merită «reconstituirile istorice» ale lui Williamson din 1900; seria lui Feuillade «Viața așa cum este» (1913); filmele românești «Independența României», «Cetatea Neamțului», «Ecaterina Teodoroiu», «Iancu Jianu», «Haiducii»; filmele politice ale lui Abel Gance «Zona morții», «Acuz».

Va trebui să așteptăm să treacă furia căutărilor formale ale avangărzilor (cea franceză în special) sau a noutății «sonorului» pentru ca regizorii să descopere contradicțiile sociale ale epocii istorice care va genera un nou război mondial.

Trecerea lui Bunuel de la suprarealism la documentar, comentează André Bazin, vrea să demonstreze că viața este mai cumplită decît cele mai grozave visuri («Pămînt fără pîine» și «Los Olvidados», concurînd prin cruzimea izvorîtă din realitatea obiectivă fantasticul neîndurător din «Vîrsta de aur» sau «Cîinele andaluz»).

Același lucru se întîmplă și cu o altă personalitate a avangărzii impresioniste franceze, Germaine Dulac, care între 1930 și 1942 se dedică actualităților, înființînd «France actualités — Gaumont» și «Le cinéma au service de l'histoire».

Robert Flaherty deschide în 1913 cu «Nanook din nord» drumuri deosebit de fertile documentarului și el va rămîne ca și Joris Ivens unul dintre credincioșii genului, cu atît mai mult cu cît atunci cînd teoreticianul englez John Grierson creează ca un adevărat agitator și educator școala documentară engleză, îi chemă din străinătate atît de Flaherty, cu care și colaborează, și Joris Ivens, cît și pe Alberto Cavalcanti. Alături de acești experimentați regizori, conform principiilor sale de mobilizare socială prin informarea documentară, Grierson strînge în jurul său o echipă de tineri regizori printre care Basil Wright, Henry Watt (autori ai unui celebru documentar «Poșta de noapte»), Paul Rotha (și teoretician), Stuart Legg, John Taylor, Edgar Anstey.

«Istoria e cartea trecutului deschisă pentru viitor».

NICOLAE BĂLCESCU

FILMUL ISTORIC

Desigur, această scurtă trecere în revistă a istoriei filmului angajat nu se încheie aici. Dar înainte de a-i vedea continuitatea în deceniile contemporane trebuie să facem o incursiune în universul filmului istoric.

Nu cel al superproducțiilor amintite mai înainte. Chiar dacă aparent ne aflăm la același capitol de reconstituiri ale momentelor istorice celebre, diferența este de optică filozofică și de ținută estetică.

În locul întîmplătorului nerevelator, ancorat în gustul pentru melodrama siropoasă în care regi și regine celebre trăiau suferințele unor burghezi de rînd, în locul anacronismelor vestimentare avînd doar «scuza» unei fantezii îndoielnice dar fastuoase, în locul spectaculosului ieftin și al violenței se relevă filmului posibilitatea de a reconstitui faptele semnificative ale istoriei și ale personalităților, printr-o cunoaștere obiectivă, prin umanism, prin bun-gust și prin cultură.

Din nou vom apela la istorie pentru a aminti «Cabiria» (1914) a lui Giovani Pastrone, edificatoare în acest sens. Dacă va trebui să mai așteptăm ca gustului pentru istorie să i se adauge cunoașterea legilor ei, vom trece la loc de cinste contribuția unei personalități de seamă a expresionismului german, în deceniul al treilea, Fritz Lang («Moartea obosită», trilogia Nibelungilor). De data aceasta istoria este interpretată prin prisma destinului individului care se ancorează și citește epoca prin visurile și virtuțile sale personale. Discutabilă și discutată, adesea criticată, această concepție despre istorie nu poate fi ignorată cel puțin datorită contribuției estetice deosebit de valoroase, sobră și atentă la construcțiile plastice. În aceleași preocupări se înscrie un izbutit film singular al lui G.W. Pabst («Paracelsus»), regizor care nu-și abandonează vocația realistă, împletind-o cu priceperea unui erudit al artelor plastice.

Căci după experiența expresionistă filmul îmbogățește posibilitățile vizuale de expresie prin construcțiile amintindu-i pe marii maeștri ai picturii, stampele și arhitectura epocii — pe scurt — reconstituirea artistică cît mai fidelă a momentului istoric propus.

Adevărate bijuterii de compoziție plastică sau de culoare sînt fără îndoială «Aleksandr Nevski» (remarcabil și prin forța sa mobilizatoare) și «Ivan cel Groaznic» de S.M. Eisenstein; «Henric al IV-lea» și «Richard al III-lea» de Laurence Olivier; «Un om pentru eternitate» de Fred Zinneman; «Cavalerii teutoni» de Alexander Ford; «Război și pace», atît în interpretarea lui King Vidor cît și în cea monumentală a lui Serghei Bondarciuk; «Maica Ioana a îngerilor» și «Faraonul» de Jerzy Kawalerowicz; «Vînătoarea de vrăjitoare» de Otakar Vavra; «Al 7-lea sigiliu» de Ingmar Bergman.

Lista rămîne deschisă nu înainte de a mai face o precizare: chiar atunci cînd exigența formală este maximă, regizorii au știut să citească contemporan epoca istorică evocată. Acesta este cazul filmelor franceze din anii 1940 și 1943 ale lui Marcel Carné («Trubadurii diavolului», «Copiii paradisului») și Christian Jaque («Simfonia fantastică»).

În același spirit al prezentului îi se adresează spectatorilor români epopeea cinematografică națională — începută cu «Tudor» de Lucian Bratu, continuată cu «Neamul Șoimărești lor» și «Columna» de Mircea Drăgan și «Dacii» și «Mihai Viteazul» de Sergiu Nicolaescu.

FAPTUL ISTORIC

Participarea conștientă și responsabilă la istorie, cu implicațiile ei politice, sociale și psihologice — acesta pare a fi deziderat

Figura lui Lenin a inspirat o bogată filmografie, printre care un semnatar de seamă este un veteran al cinematografiei sovietice, Serghei Iutkievici: «Amintiri despre Lenin» (în fotografie), «Lenin în Polonia».

artistului contemporan.

În Anglia anilor '40–44, încolțită de atacurile aeriene ale fasciștilor, regizorul Frank Capra este cel care creează un nou gen — documentarul ideologic de montaj lucid și mobilizator la lupta pentru apărarea libertății naționale (ciclul de filme «Why we are Fighting?» — «Pentru ce luptăm?»).

În același timp, în Italia hărțuită de dictatura mussoliniană și de război, mobilizarea artiștilor se face sub semnul realității «care, îngropată sub mituri, reapare încet la suprafață. Cinematograful își începe propria sa geneză» — declară Cesare Zavattini. Această geneză se numește neorealism și se dovedește a fi una dintre școlile cele mai progresiste ale cinematografului. Demascarea realităților și mizeriilor provocate de război, aducerea în prim-plan a dramei omului simplu, a muncitorului șomer sau a pensionarului bătrîn, a eroilor anonimi din timpul Rezistenței — acestea sînt subiectele povestite cu sinceritate cinematografică de regizori celebri ca Roberto Rossellini, Luchino Visconti, Vittorio de Sica, Giuseppe de Santis ș.a. Ei au răspuns conform propriei lor structuri artistice la chemarea lui Umberto Barbaro «să abandonăm fabricațiile fantastice și grotești... care exclud rationamentele sensibile».

Această tradiție va fi revitalizată în ultimul deceniu de o nouă generație de regizori: Francesco Rosi («Salvatore Giuliano», «Cu mîinile pe oraș»), Vittorio de Seta («Banditii din Orgosolo») sau Gillo Pontecorvo («Bătălia pentru Alger», «Quiemada»), în timp ce Visconti va face o analiză rece, lucidă, clasicizantă a magnaților celui de-al III-lea Reich («Amurgul zeilor»). Remarcăm că spre deosebire de înaintași, regizorii «noului neorealism» au mult mai pregnant gustul pentru implicațiile politice ale actelor sociale, operele lui Rosi și Pontecorvo fiind considerate adevărate polemici împotriva capitalismului sau a colonialismului. Pe aceeași linie se pot înscrie ultimele filme ale lui Giuliano Montaldo («Sacco și Vanzetti»), Damiano Damiani («Mărturisirea unui comisar de poliție făcută procurorului republicii») sau Elio Petri («Anchetarea unui cetățean aflat în afara oricărei bănuieli») premiate la ultimele festivaluri de la Moscova și Cannes.

În 1956, Franța descoperea un nou fel de documentar: ciné-verité-ul. Edgar Morin, («Eu, un negru»), apoi Chris Marker, Mario Ruspoli, François Reichenbach, Jean Rouch ne arată realitatea prin intermediul camereistilou, atoateinvestigatoare, amintindu-l astfel pe D. Vertov. Filmele lor se remarcă printr-o sinceritate totală, prin spontaneitatea, explicabilă de altfel, a personajelor surprinse «pe viu», tematica rămînînd însă în perimetrul analizei vieții individului (excepție face interesantul eseu politico-social al lui Reichenbach «America văzută de un francez»). O lecție pe care noul val, Godard, Truffaut, o va prelua fără a aduce însă nimic nou ideologic. Astfel că anul în care cinematografia franceză se va înscrie în dezbaterile politice actuale rămîne 1970, anul lui «Z» al lui Costa Gavras, deosebit de clar în a arăta mecanismele secrete ale «democrației» capitaliste.

Foarte numeroase în schimb nu numai documentarele de război, ci și filmele de ficțiune, evocările în stil de reportaj, meditațiile politice sau psihologice determinate de acest eveniment crucial în istoria secolului nostru. Filme de spionaj, favorizate de bogăția reală a faptelor («Fddie Chapman, agent secret» sau remarcabilul «Cine ești dumneata, domnule Sorge?»), de dezbatere etică («Procesul de la Nürnberg»), de reconstituire a faptelor de eroism reale («Tînăra gardă», «Căderea Berlinului», «Eliberarea») se alătură dramelor psihologice ale omului obișnuit, participant la război.

Dolores del Rio — o «Madame du Barry» strălucitoare.

Maria Antoaneta în interpretarea actriței Michèle Morgan.

«Război și pace» al lui King Vidor s-a bucurat de o distribuție de aur: Audrey Hepburn, Mel Ferrer, Henry Fonda (în fotografie).

Jeanne Moreau a înscris în filmografia sa și rolul împărătesei Ecaterina. Partener — Peter O'Toole.

Și aici, principalul cuvînt este spus de cinematografia sovietică («Balada soldatului», «Ei s-au jertfit pentru patrie», «Pace noului venit» etc.) și de cea poloneză («Prima zi de libertate», «Samson», «Pasagera», «Cenușă și diamant», «Canal», «Generație» etc.). Căci aceste popoare au fost cei mai greu încercate de invazia hitleristă.

Sfîrșitul celui de-al doilea război mondial a însemnat o epocă nouă pentru țările socialiste și, o dată cu renașterea politică, asistăm la conturarea profilurilor unor cinematografii naționale, care, deși avînd fiecare un caracter specific, se întîlnesc tematic în abordarea războiului. Școala cehă închină cîteva reușite remarcabile: «O căruță spre Viena», «Magazinul de pe strada mare», «Diamantele nopții»; Miklós Jancsó depășește momentul istoric privindu-l în perspectiva luptei dintre oprimați și opresori («Sărmanii flăcăi», «Roșii și albii», «Tăcere și strigăt»); cinematografia iugoslavă este prezentă atît prin povestirile tradiționale de război cît și prin ultimele creații ale tinerilor («Kozara», «Bătălia de pe Neretva», trilogia lui Purisa Gheorghevici etc.); din peisajul filmului bulgar desprindem «Voci în insulă», «Noaptea cea mai lungă», «Îngerii negri», pentru ca să reamintim din bogata filmografie românească peliculele: «Cerul n-are gratii», «Serata», «Mitrea Cocor», «Cerul începe la etajul III», «La patru pași de infinit», «Procesul alb», «Cartierul veseliei», «Canarul și vîscolul».

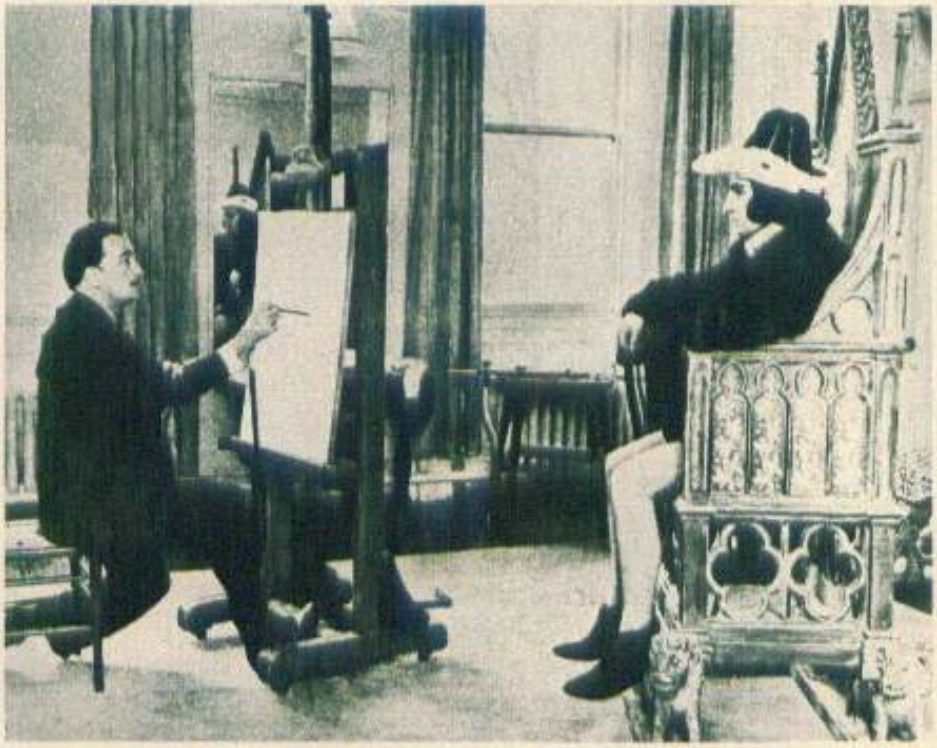

Salvador Dali îl imortalizează pe Laurence Olivier în «Richard al III-lea».

Că războiul înjosește ființa umană, iată o concluzie care se desprinde din filmul de război (amintim aici «Pentru țară și rege» de Losey sau «Johnny pleacă la război» de D. Trumbo), invitînd în același timp, fără demonstrații exterioare, la lupta cît mai hotărîtă pentru apărarea păcii și a cuceririlor umanității.

Este sensul aceluiași drum pe care s-au angajat tinerele cinematografii naționale sau mulți dintre tinerii regizori americani, vest-germani, francezi, brazilieni: drumul protestului împotriva exploatării, împotriva mizeriei, împotriva alienării omului. Este drumul filmului care, intitulat politic, realist sau documentar, urmărește același țel — contribuția la progresul istoric al umanității.

Iuliana POP

FILM

FICȚIUNI ALE ISTORIEI ȘI ISTORII ALE FICȚIUNII

Duminică 15 ianuarie 1951, dimineața, într-un ziar din Roma, «Messagero», apărea următorul anunț publicitar: «Se caută stenodactilografă, tînără, inteligentă și activă, pretenții moderate. Prezentarea luni între orele 10 și 11, pe Via Savoia 31». A doua zi, ziarele de seară publicau o știre de cîteva rînduri în care se relata sec că pe Via Savoia la numărul 31, în urma unui anunț publicitar, s-au prezentat trei sute de candidate, sub povara cărora scara șubredă a clădirii s-a rupt, pricinuind moartea unei femei și rănirea altor 70. Un fapt divers din cronica cotidiană a Romei, petrecut într-o dimineață de ianuarie. Dar nu un fapt divers oarecare, ci unul care a inspirat două scenarii de film, două filme de ficțiune. Unul, banal și anodin, «Trei povestiri interzise», încerca să demonstreze că femeile romane care rîvnesc la o slujbă nu sînt somere, ci cuconițe din «lumea bună», înstărite, dornice să-și asigure o ocupație doar pentru a-și alunga plictisul (!). Faptul de viață, istoria reală de pe Via Savoia, a fost utilizat deci doar ca pretext pentru o poveste melodramatică cu trei femei, dintre care una venise să obțină slujba pentru că fusese violată în copilărie (!), alta pentru că se plictisea lîngă un soț bogat, și a treia pentru că vroia să scape de obsesia stupefiantelor. Filmul zace de mult uitat în rafturi prăfuite de arhivă. Celălalt scenariu a beneficiat de o strălucită idee a lui Cesare Zavattini: scriitorul italian a inserat în același ziar roman un anunț asemănător (echipa de filmare avea, oricum, nevoie de două secretare de platou), în urma căruia s-au prezentat 120 de candidate. Zavattini și ceilalți autori ai viitorului scenariu au discutat îndelung cu candidatele și pe baza acestei anchete au scris o poveste cinematografică străbătută de multiple sensuri sociale, care avea toate șansele să reproducă semnificațiile faptului divers petrecut pe Via Savoia, în dimineața zilei de 15 ianuarie 1951, la orele 11. Regizor o

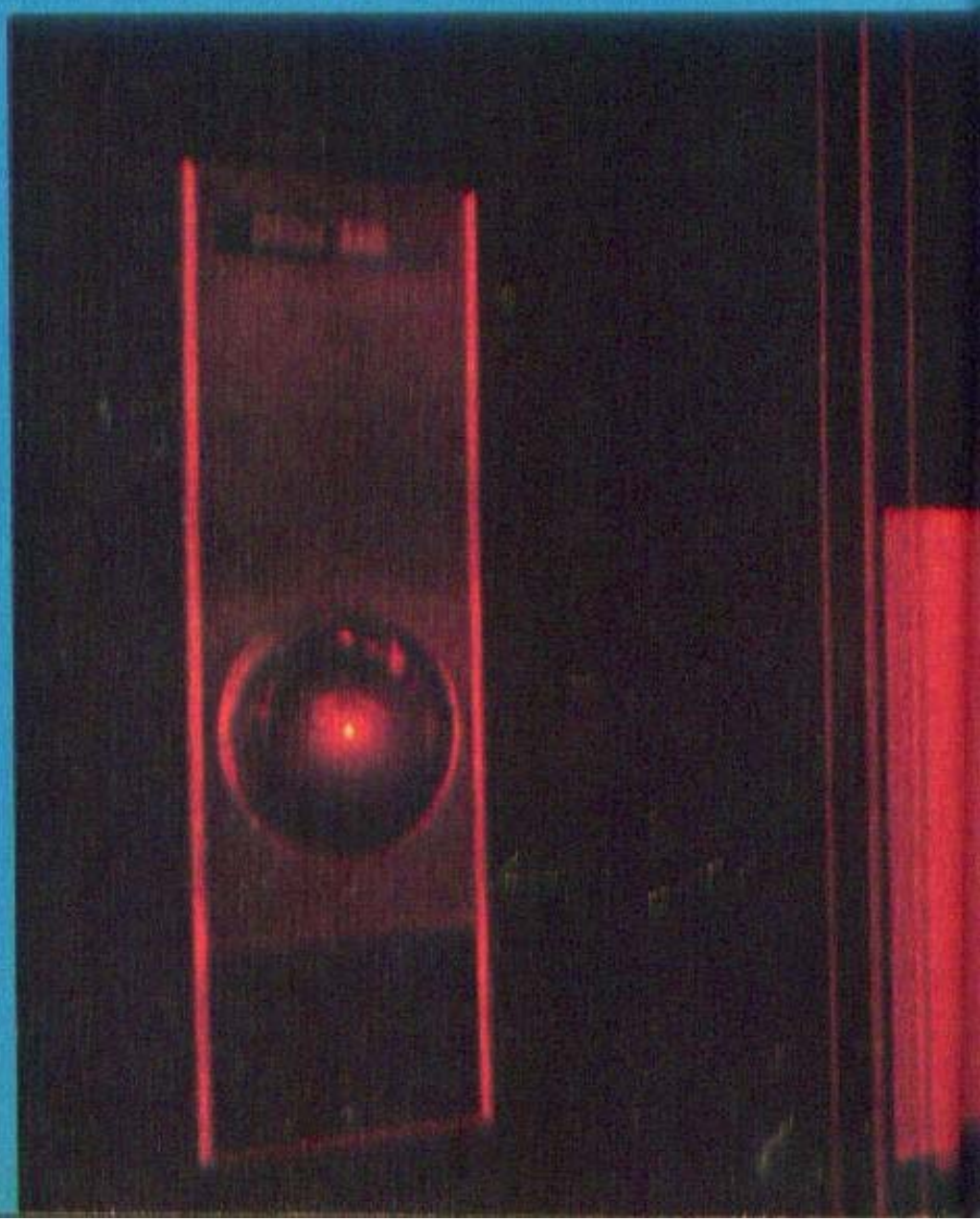

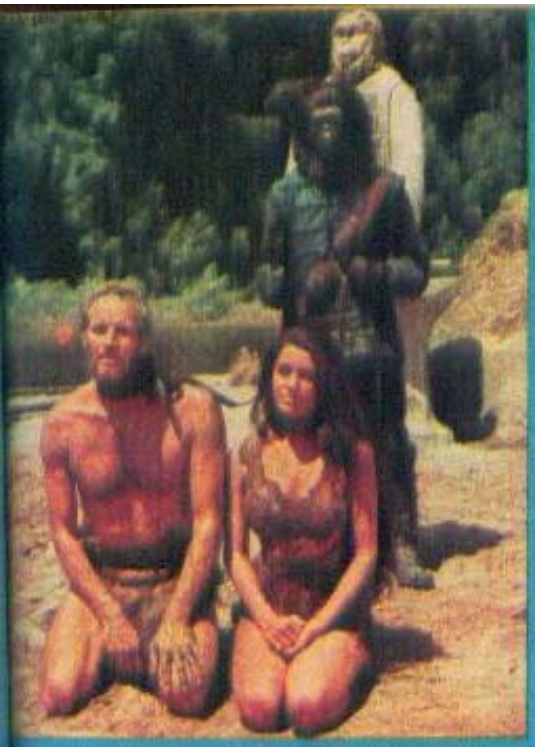

Pămîntul trebuie să rămînă al oamenilor — acesta este mesajul răspicat al filmului «Planeta maimuțelor».

fost De Santis. Filmul se numește «Roma, orele 11...»

Am ales acest exemplu nu numai pentru a sublinia posibilitățile multiple (mai mult sau mai puțin inspirate) ale cinematografului de ficțiune în tratarea pe ecran a unor evenimente reale, ci și pentru a oferi o mostră a mecanismului de translație dintre real și ficțiune. Mulți comentatori și artiști s-au străduit să împartă în două tendințe distincte întreaga istorie a filmului, încă din anii apariției sale: cea a realismului — reprezentată inițial de Lumière, și cea a fantasticului, a ficțiunii — reprezentată de Méliès. Lucrurile nu stau tocmai așa, pentru că filmul realist, adevăratul film realist (ar fi absurd să-i atribuim lui Lumière scoruri artistice) a putut apărea și a apărut, doar *după* ficțiunea fanteziată (fantezistă?) a lui Méliès despre debarcarea primilor oameni pe Lună. Să lăsăm însă la o parte astfel de precizări scolastice pentru a ne continua echilibristica pe sîrma dintre istorie și ficțiune.

Chaplin, de pildă, intenționa la un moment dat să dea viață pe ecran lui Napoleon. Pînă aici, nimic senzațional: Napoleon a fost de sute de ori, de-a lungul anilor, personaj de film, în filme istorice «sută la sută», în filme istorico-romanțate sau în

Fantastic și real în filmul «Odiseea spațială».

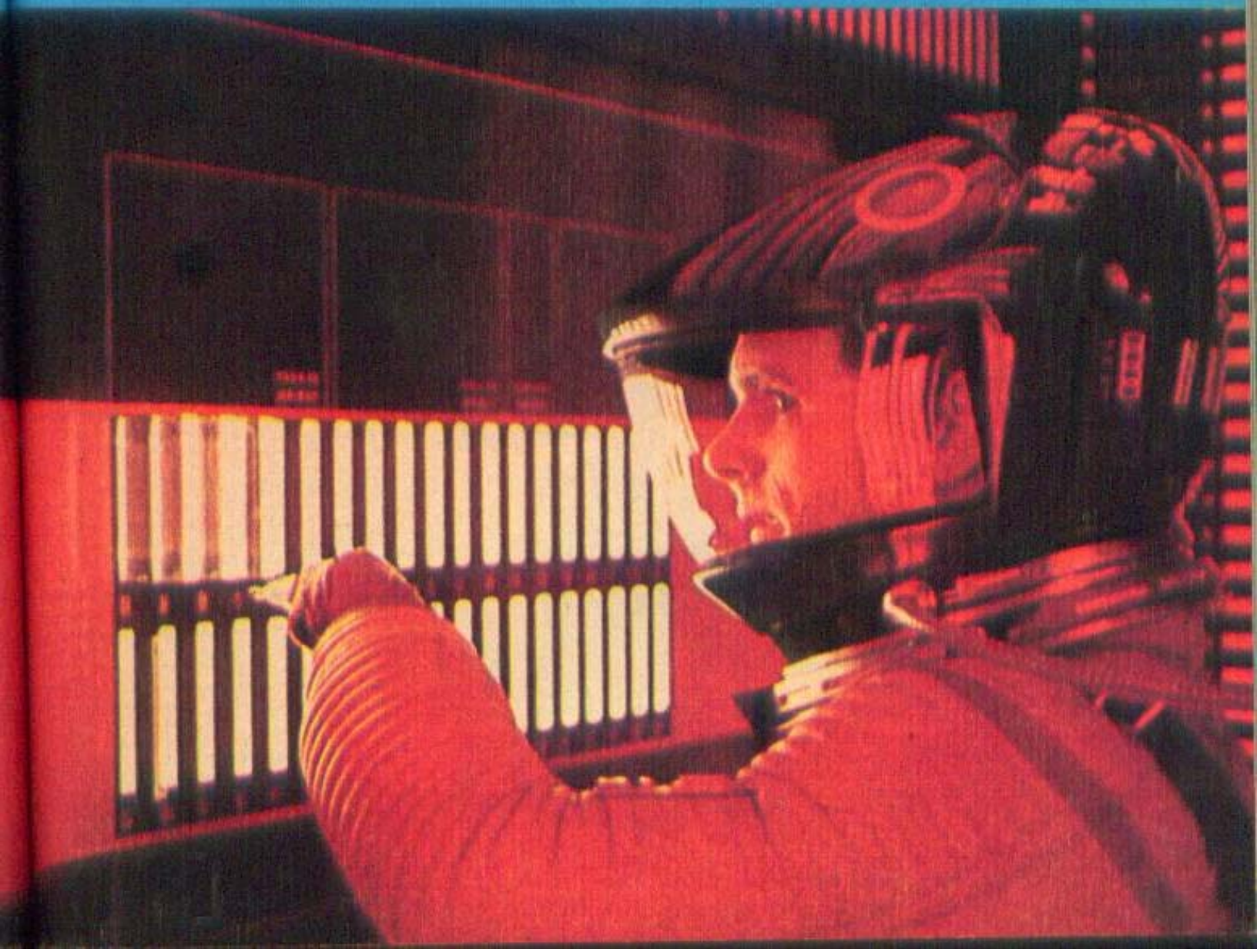

Fantastic și real în filmul «Odiseea spațială»

FILM

«Dictatorul» lui Chaplin — film avertisment

Același dictator văzut de un alt mare cineast, Jerry Lewis.

«romanțe» pursînge, nostime și drăgălașe de tipul «Madame Sans Gêne», unde împăratul nu servea decît ca pretext pentru evidențierea superbelor calități de strateg și de tactician ale celebrei doamne. Chaplin avea însă o idee insolită: Napoleonul pe care urma să-l transpună pe ecran nu murea părăsit pe insula Sfînta Elena. Nu. Napoleon, devenit pacifist, izbutea să evadeze din exil și, revenit pe ascuns în Franța, tocmai pregătea o lovitură de stat cînd, din Sfînta Elena, sosește vestea morții sale. Ce se întîmplase? Pe insula Sfînta Elena murise o «copie» a lui Napoleon, un alt Charlot care fusese confundat cu Napoleon ce adevărat și capturat în locul acestuia. Tragica veste răstoarnă toate planurile pacifistului ex-împărat, și eroul moare de necaz. Ultimele sale cuvinte urmau să fie «m-a omorît vestea morții mele». O glumă? Da, poate, o glumă. Dar de aici pînă la «Dictatorul» nu mai este decît un pas. Și celebra «comedie» a lui Chaplin nu e de loc o glumă..

«Dictatorul» rămîne unul dintre cele mai strălucite exemple ale istoriei filmului prin care se pot demonstra capacitățile nelimitate ale filmului de pură ficțiune în definirea și particularizarea unor evenimente cu strictă istoricitate. Pentru performanța rară pe care o realizează un film ca «Dictatorul» era indispensabil geniul unui Chaplin. «Charlot cel pur» se află față în față cu «Charlot cel negru». Un adevărat Charlot-Caligula, acest dictator cu mustăcioară neagră, numit Hynkel (pentru a nu i se spune chiar pe nume), înfățișînd falimentul uneia dintre cele mai odioase paiațe de pe scena politică a lumii (în 1940!), Chaplin se identifica cu vocea istoriei. Performanța lui Chaplin nu se reduce însă doar la aceste calități de vizionar pe care le învederează deznodămîntul filmului său. Hynkel nu este altceva decît un Hitler redus la esență, dar privat de existența istoric determinată a acestuia. Chaplin face adevărate dovezi de virtuozitate în «Dictatorul»: el face politică de înalt nivel fără a apela direct la evenimentele politice ale timpului, scrie istoria fără a utiliza evenimentele istoriei, și toate acestea în perimetrul unei comedii cu pronunțat caracter satiric. Lui Chaplin nu i-au lipsit datele istorice. Dimpotrivă. Ar fi avut la îndemînă tomuri, tomuri triste și întunecate. Dar el a făcut intenționat abstracție de evenimentele reale; prin Hynkel, el a izbutit să redea în chip magistral spiritul epocii și chiar să anticipeze deznodămîntul personajului de tristă amintire care a încercat zadarnic să se joace cu globul (Hynkel face acest lucru la propriul) împotriva mersului firesc al istoriei.

Un film avertisment: «Ultimul țărm». În distribuție — Ava Gardner, Gregory Peck, Fred Astaire.

Cum nu ne-am propus prin rîndurile de față un studiu cronologic (și nici exhaustiv!), ne vom îngădui un triplu-salt în timp, păstrîndu-ne dreptul de a ne reîntoarce în istorie. De ce ajungem tocmai la filmul lui Tarkovski, «Rubliov»? Greu de răspuns. Poate, totuși, pentru că o oarecare legătură de idei există. Regizorul sovietic și-a propus să înfățișeze pe ecran personalitatea și epoca marelui pictor rus Andrei Rubliov, a cărui existență s-a desfășurat în perimetrul fără orizont al unui ev mediu întunecat și crud. Un film biografic? Nicidecum. În primul rînd, pentru că regizorului îi lipseau datele istorice referitoare la adevărata existență a lui Rubliov (iată și «legătura de idei», antitetică, cu subiectul anterior). Istoria se dovedește pînă azi neputincioasă în reconstituirea biografică a vieții lui Rubliov. Regizorul n-a avut la îndemînă drept material documentar decît un lanț de «pete albe» în existența eroului și cîteva picturi de inestimabilă valoare care au supraviețuit timpului. Întrebarea este alta: dacă ar fi deținut datele respective, Tarkovski și-ar fi schimbat, oare, planurile și ar fi realizat un film biografico-istoric, ca atîtea altele? Mai mult ca sigur, nu. O mărturisește de altfel singur: «Nu mă interesează amănuntele «adevărate», ci o analiză a eroului și epocii sale făcută cu ochii mei care-i privesc cu dioptriile secolului 20». Dintr-o dată, sensurile creației lui Tarkov-

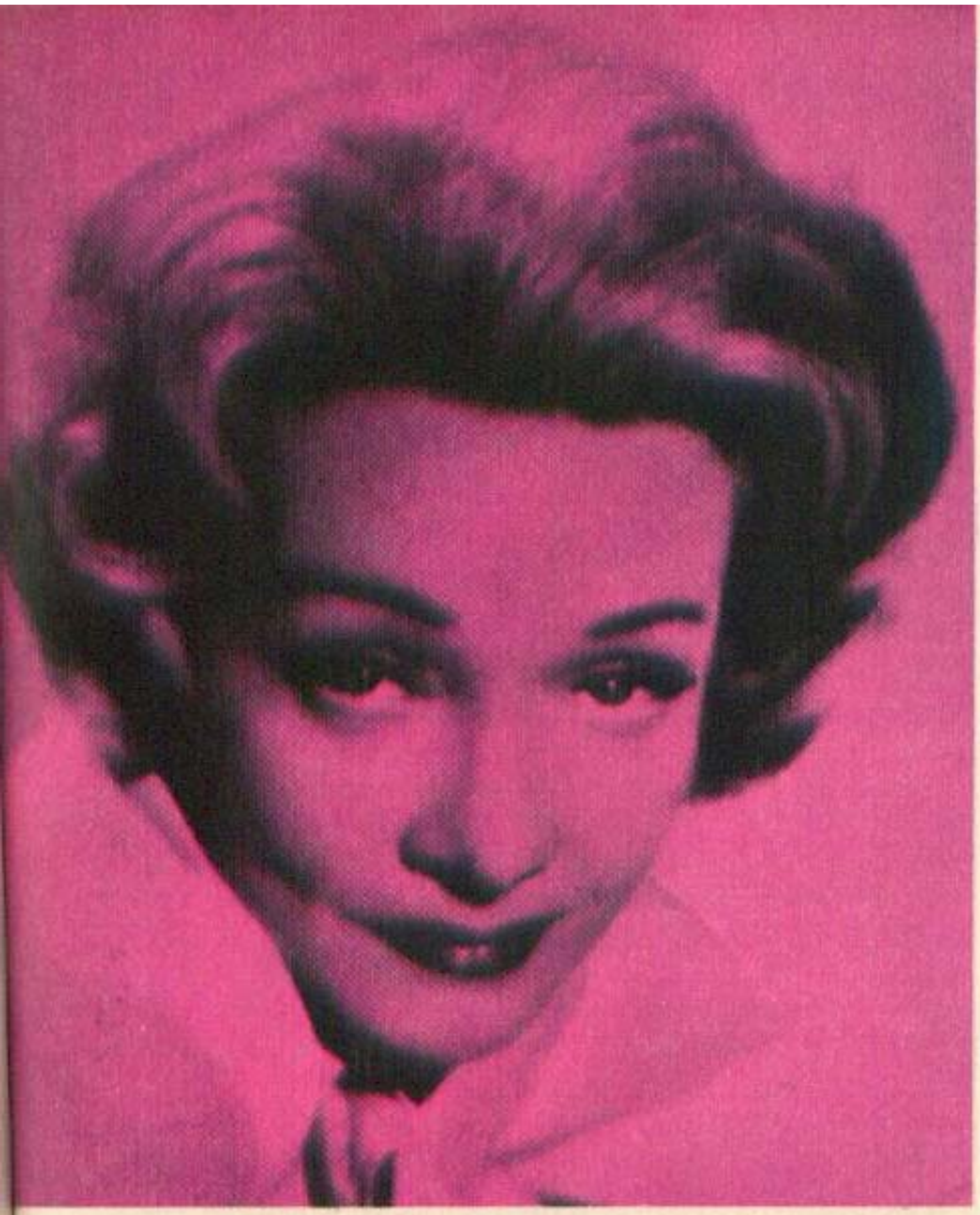

Exemplu de vigoare artistică: Marlene Dietrich în «Procesul de la Nürnberg» al lui Stanley Kramer.

ski devin mai mult decît limpezi. «Rubliov», film de pură ficțiune, își asumă în mod indirect sarcinile filmului istoric, devenind un puternic rechizitoriu social la adresa obscurantismului și cruzimilor unui veac de ev mediu apasat de întuneric și necunoaștere.

Asemănător ca intenții (dar diferit stilistic, purtînd pecetea unei alte personalități) este «cinematograful istoric» de ficțiune pe care îl practică un alt regizor reprezentativ al anilor noștri, Miklós Jancsó. Să alegem drept pildă «Roșii și albii», povestea încărcată de sensuri a unui grup de soldați maghiari, luptători pe fronturile războiului civil din Rusia, după triumful Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Filmul este, înainte de orice, o alternanță de simboluri, un joc alternativ de forțe (de aici și titlul acesta atît de tranșant: «Roșii și albii», adică Revoluția și Contrarevoluția, adică Binele și Răul), un joc infernal cîteodată, cînd autorul își propune să înfățișeze omul în toată micimea lui. Nu istoria unor anume evenimente îl preocupă în principal pe Jancsó, ci permanenta modificare a raportului de forțe dintre cele două tabere. Regizorul imaginează, parcă, un leagăn, care pendulează mereu în sus și în jos, schimbînd mereu conținutul relațiilor dintre roșii și albi. Printr-o acțiune tipică «de ficțiune», regizorul izbutește însă să dea măsura exactă a frămîntărilor și a agitației specifice acelui timp istoric. O face mai bine, mai explicit decît multe alte pelicule care-și propun să transpună pe ecran acțiuni desprinse direct din realitate.

Pentru că, oricum, ne-am obișnuit cititorul cu «salturi» peste timp și spațiu, să facem de dragul unei analogii tematice un triplu salt înapoi, spre universul filmelor profund revoluționare ale unui Eisenstein. Ar fi o greșeală să considerăm o peliculă precum «Crucișătorul Potemkin» (pe care, în paranteză fie spus, mulți critici o consideră drept cea mai izbutită creație cinematografică a tuturor timpurilor) drept «film istoric» în accepția obișnuită a formulei, deși filmul acesta și nu altul își propune să înfățișeze: *istoria* răscoalei de pe crucișătorul Potemkin. Să ne explicăm. În primul rînd, nu e lipsit de loc de interes faptul că regizorul, dintr-un scenariu-fluviu care își propunea să relateze amănunțit toate evenimentele revoluționare ale anului 1905, a ales doar... trei pagini. Da, întreg filmul acesta monumental, cu ample desfășurări de forțe, cu numeroase secvențe antologice, are la bază doar trei file dintr-un documentat scenariu-fluviu! Cele mai impresionante momente ale peliculei — celebra secvență a scărilor din Odessa, acel la fel de celebru recviem al marinarilor despre care teoreticienii și criticii au scris adevărate antologii — sînt creații de pură ficțiune, magistral integrate în ansamblul evenimentelor reale care au alcătuit istoria revoluției din 1905. Sigur, ne-am îndepărtat puțin de subiect: orice film istoric are libertatea să recurgă la pagini de ficțiune, menite (chiar dacă nu răspund întocmai unor adevăruri istorice) să potențeze adevărurile de esență ale evocărilor întreprinse. Dar parcă în cazul filmelor lui Eisenstein lucrurile stau puțin altfel: tocmai elementele de ficțiune le conferă principalele valori istorice! Așa cum, în cazul «Dictatorului», pentru obținerea efectului scontat era necesar geniul lui Chaplin, la fel, în cazul «Crucișătorului Potemkin» sau «Octombrie», performanța nu o putea obține decît un Eisenstein.

Nu lipsită de interes este întreaga categorie a filmelor de ficțiune care își propun să înfățișeze istoria ipotetică a unor timpuri viitoare. Nu ne referim la filmele științifico-fantastice propriu-zise care, oricum le-am privi, nu pot avea tangențe cu tema propusă. În schimb, filme politice, filme-avertisment de tipul «Planetei maimuțelor» sau de tipul «Ultimului țărm», peliculă de mare forță expresivă, realizată de Stanley Kramer, se impun neîndoios atenției. Să ne oprim o clipă pe «ultimul țărm» al vieții din filmul lui Kramer, a cărui acțiune se desfășoară la sfîrșitul unui al treilea — ipotetic — război mondial. Datorită radioactivității excesive a atmosferei, întreaga emisferă nordică a devenit un vast cimitir, în timp ce curenții de aer contaminat se îndreaptă încet dar sigur către Australia, singurul loc în care subzistă *încă* viața. Acesta este «decorul» în care se desfășoară acțiunea dramatică din filmul-avertisment al lui Kramer. Ficțiunea este utilizată de această dată ca un apel adresat omenirii întru evitarea unei istorii tragice, filmul sună ca un semnal de alarmă. Da, ficțiunea este pusă de această dată în sprijinul unei istorii care nu trebuie să se scrie niciodată.

Călin CĂLIMAN

FILM

UN FILM OMNIPREZENT – FILMUL DE DEZBATERE

Cinematograful, artă care se poate plînge oricînd de mariile ei servituți, de obstacolul nativ de a-și apleca urechea la chemările modei, ale superficialului, are însă și marea fericire de a participa fără întîrziere la mișcările realității, de a fi un factor dinamic de stimulare a gîndirii, atitudinii și pasiunii umane, de a stîrni sfîntа neliniște și nemulțumire omenească față în față cu întrebările cărora trebuie să le răspundem în orice moment al existenței noastre. Din acest punct de vedere, al implicării spectatorului, al antrenării conștiinței sale, filmul este suveran și se poate spune că acest rost și l-a cunoscut încă de la începuturile sale. Puterea lui de a dezbate, de a aduce cu acuitate în centrul atenției procese majore, întrebări fundamentale sau pur și simplu atitudini de toată ziua, lipsite poate de strălucire dar fără de care nu putem concepe viața, aceasta putere a fost una dintre biruințele sale de la bun început. De altfel, ar fi fost un nonsens, o absurditate ușor penibilă ca acest colos care este a șaptea artă să se fi mulțumit a procura doar delicii, roze și parfumuri amețitoare publi-

Încotro se îndreaptă revolta tineretului? — întreabă cineastul italian Marco Bellacchio (în fotografie — o scenă din filmul «Cu pumnii în buzunare»).

Stanley Kramer («Ghici cine vine la cină?») apără cauzele drepte ale tuturor oamenilor, indiferent de culoarea pielii.

cului; ar fi rămas pînă la urmă un fel de mașină uriașă care nu știe decît să tundă iarbă. Dziga Vertov numea cinematograful «o descifrare aproape documentară a realului». A pune în evidență sensurile, semnificațiile, direcțiile acestuia — cu mijloacele ce-i sînt la îndemînă — este una dintre misiunile cele mai nobile ale filmului. A dezbate nu înseamnă a stîrni discuții abstracte și cazuistice în jurul unor valori etice și sociale în sine, desprinse de timp și spațiu, ci a mijloci adeziunea individului la principiile generoase, a condamna tot ceea ce înjosește și umilește condiția umană. A dezbate înseamnă a cultiva responsabilitatea față de destinul omului, al societății, al ideilor înalte. De fapt, orice film adevărat — cu excepția genurilor consacrate ale spectacolului amuzant — conține, într-o doză mai mare sau mai mică, germenele unei invitații la reflecție. Dacă ne gîndim la filmele mari ale istoriei cinematografiei — de la «Ioana d'Arc» al lui Dreyer la «Crucișătorul Potemkin» al lui Eisenstein — vom observa că puține sînt creațiile în fața cărora rămînem liniștiți, cu aceeași intensitate și culoare a gîndului cu care am intrat în sală. Filmologul Gilbert Cohen Seat, vorbind de participarea spectatorului, sublinia pe bună dreptate: «...ceea ce se arată la cinematograf trebuie să aibă rezonanțe asupra comportării individului în situația reală și repercusiuni asupra conduitei sale. Realitatea prevalează asupra stilului, morala asupra artei».

Există filme care-și propun, deliberat, tonul unei atrageri la discuție, angajarea spectatorului. Nu avem în vedere numai filmul politic, filmul cel mai solid al cinematografiei contemporane mondiale, ci toate acele filme, impresionante la număr, care, prin efortul de interpretare etico-filozofică, obligă faptul cotidian să devină semnificativ, ne ajută ca, dincolo de reacțiile particulare ale personajelor, să descifrăm contradicțiile ascunse ce însoțesc procesele dialectice, în ultimă instanță — viața.

Fiecare păstrează în «cinemateca sa personală» cîteva filme care, la vremea lor, ne-au pus pe gînduri, ne-au stîrnit întrebări, ne-au îndemnat uneori tiranic să

«Viața, dragostea și moartea» puse în discuție de Lelouch.

FILM

Actrița engleză Maggie Smith (în fotografie, în mijloc) a cucerit Oscarul '69 pentru rolul unei profesoare care se străduiește să insufle elevilor cultul valorilor adevărate («Cei mai frumoși ani ai domnișoarei Jane Brodie»).

reflectăm, să ne supunem propriile judecăți unui autocontrol critic, mărturisit sau nemărturisit, să discernem valorile ce aparțin lumii noastre socialiste, să acordăm prețuire, respect și înțelegere strădaniei tuturor acelora care, în condițiile altei lumi, au apărat ideile progresului, ale nealinierii la comandamentele brutale ale societății bazate pe ordinea banului. O selecție ordonată, o clasificare a tuturor acestor filme este aproape imposibil de întreprins, și pe un iubitor adevărat al artei filmului acest «obstacol» nu poate decît să-l umple de bucurie: el este un semn neîndoielnic al faptului că cinematograful, în ciuda multelor sale străluciri efemere, deșertăciuni, amăgiri și minciuni, atunci cînd încape pe mîini solide și minți lucide nu-și uită rostul său suprem: acela de a-și trimite ecoul, de a se insera prin răsfrîngerile sale în toate cutele conștiinței noastre. Să ne reamintim numai cîteva din aceste creații ale anilor din urmă...

Ce altceva dacă nu o pasionantă și profund responsabilă dezbatere despre demnitatea ce se cuvine fiecărui individ, oricît de mărunt ar fi el, despre greutatea de a ține capul sus în orînduirea inegalității de clasă a fost întregul șir al filmelor ce au făcut parte din mișcarea engleză a «cinematografului liber», a «tinerilor mînioși»? «Vreau să dau oamenilor obișnuiți, și nu numai cîtorva care se consideră aleși, sentimentul demnității lor, astfel încît să poată acționa potrivit concepțiilor lor», scria Lindsay Anderson, creierul acestui curent. Mînia lui Jimmy Porter («Privește înapoi cu mînie» de Tony Richardson), cel care tuna și fulgera împotriva unei societăți rele și nedrepte care a pregătit generației tinere un prezent ce nu poate fi privit în față, refuzul lui Colin Smith de a îndura o constrîngere absurdă («Singurătatea alergătorului de cursă lungă»), retragerea în iluzii și minciună, singura apărare a lui Billy («Billy mincinosul»), revolta lui Frank Machin («Viață sportivă») — toate acestea incită pătimaș reacțiile, atitudinea celui care privește ecranul.

Ne amintim cu emoție cîteva din filmele de prestigiu ale cinematografiei sovie-

«Esop» (Ranghel Vîlceanov) sau încrederea în puterea rațiunii.

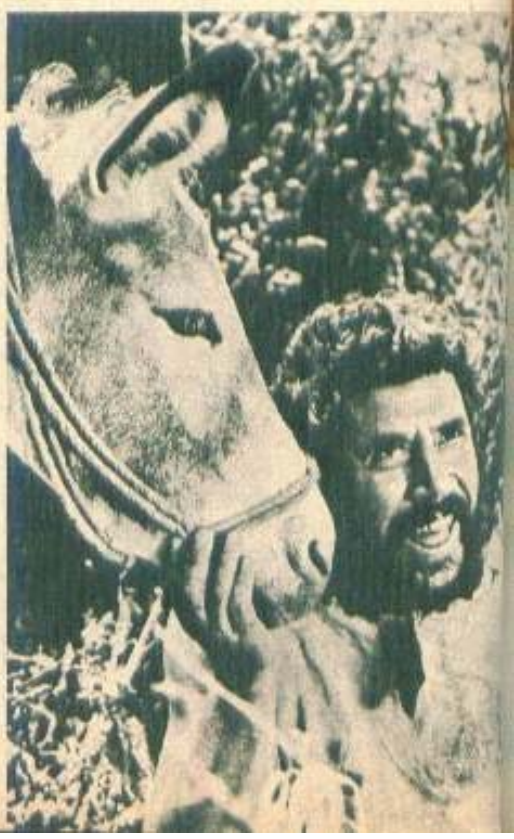

«Joanna» (regia — Michael Sarne) — încă o pledoarie pentru apărarea demnității.

tice din ultimii ani care ne-au adus în fața ochilor chipul însuși al responsabilității comunistului, al datoriei sale de a apăra puritatea celor mai înalte crezuri omenești; «Cer senin» (Ciuhrai), «Nouă zile dintr-un an» (Mihail Romm), «Ziaristul» (S. Gherasimov) și-au cîștigat un loc în conștiința noastră, au stîrnit ecouri prelungi datorită ardoarei și lucidității partinice cu care au disecat nobilele calități precum dăruirea, generozitatea ce merge pînă la sacrificiu, așa cum înțeleg oamenii adevărați să le opună neîncrederii, scepticismului mascat uneori în văluri filozofice, refuzului de a participa la mișcările timpului. Cine poate uita înfruntarea dintre înțeleptul Batalov și cinicul Smoktunovski în filmul «Nouă zile dintr-un an»?

Prestigiul școlii poloneze de film din anii '60 s-a datorat în mare măsură acelei dureroase lucidități cu care un Wajda sau un Has au readus în discuție drama punerii de acord a destinului individual cu cel istoric. Maciek din «Cenușă și diamant», cel care este condamnat să moară ca un cîine, pe o grămadă de gunoi, tînărul admirator al lui Napoleon din «Cenușă», băiatul care rătăcește orb pe întinderile înghețate, sînt eroi care plătesc cu viața greșeala de a fi înțeles prea tîrziu istoria. De altfel, Wajda nici nu concepe un film adevărat în afara implicării profunde, substanțiale, a gîndirii sociale, politice, etice a celui căruia îi destinează filmele. Filmele sale mai recente, «Totul de vînzare» sau «Peisaj după război», sînt tot dezbateri-meditație pe tema imposibilității de a înlocui mecanic o personalitate umană cu alta, a pericolului pe care-l prezintă pasivitatea și prea lungile răgazuri de visare în momentele de răscruce ale istoriei.

Finalurile deschise ale lui Forman, — ca să ne mutăm în perimetrul altor cinematografii — artistul necruțător cu cei care trăiesc la întîmplare, fie ei oricît de tineri, sînt, la urma urmei, tot o invitație la reflecție față de primele răspunderi pe care ni le asumăm în viață. Umorul răutăcios al regizorului, intransigența cu care nu admite ca inteligența să fie jignită de iluzii inoperante («Dragostea unei blonde», «Asul de pică») sînt molipsitoare.

Cineaști români precum Andrei Blaier («Diminețile unui băiat cuminte», «Apoi s-a născut legenda»), Virgil Calotescu («Subteranul») propun interesante puncte de pornire în direcția unui film capabil să se susțină prin puterea sa de a afirma căutările, neliniștile unui om care nu se mulțumește să trăiască numai pentru sine. Cinematografia noastră este însă încă mult datoare acestui gen de film dinamic, angajat, este datoare, cu alte cuvinte, zilei pe care o trăim. La întîlnirea cu cineaștii, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** atrăgea atenția că «din totalul filmelor realizate pînă acum, un număr prea mic se ocupă cu curaj și profunzime de problemele actualității».

Filmul occidental al ultimilor ani își măsoară prestigiul și eficiența prin acele creații care concentrează semnele lăuntrice ale epocii noastre, sensurile mișcărilor ei esențiale: destrămarea ineluctabilă a valorilor burgheze, antrenarea individului în apărarea libertății și a ideilor progresului, activizarea crescîndă a maselor, demas-

«Cer senin» (Ciuhrai) sau încrederea în puterea adevărului.

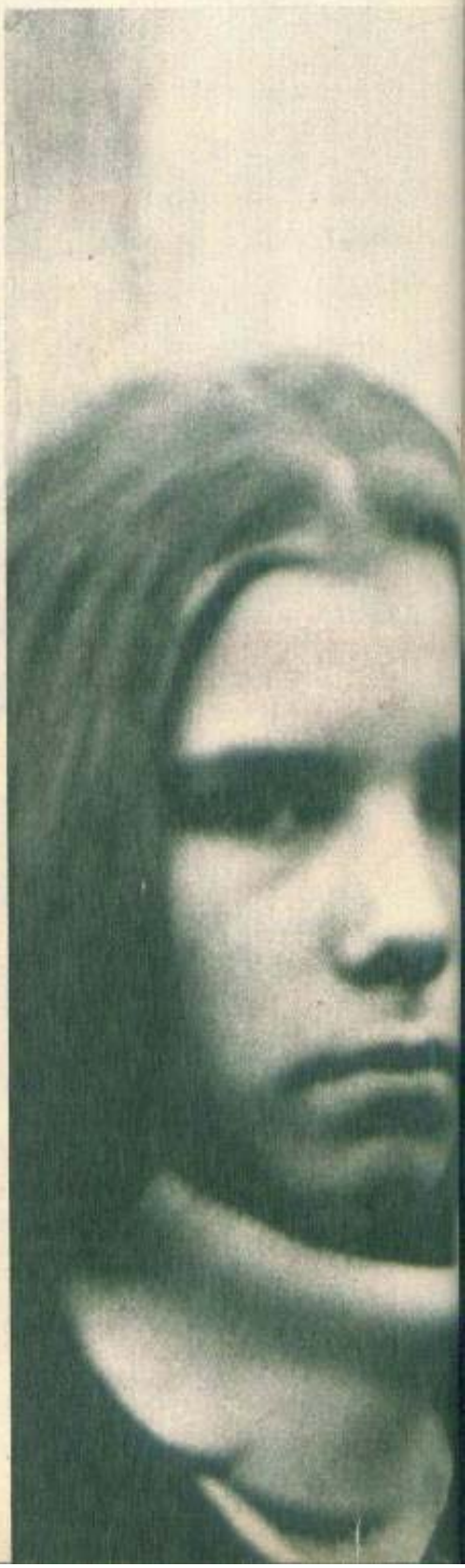

Personalitatea unui om nu poate fi înlocuită cu nimic — susține Wajda în «Totul de vînzare».

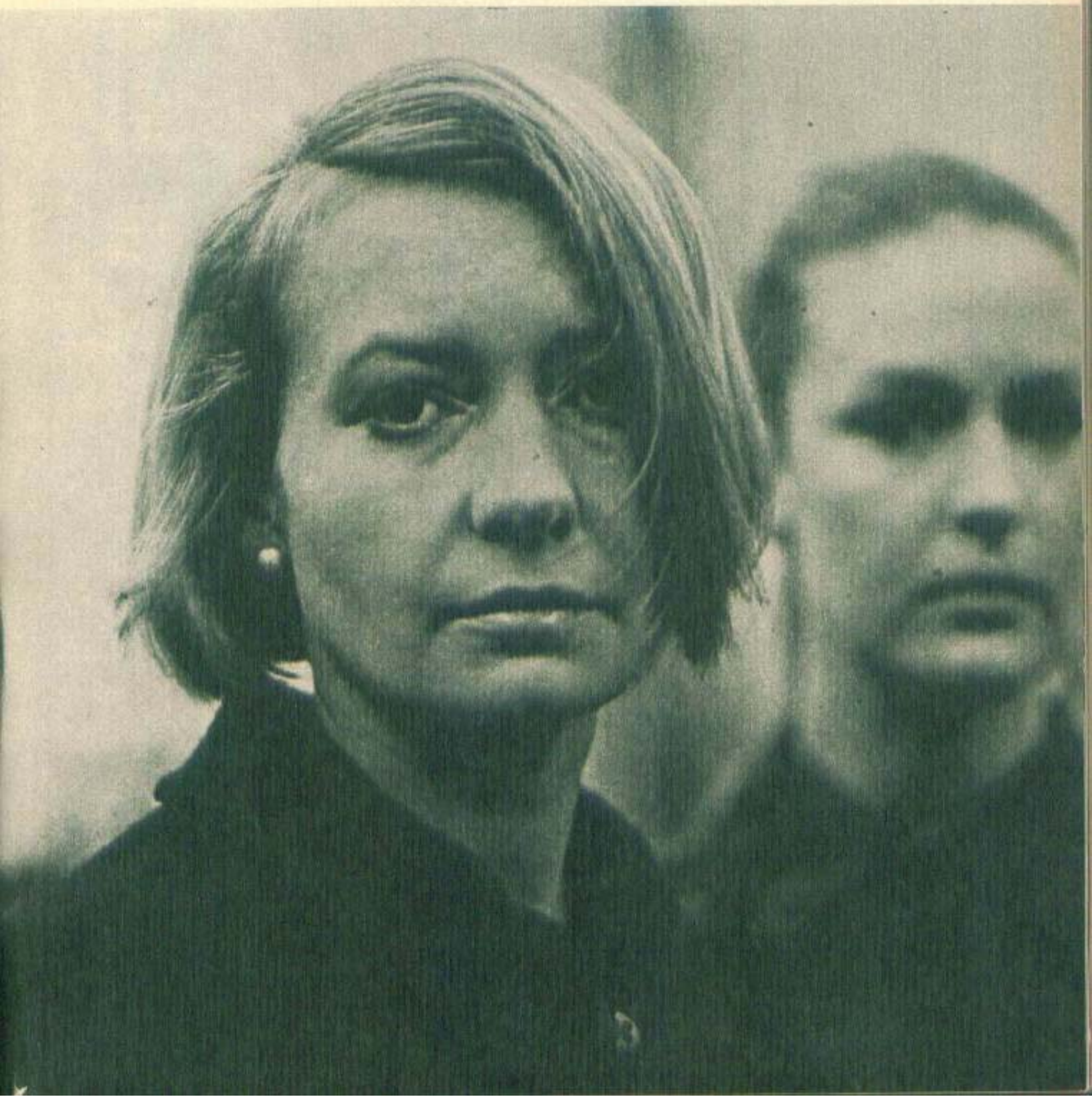

Personalitatea unui om
nu poate fi înlocuită cu nimic —
susține Wajda
în «Totul de vînzare».

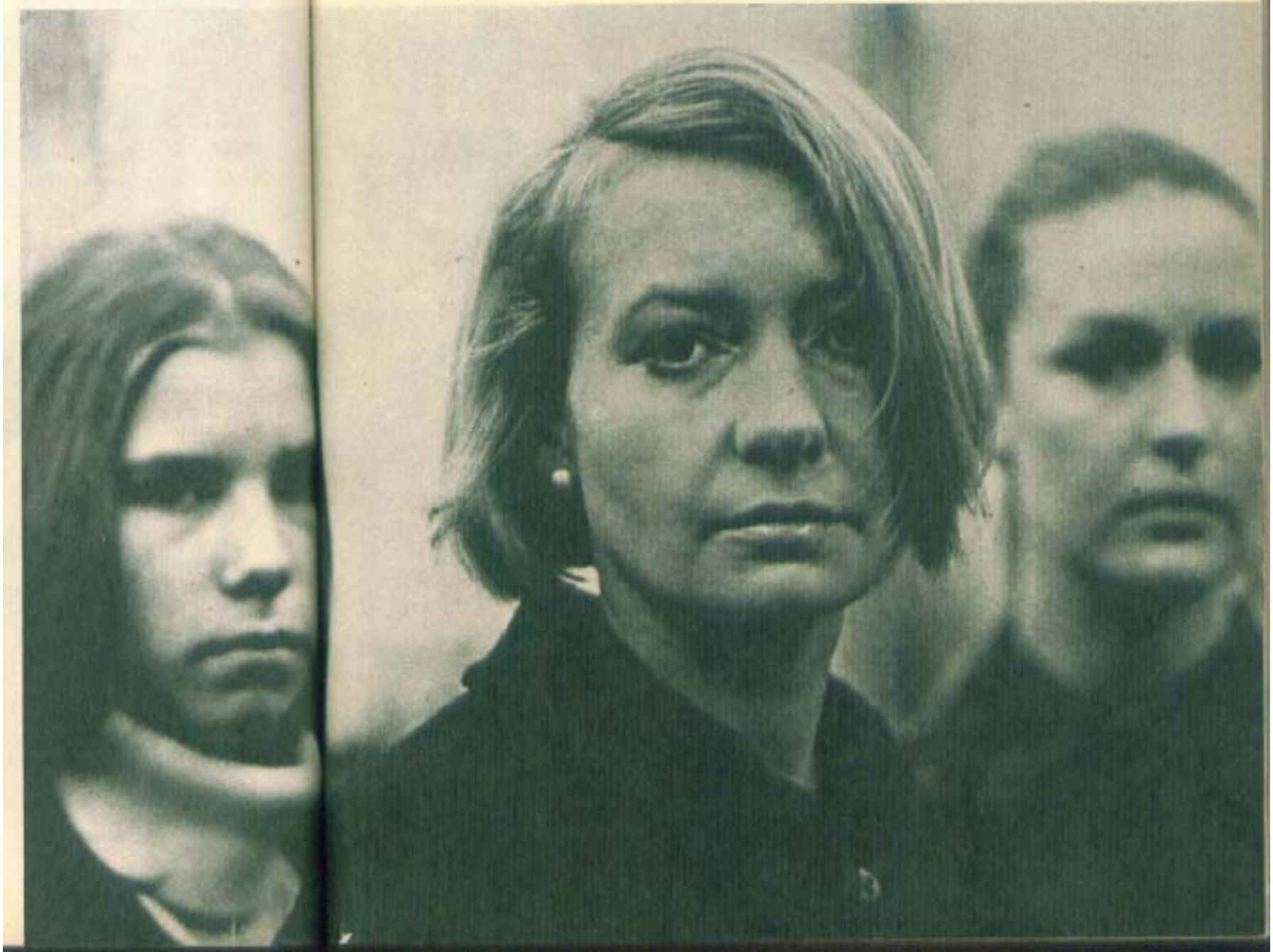

FILM

Dăruirea, sacrificiul pentru binele celor mulți sînt coordonatele filmului-dezbatere «Cortul roșu» al lui Kalatozov.

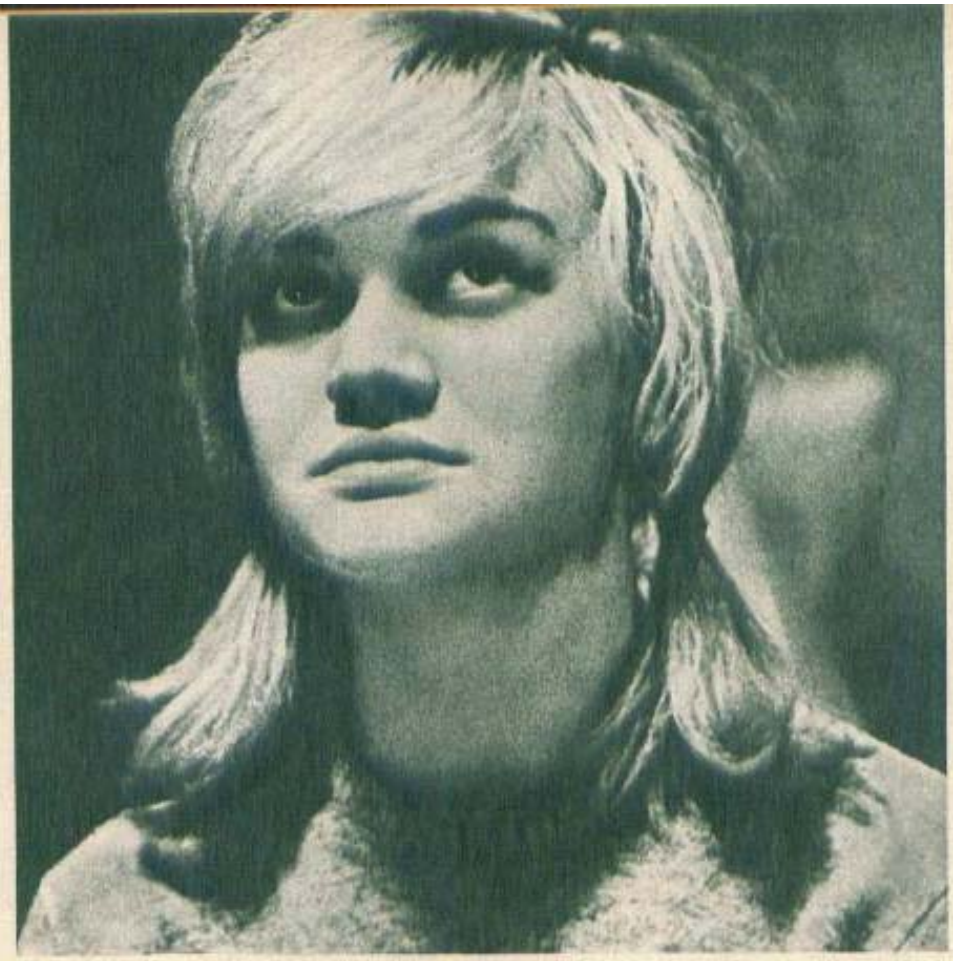

Milos Forman urmărește primele drumuri în viață («Dragostea unei blonde»).

«Începutul» (Gleb Panfilov) sau dreptul la fericire.

carea mistificatoarelor văluri ale societății de consum.

O lungă listă de titluri ar putea sta mărturie a faptului că cinematograful activ cîștigă tot mai mult teren, îi înfrînge — cel puțin în conștiința spectatorilor — pe cei ai contemplației blînde sau ai divertismentului strălucitor. «Zabriskie Point» (Antonioni), «Cu pumnii în buzunare» (Marco Bellocchio), «If» (L. Anderson), «Scene de vînătoare în Bavaria» (Peter Fleishman), «Anchetarea unui cetățean aflat în afara oricărei bănuieli» (Elio Petri), «Fragi și sînge», «Antonio das mortes» (Glauber Rocha), «Tovarășii» (M. Karmitz), «Leo cel de la urmă» (J. Boorman), «Sacco și Vanzetti» (Giuliano Montaldo), «Johnny pleacă la război» (D. Trumbo) — am ales numai cîteva exemple — sînt repere într-o viitoare istorie a unui cinematograf pentru care conștiința umană este mai presus de orice.

Magda MIHĂILESCU

Dăruirea, sacrificiul pentru binele celor mulți sînt coordonatele filmului-dezbatere «Cortul roșu» al lui Kalatozov.

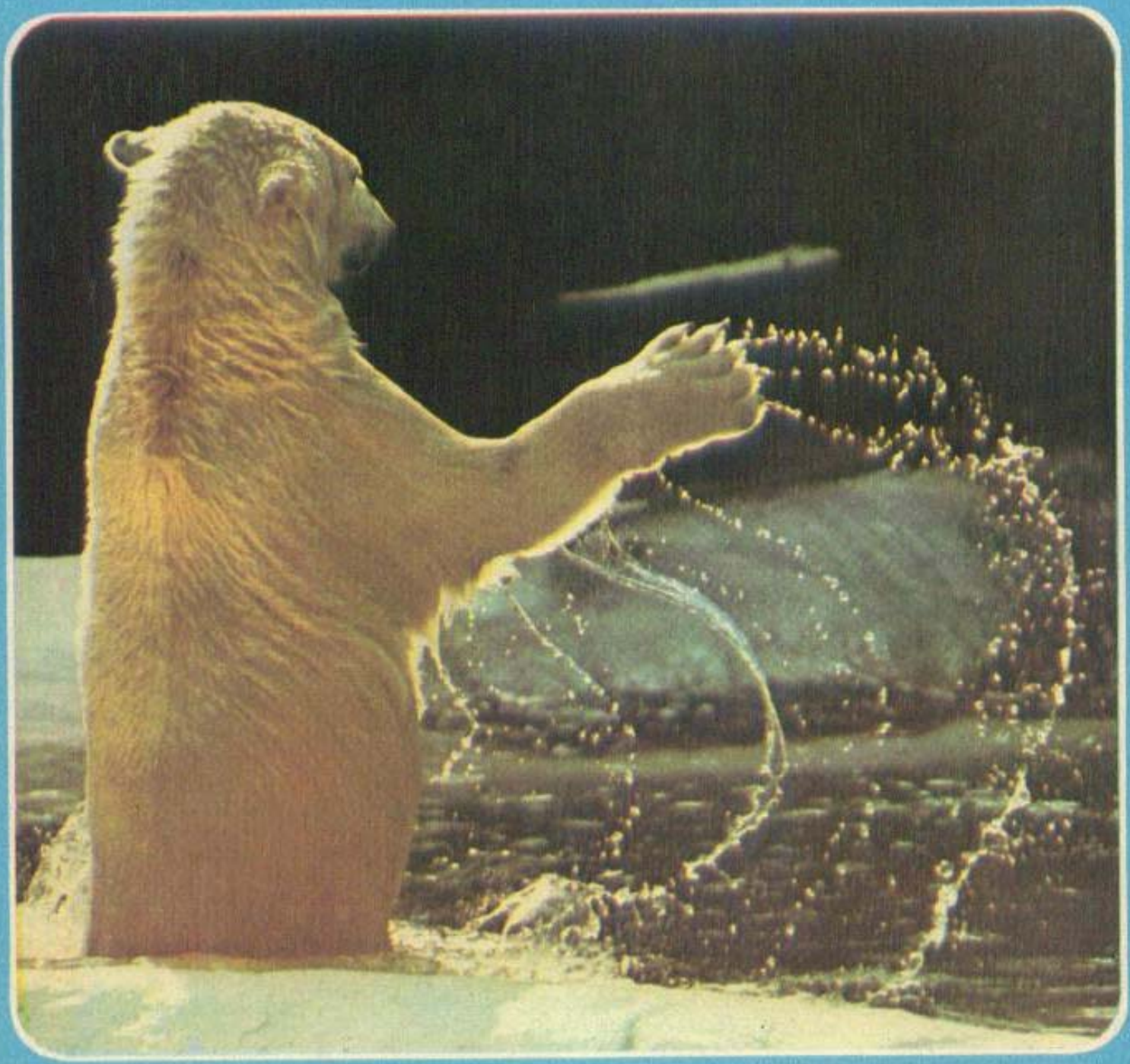

SALVAȚI URȘII ALBI!

În prezent în întreaga lume oamenii de știință, societățile de protecție a animalelor și chiar autoritățile din unele state duc o puternică campanie internațională pentru salvarea ursului polar și a puilor de focă.

În suplimentul săptămînal «Nedelea», nu demult, biologul sovietic doctorul Uspenski scria: «De cinci secole marinarii și exploratorii ucid urșii polari, nu atît pentru a se apăra, ci din dorința și din plăcerea de a vîna. După ei au urmat vînătorii de profesie. Se apreciază că n-au mai rămas în nordul înghețat decît vreo 10 000—15 000 de exemplare. De ce ucid oamenii acest animal minunat, un adevărat «monument» al naturii? Doar ursul polar nu este un animal feroce. Chiar rănit — scrie biologul sovietic — el atacă foarte rar. S-a întîmplat uneori ca să omoare cîte un vînător deoarece acesta o rupsese la fugă după ce trăsese în urs fără să-l ucidă. Femelele care au pui nu sînt nici ele agresive. În multe cazuri urșii polari însoțesc navele. Unii dintre ei se comportă ca niște cerșetori de profesie. Urșii și-au dat repede seama că au un prieten în bucătarul vasului și își fac pe neașteptate apariția la ora cînd echipajul ia masa».

În sprijinul alarmei și argumentelor biologului sovietic dr. Uspenski vine și cunoscutul explorator William T. Spencer, care într-un reportaj recent scria: «Am urmărit în Alaska, zile în șir, o pereche de urși. Voiam să-i fotografiez așa cum trăiesc și cum se comportă. M-am apropiat de ei la 15—20 m. Întorceau capul și rînjeau fioros. Din momentul cînd le-am aruncat hrană, lucrurile s-au schimbat. Aproape că nu se mai sfiau de noi și ne păzeau cu dezinvoltură».

O revistă norvegiană scria: «În Arctica sînt mai mulți vînători decît animale. După diferite calcule s-a stabilit că fauna nordică nu adăpostește în prezent decît maximum 15 000 exemplare de urși albi, adică de cinci ori mai puțin decît în perioada cînd omul a început să populeze ținuturile polare».

Alarma trasă de presă și specialiști n-a rămas fără rezultat. De fapt campania de salvare a ursului alb a pornit în urma apelului din 1954 al Uniunii internaționale pentru protecția naturii. Imediat o serie de țări ca Uniunea Sovietică, S.U.A., Canada, Danemarca, Suedia s.a. au luat unele măsuri. De pildă, regulamentul stabilit pentru regiunea Alaska permite ca fiecare vînător să vîneze un singur urs în sezonul mai-octombrie. Regulamentul în cauză interzice cu desăvîrșire vînarea ursoaicelor cu pui. Din păcate acest regulament în vigoare își întinde autoritatea numai pe o suprafață limitată: 3 000 kmp. În rest?...

În Uniunea Sovietică însă măsurile luate au fost energice. Astfel, s-au amplasat în regiunile polare o serie de stații de observare care înlesnesc oamenilor de știință să urmărească migrația urșilor, viața lor, să se îngrijească de conservarea acestei specii polare.

Pentru aprovizionarea ursoaicelor cu pui cu hrană suplimentară, în nordul extrem al Siberiei nu se mai folosesc săniile cu semile și nici cele trase de cîini. Deplasarea este de de-o parte greoaie și dificilă, iar pe de altă parte, riscantă. Apropierea de «bîrlogul» urșilor, zgomotul, sperie animalele, și așa destul de hăituite.

În scopul unei mai bune semnalări a urșilor albi, din necesitatea de a depista grupuri sau indivizi izolați pentru a-i prinde și marca sau pentru a li se arunca hrană, stațiunile folosesc mijloace rapide de detectare și transport: celebrele elicoptere M.I.-4. Numai în zona nordică a orașului Murmansk în anul trecut s-au aruncat din elicoptere peste 4,5 tone hrană.

Pe cînd asemenea măsuri și în alte țări ale întinsului nordic?

SALVAȚI URȘII ALBI!

În prezent, în întreaga lume oamenii de știință, societățile de protecție a animalelor și chiar autoritățile din unele state duc o puternică campanie internațională pentru salvarea ursului polar și a puilor de focă.

În suplimentul săptămînal «Nedelia», nu demult, biologul sovietic doctorul [illegible] Uspenski scria: «De cînd există marinarii și exploratorii ucid urșii polari, nu atît pentru a se apăra, cît din dorința și din plăcerea de a vîna. După ei au urmat vînătorii de profesie. Se apreciază că n-au mai rămas în nordul înghețat decît vreo 10 000—15 000 de exemplare. De ce ucid oamenii acest animal minunat, un adevărat «monument» al naturii? Doar ursul polar nu este un animal feroce». Chiar rănit — scrie biologul sovietic — el atacă foarte rar. S-a întîmplat uneori ca să omoare cîte un vînător dinaintea căruia acesta o rupsese la fugă după ce trăsese în urs fără să-l ucidă. Femelele care au pui nu sînt nici ele agresive. În multe cazuri urșii polari [illegible]. Unii dintre ei se comportă ca niște cerșetori de profesie. Urșii și-au dat repede seama că au un prinos în bucătăria vasului și își fac pe neașteptate apariția la ora cînd echipajul ia masa».

În sprijinul alarmei și argumentelor biologului sovietic dr. Uspenski vine și cunoscutul explorator William T. Spencer, care într-un reportaj recent scria: «Am urmărit în Alaska, zile în șir, o pereche de urși. Voiam să-i fotografiez așa cum trăiesc și cum se comportă. M-am apropiat de ei la 15—20 m. Întorceau capul și vîntau liniștiți. Din momentul cînd le-am aruncat hrană, lucrurile s-au schimbat. Aproape că nu se mai dezlipeau de noi și ne păreau recunoscători».

O revistă norvegiană scria: «În Arctica sînt mai mulți vînători decît animale». După diferite calcule s-a stabilit că fauna nordică nu adăpostește în prezent decît maximum 15 000 exemplare de urși albi, adică de cinci ori mai puțin decît în perioada cînd omul a început să populeze ținuturile polare».

Alarma trasă de presă și specialiști n-a rămas fără rezultat. De fapt, campania de salvare a ursului alb a pornit în urma apelului din 1961 al Uniunii Internaționale pentru protecția naturii. Inițial o serie de țări ca Uniunea Sovietică, S.U.A., Canada, Danemarca, Suedia ș.a. au luat unele măsuri. De pildă, regulamentul stabilit pentru regiunea Alaska permite ca fiecare vînător să vîneze un singur urs în sezonul mai-octombrie. Regulamentul în cauză interzice cu desăvîrșire vînarea ursoaicelor cu pui. Din păcate acest regulament în vigoare își întinde autoritatea numai pe o suprafață limitată: 3 000 kmp. în total.

În Uniunea Sovietică însă măsurile luate au fost energice. Astfel, s-au amplasat în regiunile polare o serie de stații de observare care înlesnesc oamenilor de știință să urmărească migrația urșilor, viața lor, să se îngrijească de conservarea acestei specii polare.

Pentru aprovizionarea ursoaicelor cu pui cu hrană suplimentară, în nordul extrem al Siberiei nu se mai folosesc săniile cu cîini și nici cele trase de reni. Deplasarea este de o parte greoaie și dificilă, iar pe de altă parte, riscantă. Apropierea de «bîrlogurile» urșilor, zgomotul, sperie animalele, și așa destul de hăituite.

În scopul unei mai bune urmăriri a urșilor albi din necesitatea de a depista grupuri sau indivizi izolați pentru a-i prinde și marca sau pentru a li se arunca hrană, stațiunile folosesc mijlocul rapid de deservire și transport: celebrele elicoptere M.I.-4. Numai în zona nordică a orașului Murmansk în anul trecut s-au aruncat din elicoptere peste 15 tone hrană.

Pe cînd asemenea măsuri și în alte țări ale întinsului nordic?